

Dzsalaladdin Rumi versei 3

Cseke Ákos: Epilógus (Vasadi Péter 1926–2017) 7

Mújdricza Péter: 20 éves az Első Magyar Látványtár kiállítóháza
(tanulmány) 13

Tábor Ádám versei 22

Márton László: Az éjszaka szövedéke (próza) 25

Filip Tamás versei 32

Szegedi-Szabó Béla: A Winne-ház (próza) 35

Kemény István: Üres fészek szindróma

(Horkay-Hörcher Ferenc: *A szelídek városa*) 43

Halmi Annamária: Bálnából ki a partra

(Zilahi Anna: *A bálna nem motívum*) 47

B. Kiss Mátyás: A berendezett város (Mizsur Dániel: *Karc*) 51

Mizsur Dániel: Oxigénhiány: magyar növényhatározó

(Sziij Ferenc: *Növényolimpia*) 55

Nyéki Gábor: Elméletírások (Makai Máté: *Koriolán dala*) 59

Makai Máté: Arnold Layne (próza) 63

Olty Péter versei 72

Juhász Tibor: Ágyas Jani otthonai (próza) 77

Csikós Attila: Üres (vers) 80

Balogh Dávid: Totally wired (próza) 82

Válíma (Hegedűs Gyöngyi versmontázsai Váli Dezső mondataiból) 86

Jász Attila verse 95

A borítón és a lapzárókon Váli Dezső grafikái.

A 94. oldalon *Üres műterem* című festménye.

A 12. oldalon Mújdricza Péter rajza. A 21. oldalon a diszeli Látványtár belső terének fotója.

E számunk szerzői:

B. Kiss Mátyás kritikus (Bp.), Balogh Dávid író (Bp.), Cseke Ákos esztéta (Bp.), Csikós Attila író, dramaturg (Bp.), Filip Tamás költő, szerkesztő (Bp.), Halmi Annamária kritikus (Bp.), Hegedűs Gyöngyi költő (Bp.), Juhász Tibor író (Bp.), Kemény István költő, író (Bp.), Kiss Zsuzsa fordító (Budapest), Makai Máté író (Bp.), Márton László író (Bp.), Mizsur Dániel költő, kritikus (Bp.), Mújdricza Péter építész (Esztergom), Nyéki Gábor kritikus (Bp.), Olty Péter költő (Kecskemét), Rumi, Dzsálaladdin költő (1207-1273), Szegedi-Szabó Béla költő, író (Bp.), Tábor Ádám költő (Bp.), Váli Dezső festőművész (Bp.)

VERSEK

Halott voltam, de életre keltem,
Könny voltam, de mosollyá lettem,
A szeretet tengerébe merültem,
Az örök boldogságot elértem.

*

Amíg lelkem testemben lobog,
A Korán alázatos szolgája vagyok,
Por vagyok Mohammed lába alatt.
Aki hazugul adja át szavaimat,
Az én világomból kizáratott!

*

Ahogy a szép arcú ifjú a tükörbe,
Úgy néz a bőkezű a szegényre.
A tükör az arc szépségét hirdeti,
A koldus az adás erényét tükrözi.

*

Akiknek a szívük tiszta, azok megszabadultak a színektől és formáktól.
Könnyedén meglátják a szépséget minden lélegzetben.
A tudás magjáért elhagyták a cifra héjat.
A szemtanúk bizonyosságának zászlaját hordozzák helyette.

*

Nem maradt más létezés a testemben
Rajtad kívül, akit szeretek
Feloldódok, eltűnök benned –
Egy csepp ecet a méztengerben.

*

4

Hallgass, ha nem vagy Medzsnún,
Mert akik nem érzik az ő szerelmét,
Azoknak Lejla csak forma.

*

Nézd, ó, tanítvány, a szépséget a tükörben!
De ne tévesszen meg a hazugság.
Mert az ifjúság szépsége eltűnik,
Megroskad az egykor szilárd ház.

*

Ne tévesszen meg, ó ember, a világ büszkesége és vígsága!
Ne félj, még ha testedet ezer darabra vágják is álmodban.
Hisz ez a világ csak álom.

*

Ha megelégedésemet keresed,
Ne feledd, hogy az emberek megelégedésétől függ.

*

Menj ki a temetőbe, és ülj le egy kicsit.
Hallgasd a némák hangjait.

*

Kivirágzik-e a kő akár tavasszal is?
Légy inkább olyan, mint a föld,
Melyből rózsák, virágok fakadnak, ezer színben.

*

Áldott a szerelmesek egymás utáni vágyakozása.
Kiváltképp, ha Lejla az, aki vágyakozik,
és Medzsnún az, aki után vágyakozik.

*

Ha elmondtam volna, milyen a belső világod, megrémültél volna. Talán meg is ölt volna a félelem. Összeroppantál volna, mint az egér a macska előtt.

5

*

Ha nem szabadulsz meg a földi test vágyaitól, lehetetlen leborulni az Egyetlen előtt, aki az öröklét italát kínálja nekünk, és addig inni a lélek óceánjából, míg megszűnik minden szomjúság.

*

Ha rózsavíz vagy, szép arcokhoz illesz.

Ha szenny, mindenkit elszomorítasz.

Nézd meg a parfümárus műhelyét! Egy jó illatot úgy tesznek még jobbá, hogy más illattal keverik.

Ha hasonlók találkoznak, az együttlét szépsége különleges mosolyban nyilvánul meg.

Hogy a becsületeseket és tisztákat a romlottaktól elválassza, Allah könyveket és prófétákat küldött. Ha a gondolataid olyanok, mint a rózsák, akkor a rózsakertbe távozol.

(Fordította: Kiss Zsuzsa)

*Az ERKAM PUBLIKATIONS engedélyével.

Ki kellett szabadulnom otthonról, gombóc a torokban, nem bírtam egy helyben maradni aznap este, amikor halálod híre eljutott hozzám. Céltalanul kóboroltam a Duna-parton, menekültem, nem tudom, ki elől s hova, közben téged hívtalak, kerestelek, a te nevedet mormoltam magam elé: Péter, Péter. Hová lettél. Láttam magam előtt a Magyar utcai házat, a konyhát, a padot, ahová leültettél minket legutóbb – kettesben csöngettünk be hozzád a feleségemmel egy délelőtti órán, váratlanul –, eszembe jutott az örömd, amely valósággal láthatóvá vált rajtad, szinte lépésről lépésre végigvonult tagjaidon, amikor óvatosan, nem akartunk zavarni, betoppantunk hozzád, néztem a kezedet, a ráncokat, alig tudtam levenni róluk a szememet, a terítőt, a szegényes poharakat az asztalon, az ablakot, kint a fákat, vörösfenyőidet, a teret, ahol éltél, izzó tekintettedet, tele erővel, figyelemmel, fáradtsággal, szeretettel. Odabicegtél hozzám, az örömtől tétován megöleltél, magadhoz szorítottál. És meséltél és meséltél, megnéztél minket magadnak, utoljára; nem sejtettük. Elmondhatatlanul jól esett az örömd, átragadt ránk is, tűz, figyelem, ujjongás, szeretet.

Cseke Ákos 7

EPILOGUS. VASADI PÉTER 1926–2017

Hová lett az erős, megfáradt kéz, Péter? Hová a tekinteted és az örömd? Neked a hit nem játék volt, cicoma, pótlék, tanítás, rítus, szokás: élet volt, életet adott, percről percre belőle és benne éltél. És hogyan! Nyolcvankilencven évesen is követhetetlenül elevenen. A hangod a telefonban, micsoda izzás! Évek óta forró dróton voltunk, hol te hívtál, hol én, hetente, havonta, rendszeresen, csörgött a telefon, ováció, öröm, nyugalom, rákészülés – óriási, fél óras, egy óras beszélgetések jöttek aztán erről-arról, szerelemről, házasságról, költészetről, Istenről és emberekről, olykor még politikáról is. Hogy szerettél nevetni! Nagyokat nevtünk. Hihetetlen, hogy ezek nélkül a hívások nélkül kell majd élni ezen túl. Mi mindent megvitattunk! Valahogy mégis céltalanok voltak ezek az eszmecserék. Úgy voltunk vele talán, mint annak a keleti tanmesének a szereplői, amelyet nemrég felidéztél nekem a telefonban: amikor a tanítvány megkérdezi a mestert, miként lehet eljutni a meditáció csúcsára, a mester előbb értetlenkedve és szinte megvetően visszakérdez: „Hová?”, majd azt veti oda tanítványának: „Menj és bámulj.” Ilyenek voltak ezek a beszélgetések, látni nem láttuk egymást, csak tartottuk a kezünkben a kagylót, hallgattuk egymás szavait, és közben bámultunk bele, közösen, a semmibe. Miféle megbeszél-nivalónk lett volna egymással? Tulajdonképpen csak hallani akartuk egymás hangját; megpihenni egymás mellett, élni segíteni talán, ha lehet.

Nem mondom, hogy sose panaszkodtál, de szívszorító volt, hogy még ritka panaszaid közben sem elsősorban önmagaddal gondoltál, hanem mindig valami vagy valaki mással, mindenekelőtt súlyosan beteg feleségeddel,

8 akit odaadón ápoltál hosszú éveken át. Beszéltél hozzá, élesztgetted, felemelted, hívtad, nem eresztetted, nem engedted, hogy elengedjen,

Istennel is pöröltél érte és miatta – egyszer valósággal káromoltad Őt a telefonban az ő szenvedéséért és tehetetlenségéért –, közben pedig mindig újra megvallottad: lenyűgöz szépsége, szerelme, beszélsz hozzá, és te tudod, hogy hallja, még akkor is, ha nem válaszol, még akkor is, ha mindenki más úgy tartja: nincs tudomása már a világról; napról napra jobban szereted, mondtad, és mélyebben érted őt. Beleszédültem, ha olykor-olykor belegondoltam – nemcsak szavaid, verseid is tudósítottak róla –, mi folyik ott percről percre, óráról órára Rákospalotán, micsoda harc, szeretet, odaadás, kitartás, hit, eszeveszettség, türelem. Nemrég azt mondtad: belefáradtál, nincs erőd hozzá. Aztán, amikor később emlékeztettelek szavaidra, megint újra azt: nincs megállás, nem lehet. És egy nap elaludtál, és nem keltél fel többé. Mintha az Úr szólított volna el, mintha Ő hagyta volna abba veled kétségbeesett, fáradhatatlan, tehetetlen, esztelen, önpusztító szerelmedet azíránt, aki alig-alig tudhatott már odaadó ápolásodról, az ezzel járó iszonyú dilemmákról és nehézségekről, magadramaradottságodról, testi, lelki, szellemi kimerültségedről. Nem csak mondtad, hanem élted is, amíg élted, amit egyszer leírtál: „Micsoda realitás: a szeretet (mindig, csak ezt eleinte nem tudjuk vagy nem akarózik tudnunk), a szeretet mindig életbe kerül.” Pedig hogy szeretted az életet, figyelni a valóság rezdüléseit! A születés, a kezdet, a jelenlét megátalkodott, megrendült, gyermeki, örökifjú, kérlelhetetlen szerelmese voltál. Ahogy egy interjúban mondtad: „Az nem szóvirág, hogy Isten ma születik. Ma! A tegnapihoz már nem hasonlít.” „A hit mélységélmény, vagy nem hit. Brutális egyszerűséggel kellene megélni, mint Eckhart mester. S azzal a stílussal beszélni róla, mint ő. Azt mondta például: »Én holnap fiatalabb leszek, mint ma, mert a lelkem fiatalabb. Sőt, mást mondok: fiatalabb lehetek holnap, mint a születésem előtt.«” És egy kicsit később, ugyanott: „Minek ez a sok világosság, kivilágítás a templomokban! Tartsa föl a pap a sötétben a keresztet! Vagy ne is tartsa föl! Ő legyen az, maga!”

Tavaly halottak napja környékén a megszokás hatalmáról beszélgettünk, és te „sunyi hitetlenséget” emlegettél a sírokhoz való járkálás kapcsán. „Ki van ott a sír alján?” – kérdezted vadul. „Ásd ki! Nincs ott senki. A halottak keresik ott a halottakat.” Nem volt-e, nincs-e – ez is a te szavad – „írgalmatlanul” igazad, és nem éppen ez az írgalmatlan igazság-e az igazi hit igazsága? Csak a halottak keresik a temetőben a halottakat – nem következik-e ez egyenesen az evangéliumi történetből, ahol az ifjúnak, aki követni akarta Jézust, de előtte még eltemette volna apját, Jézus ezekkel a szavakkal felelt:

„»Hagyd a holtakra, hadd temessék el halottaikat, te meg menj, és hirdesd az Isten országát.«” (Lk 9, 60)? De mégis hogyan élhetnénk itt és most, férjként, apaként, munkásként, tanárként, mérnökként vagy akár íróként, papként, tudva tudván – vagy legalábbis úgy tudván –, hogy akit Istennek nevezünk sohasem régi, jól ismert, megszokott, hanem minden nappal új, előre nem látható, követhetetlen, kiszámíthatatlan, hogy a szerepetért előbb-utóbb szükségképpen valahogy a saját életünkkel kell fizetnünk, hogy hitünk jelképét nem mutogatnunk kell jól látható helyeken, fényességben, láncon hordoznunk a nyakunkban vagy különféle falakra aggatnunk, hanem a lélek sötét éjszakájában csöndben kitarva nekünk magunknak kell nap mint nap, a szívünk mélyén, láthatatlanul és titokzatosan hitté válnunk, hogy tehát minden üres szokás, halott rítus, dogmatár, „imarobot” örökre a semmibe vész, és egyedül az élő, időtlen vagy inkább az idő múlásával napról napra fiatalabb, ismeretlen Isten marad támaszul? Hogyan válhat ebből az ádáz hitből, reményből, figyelemből élet? De ha ez is lehetséges hit és élet, akkor hogyan is nevezhetnénk mást hitnek és életnek, mint éppen ezt a hitet, ezt az életet?

„Kínos vagyok” – dűnnyögted minden méltatlankodás nélkül, és valóban leginkább kínos voltál mindenhol: a hívők és a hitetlenek, a vallásosok és a vallástalanok, a szerzetesek és világiak, a balosok és a jobbosok, a költők és a nem-költők, a rokonok és az idegenek, a fiatalok és az idősök felől nézve egyaránt. A két lábon járó korszerűtlenség, követhetatlenség és megbotránkoztatás voltál, és szinte minden tekintetben; mint egy igaz élet. Megrendítő és a lehető legpozitívabb értelemben vett egy-ügyűség és sokirányúság, brutalitás és félszégesség, odaadás és türelmetlenség, hűség és kiszámíthatatlanság áradt belőled, ami valósággal beragyogta lényedet, gesztusaidat, mondataidat. Amit Pilinszkyről írtál, rád is igaz: „Jelenlétével szinte fölperzselte megírásának lehetőségét. Élni vagy találkozni vele fontosabb volt, mint fogalmazni róla. Figyelni őt szellemi kalandnak számított, de azt figyelni, amit ő figyelt, embert formáló vállalkozásnak.”

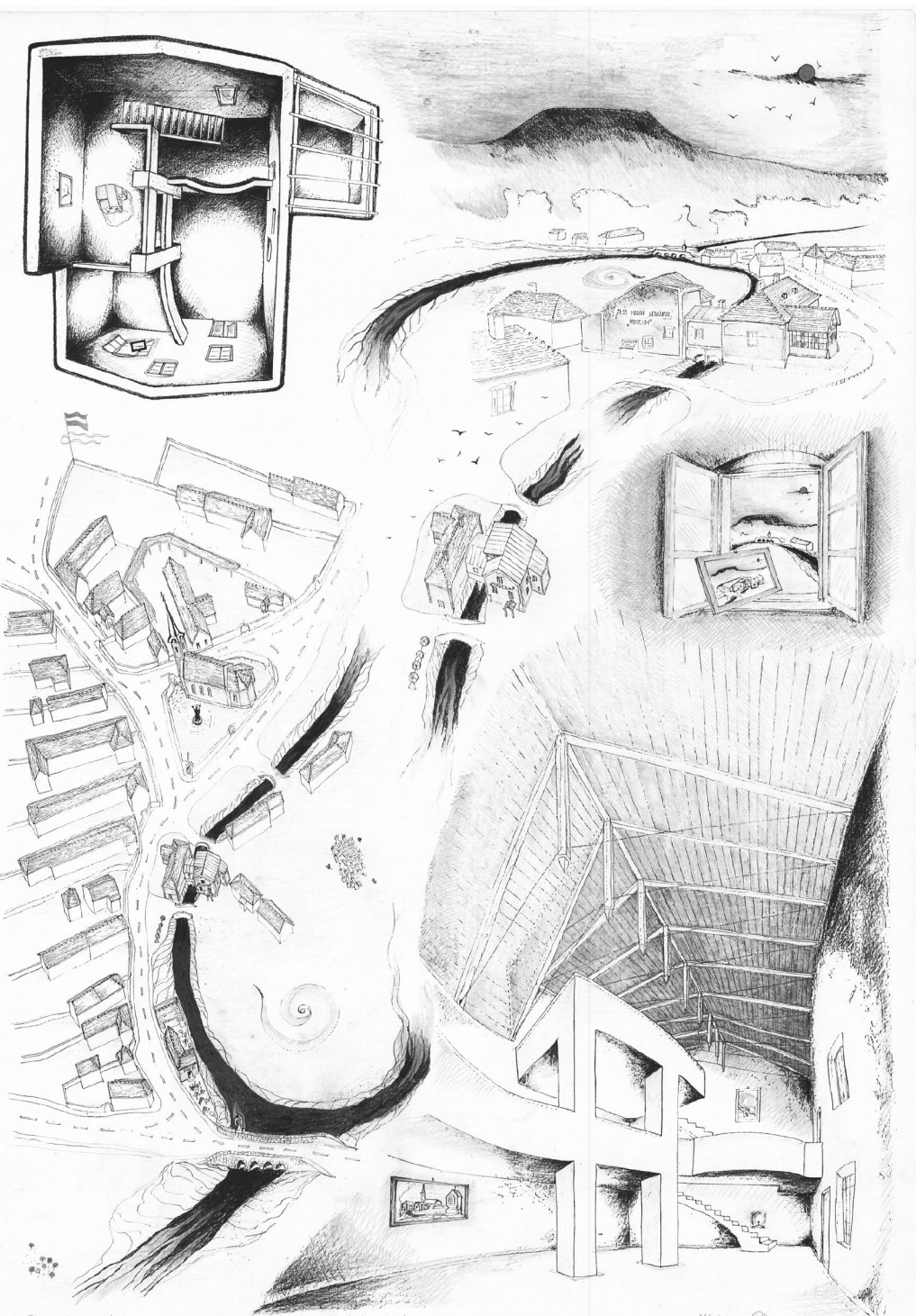
Ki tudja, mit látsz most, mit tudsz még és már. Tudsz-e valamit. Hová mész most, Péter? A verseidet olvasom, megrendülök olykor tőlük, de leginkább a jelenlét hiányzik, a hangod, a szíved tágassága, a forróságod, a nevetésed. Hová lettél? Nehéz, kihűlt testedet, szinte látom magam előtt, feketébe csomagolják, kicipelik a házból, ahol éltél, s felkészítenek utolsó földi utadra. De elszakadtál-e magadtól, Péter, ahogy hitted, ahogyan például a *Hagyaték*ban gyönyörűen megírtad az öregről, aki meghalt százévesen, s aki, miközben egy üres konténerbe zúdítják testi élete nyomait, és mielőtt lelke végleg hazatérne, még kóborol egyet „fényév taposta / mezsgyén, csillagképek közt”? Elindultál-e oda, amiből kiindulva és amiben erős hittel

reménykedve egész életedet leélted? Találkozunk-e, Péter, mondd? Szerelmes szavaid a *Tanításban*: „Majd ha a csupa fény / Cet fölfal minket egészen, / s gyöngéd harapásai közt átbukunk az Óceánba, te, / fénycsíkos pisztráng / s én, a fénypötyös / harcsa-pofájú úszunk / egy hatalmasat. / Azután
10 szüntelenül.” Így lett, így lesz-e, Péter? Nem tudhatom, te már tudod, ha ott, ahol vagy, ahová mész, van még olyasmi, mint tudás. A *Végül*-ben olvasom: „Megköszörül / a sebesség, karcsú / leszel, de a fény / benned, s a bőrdön / is fölszabadul. / Ezentúl is köröznek / s piruetteznek / körülötted, mint / csillámló jégtükrön / a balerinák. Íme, győztél.” Micsoda győzelem. Nekem csak veszteség. Életem egyik legnagyobb ajándéka volt, hogy bőkezű barátságodba fogadtál, hogy figyelemmel kísérhettem és érezhettem magamon figyelmedet, hogy hallhattam a hangodat, a szavaidat, a gyógyásaidat, hogy ismerhettem.

Verseidre magad is úgy tekintettél olykor, mintha nem is te írtad volna őket. Nem a büszkeség, a büszkélkedés és végképp nem a hivalkodás a jó szó erre. Inkább az öröm, a csodálkozás, a döbbenet; értetlenül szemléltem saját mondataidat. Forrást láttál bennük, és joggal, amelyből életet lehet méríteni. Ahogy az *Ébrenlétben* írod: „Forrás vagy, ha iszol.” Közben persze te is tisztán láttad: hiába lettél a nemzet művésze, ilyen meg olyan kitüntetett, méltatlan helyzetben voltál, el nem ismerve, amivel persze te egyáltalán nem törődöttél; valójában – keveseken kívül –, főleg utolsó éveidben, a kutya se ismert, a kutya se törődött veled. Verseid maradnak belőled, szép lassan önálló életre kelnek majd, méltó kezekbe jutnak talán; viszonylag sok közepes alkotás mellett – amelyek sokszor inkább egy végtelenül magányos és rendületlenül önmagát Istenre, de micsoda Istenre bízó ember lírai naplóját nyújtják, hol érdekes, hol zavarbaejtő, hol megrendítő látletelek, látképek, ötletek, játékok, dokumentumok, vázlatok, kiáltványok, kisesszék, dünnögések, a szív szüntelen mormolásai – torokszorító sorok és nagyversek, amelyek belénk marnak, meghökkentenek, leigáznak, felemelnek; csak az utóbbi évek köteteiből válogatva, véletlenszerűen: az *Epilógus*, a *Más s máshol*, az *Intarzia*, az *Éjfélkor*, a *Triviális*, az *Azután*, a *Hagyaték*, a *Szent a havon*, a *Furcsa*, hogy épp most, *Az indián halál*, a *Csönget valaki?*, és a Vigiliában megjelent legutolsó versed, a születésnek szentelt *Karácsony, 2017* – szelíd prófécia vagy látomás arról, ami már nem válhatott valóra, ami talán, ki tudja, valóra válik mégis, és ami évről évre újra és szüntelenül valóra válik. „Kerti vörösfenyőim alatt / ünnepelem a Születést. / Negyven centiméteres csemeték / voltak; ma huszonöt métereseek. / Csöndbe’ vagyunk, de hallom a fatörzsek halk ropogását, / s ahogy mormolva emlékeznek / a nagyerdőre, hol rajokban / sorakozva kórust gyakoroltak. / Meg szoktam őket ölelni. / Nagy türelemmel hagyják. / Mikor átnyargal köztük / a szél, megrázzák magukat, / de fényes, fölényes nyugalomba’ / maradnak. / Mindazt bírják, érzem, ami / a

Megszületettnek kedvére / lehet. Az ártatlanság / növényi tudás. Ha tépi is / őket a vihar, védik a / riadt kisállatokat lepedőnyi lombjuk alatt. / Minden-tudásuk / ára az, hogy nincs tudatuk. / ...A nagy csöndben, Fót felől / valahol kondul a harang. / Imádságba bugyolálva / megjött a Fiú. / Krisztus lelke, szentelj meg / minket. / Krisztus világossága, lobbanj / föl bennünk. / Te, örök születő, remény a neved.” 11

Olvaslak, olvaslak, ott kereslek, a betűk, a lapok mögött, meg a ködben, téli fák karcsú ágai mögött. Tudod-e, hogy ködös novemberi napon tűntél el, épp egy hónappal karácsony előtt, pénteken, azt mondják, széles mosollyal az arcodon? Hozzád intézem a kérdéseimet, hozzád beszélek, el kell búcsúznom tőled, beszélek hozzád, mintha még egyszer, utoljára felhívhatnálak, hogy megbeszéljem veled halálodat, ahogy mások halálát is megbeszéltük, nyugtáztuk együtt, lecsöndesítve önmagunkat, lázongásunkat; beszélek hozzád, de nem tudom, hallasz-e, látsz-e még. Nem hiszem, hogy ha látsz, ha hallasz, úgy látsz, úgy hallasz, mint mi itt, s te is, most már, egykoron. Talán – ha egyáltalán – nagyon távolról, s nem a részt, engem, minket, hanem az egészet látod és tudod, teljesen, mint az élők esténként, ha lehunyják a szemüket, pillanatokra, az eget és egy-egy csillagot. Igazad van a rajongást illetően. *A szív tágassága* kezdőírásában jegyezted meg: „Ki ez az ember? Most ne (a magunk előtt is gyanúra okot adó, netán automatikus) rajongással feleljünk, illetve ne csak most ne, sohase feleljünk ilyen fontos kérdésre rajongással. Megkockáztatom, egyáltalán ne rajongjunk. Minden rajongásban van valami leküzdhetetlen vagy le nem küzdött önszeretet (ha éppen nem önimádat...), amely élvezi a lélek belső, zavaros előmléseit, határátlépéseit s ugyanakkor (vagy épp ezért) nincs benne elég értelmi bátorság ahhoz, hogy fölmérje, összeállítsa és maga állítsa össze a felelős feleletet.” Nem rajongtam és nem rajongok érted; tulajdonképpen még azt sem állíthatom, hogy ismerlek, hogy ismertelek. Elképedve, boldog-szomorúan néztelek-hallgattalak inkább. Szerettelek! Hallgatnálak, keresnélek még, tovább. Mit tegyek? Lapozgatom a könyveidet, és rám találnak azok a mondatok, amelyeket „Kormos Pistika” halálára írtál, kristálytisztá érveiddel, szelíd, szenvedélyes, szigorú állításaiddal és kérdéseiddel fejbe kólintasz és felemelsz megint, ha akarom: „Miért fáj az, ami a lélegzésnél is természetesebb? Miért nem a lélegzés fáj? Miért süpped le a hír hallatán az ember agybéli lélek-szintje a bokájáig? S tölti be helyét fagyos keserűség? Te bolond, mit hittél? Megvéd valakit is az, hogy szereted? Mi az, hogy szereted? Tettél volna valamit érte. Tehettél?” Mit sem tettem, mit sem tehettem. Péter, nagyon fáj! Ölellek, Péter. Isten veled.

„Végy egy felesleges teret! Gondolkozz el benne és szabadítsd fel magad! Tedd otthonossá!” (Erdély Miklós Építészeti szakácskönyvéből)

„A külső formáknak csak annyiban van jelentőségük, amennyiben az ember bensejében lakozó szellemnek a kifejeződései.”
(Gandhi)

Mújdricza Péter 13

20 ÉVES AZ ELSŐ MAGYAR LÁTVÁNYTÁR KIÁLLÍTÓHÁZA – LÁTVÁNYTÁRI TERVEK ÉS IHLETŐ MŰVEK

2017. szeptember 15-e és október 23-a között a fenti címmel rendeztem kiállítást Budapesten, a FUGA alagsorában lévő Talaprajzú térben, a Trezorban. A Trezor hivatalos neve egyébként Janáky István-terem. Megjegy-

zendő, hogy Janáky István építész és mester, nagyon szeretett a tapolc-diszeli vízimalomból kialakított Első Magyar Látványtár kiállítóházába látogatni, nem csekély örömet okozva ezzel e sorok írójának is. Jelen, FUGA-béli tárlat a diszeli látványtári kiállítóház megnyitásának huszadik évfordulója előtt tiszteleg. Valójában az Első Magyar Látványtár Alapítvány intézménye már 27 évvel ezelőtt megalakult. Alapítói Vörösváry Ákos, Gyökér Kinga, Ganczaugh Miklós, Albert Katalin, Pócsy Ferenc, Pócsy Ferencné, Lugosi Lugo László és Frankl Aliona művészpárok voltak.

Jómagam többéves építészeti praxist követően elkezdett művészettörténeti tanulmányaim során találok először Vörösváry Ákossal, a Látványtár szellemi alapító atyjával. Szőke Anikó művészettörténésznek köszönhetően, aki egyik szemináriumát Vörösváry kuruclesi otthonában tartotta, megismertetve hallgatóit az egyedülállóan különleges gyűjtemény egy részével és gazdájával. Te Ákos! – nem kellene ebből az anyagból egy múzeumot összehozni? – kérdeztem. De igen, régóta erre vágyom! – hangzott a válasz. Akkoriban épült a budai hegyekben Kondor Béla festőművész emlékére tervezett műteremházam, amit a családjuk felkérésére terveztem, és a még csak épülőben megtekinthető munka bizalmat kölcsönzött számomra, hogy a diszeli vízimalomból kialakítandó látványtári kiállítóház tervrajzait is elkészíthessem. Amúgy Vörösváry Ákos a romos-roskatag állapotban lévő diszeli vízimalmot éppen *Kondor Béla 12 kis rézkarcot* tartalmazó mappája ellenértékéért szerezte meg a nyolcvanas évek derekán a korabeli tanácstól.

Az *Új Művészet* hasábjain látványtári együttműködésünkről a következő sorokat írtam: „A Tapolca-Diszel templomterén álló ház a festői szépségű Csobáncra néz, olyan miliőben, mintha Kurosawa *Álmok* című filmje utolsó képében, „A vízimalmok falvában” járnánk. A molnárlakást egy „híd-
14 ház” kapcsolja össze az Eger-patak túlsópartján álló malommal. Ez utóbbi falai közé terveztük az Első Magyar Látványtár Alapítvány képtárát, megmentve egyúttal a műemlék jellegű, több száz éves ipari épületet a pusztulástól. A vízimalom alaprajza egy nagy nyomtatott 1-es tükörképét rajzolja ki. Homlokzati megjelenése olyan, mintha a Csobánc koporsó alakú tömbjét egy óriás kettészelte, majd „lecipelte” volna a diszeli templomtérre. Arra törekedtünk, hogy azzal a magától értetődő egyszerűséggel alakítsuk ki a kiállítóház tereit, amilyen természetességgel simul a malom a környezetébe. Úgy képzeltük, hogy a hagyományosan elfogadott múzeum-funkciót kitágítanánk oly módon, hogy az Alapítvány már országsszerte közismert kiállítás-sorozatainak bemutatásán túl, a falu „második templomaként”, zenei-, képzőművészeti-, színházi előadótér gyanánt – a bibliai ünnepkör jeles csomópontjai, úgymint Húsvét, Pünkösd, Karácsony, netán szüreti mulatság vagy menyegző, és más, előre meg nem határozott közösségi rendezvények tereként is – kapcsolódhasson vissza Tapolca-Diszel mindennapjaiba. [...] Az Első Magyar Látványtár gyűjteménye egy olyan széles és mély meder, melyben a madáchi „*édennek utolsó sugára*” által ősviselős népi tárgyaktól a legelőremutatóbb avantgárd darabokig szinte minden megtalálható. A diszeli kiállítóház belsejének formavilága azt a látványtárosi szellemet szeretné szolgálni, melyben az ősbibb és a modernebb elemek (mondjuk a térforma és a térlefedés) oly módon erősödnek fel egymásban, miképp a keleti misztikában jin és jang.”

A kiállítóház megnyitását eredetileg 1996 nyarára, a magyar államalapítás millecentenáriumának évfordulójára terveztük. Ám ahogy a Ferencz József-korabeli milleniumi megemlékezések is eltolódtak egy évvel, mi is adtunk magunknak még egy esztendő, nem akarván megerőszakolni az épület kivitelezési munkálatait. Végül is 1997 nyarának Péter-Pál napján, a „*Mindenkinek kenyér és rózsá*” című tárlattal ünnepélyesen megnyitotta kapuit Tapolca-Diszelen az Első Magyar Látványtár kiállítóháza, ezzel az eseménnyel immár két évtizedes tradíciót indítva útjára. Szegő György DLA építéskritikus így írt az épületről a „*Mindenkinek kenyér és rózsá*” című látványtári nyitókiállítás vonzásában: „Az első kiállításon tehát a kenyér, a rózsá és nyomukban a kereszt azok a hívószavak, kapcsoló őstípusok, amelyek az energiákat összegyűjtik. Ezekből alakul a tárgyak rendszere a malom Mújdricza Péter építész által megalkotott, egyszerre kultikus és kiállító terében. Különös kapcsolatot érzek a Mújdricza-féle galériás malombelső és Frank Lloyd Wright New York-i

Guggenheim Múzeumának (1957-59) spirális körüljárhatósága között. Itt is megvan – kicsiben és szerény keretek között – az „egész” térbeli együttlátása. Akár lent, akár fent tekintünk körül, magunk fölé vagy alá, átláthatjuk annak potenciális esélyét: itt „minden mindennel összefügg”-het. Ez az építészeti hatás meghatározó templomi érzést vált ki a múzeumba belépőben.” 15

A „*Mindenkinek kenyér és rózsza*” valójában egy pásztorfaragás, egy Vörösváry Ákos által fölfedezett „talált tárgy”, azaz ready-made, Lóki Vince keze munkája 1952-ből. Egy fiókokkal, gyertyatartókkal és borotválkozó tükörrel ellátott népi műtárgy, amely egy pásztorfigurát és egy kost is megjelenít. A „*Mindenkinek kenyér és rózsza*” a FUGA alagsorában megrendezett tisztelegő kiállításunknak is egyik jeles, a bemutatott látványtári tervrajzoknak is ihlető erőit kölcsönző darabja, amely mintegy „szenteltvíz tartó” pozícióban találta meg a helyét a Trezor feketére festett betonfalazatú, underground templomtérként felfogott kiállítóterében. A bejárattal szembeni főfalán, színezett szabadkézi rajzokon jelennek meg a diszeli látványtári kiállítóház természeti és épített környezetének, épülettömegének és belső tereinek látvány- és tanulmánytervei, Bánfalvy Zoltán barátunk zseniális, körpanorámás, színes fotográfiáinak szomszédságában. A tervrajzok felett, a hosszhajó főfalának teljes hosszában a betonmennyezet közvetlen vonzásában Vörösváry Ákos installációja *Éljen a Haza!* címmel – 11 db kézzel festett színes tányér. A főhajó egyenes záródású keleti apszisában Szemadám György *Lélekszkafander* című munkája, amely maga is egy középkori katedrális alaprajzát idézi. Ugyanis a *Lélekszkafander* egy, a Szemadám-családot több generáción át kiszolgáló pólya, mely annak idején, pólyás csecsemőként a művészt is óvta, védelmezte. A kiterített pólya fejrésze a templom apszisa, (amúgy az underground templomtérként felfogott Trezor terének pont a keleti, „egyenes záródású” apszisában!) teste a főhajó és a kötöző szalagok a támfalak. A pólya-templom szíve is valódi szív, melyet a művész édesanyja hímezett saját kezűleg. Bevallom, amikor az üveg alá helyezett, bekeretezett művet először megláttam, annyira elbűvölt, hogy föl sem tűnt, hogy egy Szemadám-mű előtt állok.

A *Lélekszkafander*rel szemközt, a Trezor nyugati apszisának egyenes záródású végfalán, szintén csak egyetlen munka látható, amely szerény méretei ellenére a teljes fekete betonfelületet uralja. Szerzője e sorok írója: A *Fal* című, 1983-as keltezésű montázs. Valójában valamelyik művészettörténeti tankönyvből, hirtelen fölindulásból borotvapengével kimetszett, Markó Károly *Visegrád* című képébe – vörös antiutópiaként – belegorombított dunai

vízlépcső ragasztmánya. A komcsi-vörös vízlépcső-ragasztmányon egy még komcsibb vörös, fordított helyzetű, ötágú sátcansillag van. A montázs *A Dunánál* című, a vízlépcső ellen protestáló kiállításra készült, amelyre Gyertyános Zoltán építész barátom hívta fel a figyelmemet. A Magyar Urbanisztikai Társaság kiállítóházában 1983 tavaszán megrendezett tárlat faláról a megnyitó másnapján leszedette a munkát a korabeli belügyminisztérium vigyázó szemű rendőr-cenzora, Somogyi Győző *Keleti szél* című művével és egy Karátson Gábor festménnyel együtt, mely utóbbinak a címe már nem jut eszembe. Arra viszont élénken emlékszem, hogy Apám, a maga keresetlen szuggesztivitásával elismerően jegyezte meg: – Na ezért a töködnél fogva fognak föllógnak a kommunisták! És egyáltalán, hová teszed a képet? – Tervezek neki egy múzeumot! – vágtam rá. Mindezt még évekkel azelőtt jelentettem ki ifjonti magabiztossággal és felelőtlenséggel felhőnek támasztva a létrát, hogy Vörösváry Ákos a diszeli múzeum tervezésével megbízott volna és a képet biztonságba helyezhettem a Látványtár gyűjteményében. (Csak halkan jegyzem meg, *A Dunánál* című kiállítás, még abban az évben, alternatív közösségi Nobel-díjat is nyert Stockholmban.) Hogyan, hogy sem, elgondolkodtatóan óvatosságra intő körülmény mégis, hogy a dunai vízlépcső témája (Karátson Gábor forog a sírjában!) még ma sem került le a honi energiapolitikai napirendről, sajnálatosan jelezvén *A Fal* című montázs huszonegyedik századi, különféle kelet-európai hatalmi berendezkedésektől fenyegetően független aktualitását. Jelen kiállításon történő „felmutatása” – a dunai vízlépcső későfausti rémálmának fehér varázslat-szerű elhárítási kísérlete.

Mert ilyes fajta „fehér varázslatra” még van példa a tárlat falain e sorok írójának alkotói praxisából. Ugyanis a *Petőfi Sándor Mosztárban* című kép, amely a bejárattól balra ékelődő pozitív sarkon látható a Trezorban, a – Csontváry Kosztká Tivadar festményéről is nevezetes – mosztári hídnak a Neretva feletti, stratégiaileg amúgy teljesen fölösleges felrobbantására reagált a huszadik század utolsó évtizedében. A képen Petőfi *Nemzeti dal* című költeménye olvasható, úgy, ahogy Landerer kézi nyomdagépéről lekerült, azzal a kiegészítéssel, hogy a „Fényesebb a láncnál a kard,/ Jobban ékesíti a kart,/ És mi mégis láncot hordunk!/ Ide veled régi kardunk!” forradalmi versszakát Csontvárynak a *Híd Mosztárban* című festménye áttetszően piros fénymásolatával „átmenetileg” leárnyékoltam. Legyen valamelyest haloványabb arra az időre, míg Szarajevóban el nem csendesedik a háború... Mert napjainkban, Észak Balkán és Közép-Kelet Európa legújabb kori történelmi örvényeiben a túlzott kardcsörtetés talán még kevésbé helyénvaló és bölcs, mint mondjuk az 1848-as szabadságharc idején. Reménytelen reményként reméltem ezzel a leárnyékoló/montírozó gesztussal, hogy a lerombolt, gyönyörűséges mosztári híd valamikor talán ismét járható lesz... Legnagyobb

meglepetésemre és örömömrre a híd végül is nemzetközi műemlékvédelmi szakmai összefogással valóban újjáépült!

A FUGA szervezőinek is köszönhető, szerencsésen irányított véletlen, hogy jelen kiállítás záróeseménye és az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulója – a mi október 23-ánk – időben éppen napra egybeesett. Ugyanis Petőfi Sándor 1848-as néplélek-lobbantó impulzusa 1956. október 23-ával is összecseng, akaratlanul is „rímelve” a Vörösváry-féle látványtári *Piros-Fehér-Zöld-, azaz PFZ-sorozat* kiállítótérben látható darabjaira. Például a *Három a magyar igazság* – három borosüveg megtestesüléseképp, aztán a szintén három darabból álló színes, kézi fonatú üvegtörzso-sorozat, felerősödve az *Éljen a Haza!* című, már említett kézzel festett tányérok tizenegy sorával, amely művek Somogyi Győző olyan grafikai közelében találták meg a helyüket, mint a szörnyűségesen szépséges *Ez a zsidók királya* című kép, a *Jézus és a tanítványok* valamint a *Megkötözött Jézus*. Szívmelengető emlék számomra, amikor a Látványtár alakuló tervrajzait Somogyi Győző a huszadik század nyolcvanas éveinek végén, a csobánci szőlőhegyen megtekintette, meglepetten jegyezte meg: „– Jé, de szép! Én szoktam ilyeneket rajzolni.” (Kitüntető volt ez az elismerés, már csak a miatt is, mert építészeti terveim, esetenként bizony remegően *szabad* kézzel rajzolt stílusától néhány szakmai kollégámat/barátomat/kedves és kiváló konkurenciámat, éppen akkoriban – a lelki-fizikai rosszullet környékezte. Amit én, mint zsigeri kortárs kritikát, kissé szégyentelenül szemtelen, vállvonogató rezignációval viseltem el...)

Kitüntető megtiszteltetésként éltem meg azt is, hogy a kiállítást Jakab Csaba építész, egyetemi tanár nyitotta meg, aki Hölderlin nevezetes verse nyomán Heideggert is idézte a költői lakozásról. „*Van mérték a földön? Bizony! Nincs.*” – olvasta fel Hölderlin vesszősét, amelyre mi, földi halandó ÉP-ítők, akarva-akaratlan reagálva, a lehetetlent megkísértve próbálunk mégiscsak – csakazértis(!) – emberibb arányokat, otthonosabb, belakhatóbb tereket alakítani/létre kényszeríteni... Talán erre, a lehetetlenre való törekvésre példás kísérlet a látványtári belsőtér is, ahová belépve, többek hasonló élménye alapján, kicsit máshogy, kicsit elvarázsoltabban/megilletődöttebben viselkedünk valamennyien. Kicsit talán jobb emberré leszünk. Megembereljük magunk... Jómagam is mindig ezt tapasztalom, amikor a Lét súrlódásai, megélhetési viszketősége közepette elhasználtabbnak/rosszabbnak érzem magam, és a Látványtárba látogatva újra igazabb önmagamnak – újra embernek – tekinthetem magam. Jakab Csaba megnyitó beszédében kihangsúlyozta Vörösváry Ákos és a látványtári baráti kör meghatározó szerepét,

Új Forrás 2018/2 – Műidő: 20 éves az Első Magyar Látványtár
kiállítóháza – látványtári terek és ihlető művek

melyhez, mint felelős társasjátékhoz egy új, felelős társasjátékos, jómagam is kapcsolódhattam az épület tervezésekor. Jakab Csaba, immár új látványtáři barátunk, aki Tamási Áronhoz hasonlóan Farkaslakáról származik, a nagy erdélyi író is megidézte a hölderlini mérték kereső kételyeket feloldván:

18 „Azért vagyunk a világon, hogy valahol otthon legyünk benne.” Ezért nem tudom elképzelni én sem, hogy máshol éljek a világon, mint Magyarország, ahol ilyen helyek is létrejöhetnek, mint a Tapolca-Diszel-i vízimalomból kialakított látványtáři kiállítóház.

Kiállításunkon a *Petőfi Sándor Mosztárban* című kép bal alsó sarkához „illeszkedett” az, a mintegy húsz A/4-es lapon kinyomtatott, munkaközi beszélgetés is, melynek egyik jeles vonulata az Első Magyar Látványtár koncepciójának tágabb, társadalmi/szociológiai és művészeti/kulturális kontextusba helyezése volt – a jelen eszmefuttatásunk mottójaként is idézett Erdély Miklós Építészeti szakácskönyve nyomán. E munkaközi beszélgetés *Gyakorlati utópiák, avagy az organikus dekonstrukció...* címmel hangzott el 2017. február végén az Építészfórumban, Pásztor Erika Katalina építész és médiaszakember, Nagy Dénes matematikus, Ortutay Tamás képző-és iparművész valamint jómagam részvételével a 2017 januárjában a Magyar Építőművészek Szövetsége Kós Károly-termében rendezett előző kiállításomról és az azt keretező konferenciáról. E beszélgetés írott, még kiadatlan, munkaközi változatában olvashatjuk a Látványtárról: „Vörösváry Ákos a barátaival elment Diszelbe, megszerzett egy romjaiban is gyönyörű vízimalmot, de a helybeliek szakmai és emberi tudása, esetenként hosszú évtizedek óta alvó képességei nélkül nem tudtunk volna vele csinálni semmit. Igaz, miképp a nagyvárosiak, mára a falusiak is atomizálódtak, idegen testté váltak a saját környezetükben. Egydimenziós emberré, akiknek egyetlen feladata, hogy eladják magukat a munkaerő piacán, tehát a konzum-idióta pénzkeresés, ami pénzen aztán különféle, hasznosnál haszontalanabb szolgáltatásokat vásárolhatnak maguknak. Régen a falusi ember számára nem kellett „munkahelyet teremteni”, ő maga meglátta mi a dolga, mi a feladata a tájban, azt magától értetődően elvégezte, eltartotta a családját és nem volt rászorulva senkire. Így aztán—*Ha változtatni akarsz, a Változás légy magad!* – elsőként önmagunk és a helyi közösség ÉP-ítő/gyógyító „kezelésére” volt szükség, ami Tapolca-Diszelen az Első Magyar Látványtár kiállítóházában, Magyarföldön pedig a fatemplomban testesült meg. A diszeli népességfogyás is megállt, sőt, azóta közel 20 %-kal gyarapodott a település lélekszáma. Igaz, javarészt a nagyvárosból „katapultáló” szabadgondolkodók által... És ez zajlik most Magyarföldön is. *Organikus dekonstrukció*, de nem szűkebb szakmai, hanem tágabb társadalmi léptékben – a város és vidéke, vidék és városa egymást felerősítő és kiegészítő, ÉP-ítő összefüggéseiben.

És ez itt a lényeg! Mert ebből a nagyvárosi Lét is gyógyulhat. Szellemi akupunktúraként, valamiféle kulturális villámcsapással...”

Keserü Katalin művészettörténész a látványtári Trezor-tárlat zárásakor külön kiemelte, hogy a még publikálatlan (olykor publikálhatatlan) munkabeszélgetések kiállító térben történő kifüggesztése, nyilvánossá tétele a huszadik század nyolcvanas éveinek kelet-európai magánműtermi bemutatóin, szabadon szervezett összejövetelein, mintegy „szamizdat”-szerűen volt mindennapos. Nos, még művészettörténeti tanulmányaim idején, a nyolcvanas évek derekán, hasonlóképp szamizdatként lapozgattam Richard Coudenhove-Kalergi *Gyakorlati idealizmus* és Gandhi, szintúgy *Gyakorlati idealizmus* című szövegeit is, (melyek, a szó szoros értelmében világfelforgató ambícióval, közel egy időben, a huszadik század első harmadában készültek,) amely művekre ERVÁN, azaz Erdély István építésszéknök, Erdély Miklós édesapja hívta fel a figyelmem pasaréti, Lotz Károly utcai műtermében. Pistapapával rengeteget beszélgettünk a már akkoriban is a fojtogató globális, szellemi és morális kontraszelekcióról, ami aztán a berlini fal leomlásával akaratlan összefüggésben csukódott össze a Földgolyón. Egyet értettünk abban is, hogy ez a morális és szellemi kontraszelekció nem kímélte meg bolygónk egyik monoteista vallását sem, szélnek eresztvén a Mammonimádó emberalatti ember *globalibugris* démonait...

Új Forrás 2018/2 – Műdicsa Péter: 20 éves az Első Magyar Látványtár kiállítóháza – látványtári tervek és ihlető művek

Miért is olyan fontos ez ma?

Mert Richard Coudenhove-Kalergi a huszonegyedik század Európáját harmadik világháborúként fenyegető kozmopolita *Eurafrika/Eurábiaprojekt*, Gandhi pedig az indiai nacionalista *satjággraha*, az indiai nemzeti erőszakmentes együtt-nem-működés felszabadító alapelveit ugyanazon cím megválasztásával – *Gyakorlati idealizmus* – fektette le. Korabeli *konteó* és *konprakti* – összeesküvés elmélet és gyakorlat –, de húsbavágóan ellenkező előjellel! Megjegyzem, éppen Coudenhove-Kalergi és Gandhi társadalom átalakító programjainak, mondhatni *szociális szobrászatainak* feloldhatatlan antagonizmusa miatt változtattam át a mi, máig lezáratlan munkabeszélgetésünk és a megelőző kiállításom címét is – *Gyakorlati idealizmus* helyett – *Gyakorlati utópiákra*...

Talán mondanom sem kell, jelen tárlatunk záróeseménye hasonlóan kibékíthetetlennek tűnő hit- és vallás- és művészeti ellentmondások világszemléleti vulkánkitörései közepette zajlott. Almásy Zoltán, az én vakmerően szókimondó, középiskolás barátom, a kiállítótér falain sorjázó piros-fehér-zöld

PFZ-ready-made-k – a *Három a magyar igazság* és az *Éljen a Haza!* Vörösváry Ákos alkotta/felismerte látványtári szekvenciái – és a velük szemben szinte vádlóan protestálni/feleselni látszó, a Megfeszítettet ábrázoló, szörnyűségesen szép *Ez a zsidók királya* című Somogyi Győző grafika vizuális örvényében a következőképpen fakadt ki: „– Péter, mivel provokálsz te itt bennünket?”

Így utólag visszagondolva, nem tudom, elég meggyőzően tudtam-e ott, helyben kifejtetni, hogy nem elsősorban a polgárpukkasztó társadalmi provokáció örök-avantgárd gesztusa volt az elsődleges célom, sokkal inkább a kiállításon is akarva-akaratlan megidézett, valamennyiünkben örvénylő ezeréves történelmi feszültségek reangalizálásának, alkotói kezelésének, megkötésének és feloldásának békítőbben előremutató, szerény kísérlete az ÉP-ítés, a képzőművészet – Vörösváry Ákos megfogalmazásában – a „tárlatművészeti előadó művészet” nyelvéen. Ugyanis: „Ha a dolgokat néven nevezni nem lehet és nem is szabad, – tanítja Bibó István – akkor az előbb-utóbb az egész közösség általános értelmi és erkölcsi lezülléséhez vezet.”

Ott és akkor, bizonyosan nem jutott eszembe például Erdély István Harmadik Testamentuma sem, melyet az Ő-és Újtestamentum egymást kiegészítő és felerősítő szintéziseképp írt, önnönmagát ERVÁN-ná lényegítve hosszú évtizedeken át, és amelynek első parancsolata így hangzott: „*A Lét alapja a szeretet, melynek sem oka sem célja nincsen...*” Mindig hálásan emlékszem vissza Erdély Istvánnal folytatott csütörtöki beszélgetéseinkre a Lotz Károly utcai műteremben, és az Erdély Miklós vezette INDIGO-csoport tagjaként a sorozatosan betiltott kiállításainkra. Talán nem véletlen az sem, hogy az Első Magyar Látványtár kiállítóháza is Erdély Miklós Építészeti szakácskönyve ihletésére készült: „*Végy egy felesleges teret! Gondolkozz el benne és szabaddítsd fel magad! Tedd otthonossá!*”

Talán a mi kis Univerzumunk, atomháborúval súrolt/súsárolt Földgolyónk is „a végtelen tér jeges köpenyében”, a mi egyetlen életünkkel egyetemben – valamiféle alig ismert és fölismert – „*feleslegesnek tűnő tér*”? Milyen jó is lenne, ha egyfajta fehér varázslatként Budapesten, a FUGA feketére festett betonfalú bunkerében, ezen az underground templomtérként elgondolt Trezor-óvóhelyen, az Első Magyar Látványtár kiállítóházának két évtizede előtt tisztelegve, ebben az ihlető látványtári művekkel felelős társasjátékban, a mi életeinket is igazabban és tisztábban felszabadult, *kozmikus otthonosságban* élhetnénk meg... Bal szemem *baloldali*, jobb szemem *jobboldali*, szoktam volt hangoztatni, és ahhoz, hogy a Tér Végtelenjében, minimum 3D-ben is láthassak, mindkét szemem „világlátására” szükségem van. „*A külső formának csak annyiban van jelentőségük, amennyiben az ember bensejében lakozó szellemnek a kifejezései.*”

Köszönet a FUGA vezető szervezőinek, Nagy Bálint építész-mérnöknek és Őry Júlia művészettörténésznek a kiállítás létrejöttének lehetőségéért, türelmükért és segítségükért.

Budapest, 2017. december elején

21

otthonos kárhozat

agyonütöm az időt
persze pont rám zuhan
ormótlan teste szétken
kimászok valahogy
tagjaim összeszedem
fejem a lábfejemen
szemeim hasamon
seggem a fejem helyén
farpofával nézem
a kifordult világot

hőségben

a hőségben
elégnek a szavak
mint a kemencében
azok akik
nem választhattak
saját balsorsot
füstől az éden

A rövid napok verseiből

24 „WirsindHyperboreer”
(Nietzsche: Der Antichrist)

ködsötét fagyos téli napok
hónapok óta nem láttam Napot
zajló folyó mentén baktatok
a fehérszakállas Gleccserhegy alatt

*

téli rövid nap
tisztábban süt
ritka rövid vers
mélyebbre üt

egyszer gyúló szív
halálig ég
pár szárnyas szó
életre elég

*

kuckómban gubbasztó eszkimó vagyok
idén először látom a Napot
próbaszerencse kimerészkedem
a fagy nem enged nem engedem

*

a tiszta téli nap
nekünk való idő
amint fogys rövidül
értéke egyre nő

itt bent a póluson
a fényév pillanat
de a jég hónapok
alatt bennünk marad

„Egyszer azt álmodtam, hogy öböl vagyok, messzire nyúló kikötő” – mondja Sidi elalvás előtt. – „A testem volt a táj. Az évszázadok során falvak és városok épültek fel rajta. Erdők adták a fát a hajóépítő műhelyeknek, és a tenger megszelídítve, félkörben hevert a partvonalam mentén, amely a lábujjaimtól a homlokomig terjedt, és többszörös életnagyságban határolta a tengert. Ha megmozdítottam a lábujjaimat, inogni kezdtek a házak a halászfaluban, amely ott létesült. Ha mély lélegzetet vettem, a kikötővárosban menekültek az emberek a földrengés előtt.”

Márton László 25

AZ ÉJSZAKA SZÖVEDÉKE

Egy készülő regényből

Még nem sejti, és Karl K. sem gyanítja, hogy ez lesz az utolsó együtt töltött éjszakájuk Janowitzban. Holnap ugyanis fel fog bukkanni a kastélyparkban Max Th. gróf, méghozzá teljesen váratlanul, minden előzetes bejelentkezés nélkül. Hogy léghajóval fog-e érkezni, vagy a helyiérdekű vonattal utazik Prágából Beneschauba, ott pedig bérkocsit fogad majd Janowitzba, azt még nem tudom. Abban is bizonytalan vagyok, hogy érkezése csakugyan teljesen meglepetésszerű lesz-e. Karl K. számára biztosan az lesz; no de Sidi számára is? Nemistudom, nemistudom.

Egy dolog biztos, mégpedig az, hogy Max Th. gróf egy majmot is magával fog hozni Janowitzba. Az állat egy langúrmajom, Hanumán a neve, és a Rámájana-eposzban szereplő, hasonló nevű majomistenség jelenkori reinkarnációjának tekinthető. Ez a rokonszenves, tiszteletreméltó istenség még kismajom korában el akarta csórni az égről a Napot, amelyet bár izzó, mégis ízes gyümölcsnek hitt, és ezáltal magára vonta Indra isten haragját. Vagy talán a kis Hanumán a Napot mégis inkább egy tojással, az eget pedig egy kotlóstyúkkal tévesztette össze? Nemistudom, nemistudom. A dühtől tajtékozó Indra mennykőbuzogányát zúdította Hanumánra, aki arccal zuhant egy hegyes sziklára vagy egy éles gerincű hegyvonulatra, és kettéhasadt az állkapcsa. A mi bécsi Hanumánunk is, amikor délelőtt megpillantjuk majd, ketős csúcsú alsó állkapcsot fog viselni.

Később, már felnőtt majomistenként, majomhadserege élén gigantikus hadjáratot indított Ceylon szigete (vagy mégis inkább Sri Lanka) ellen, hogy kiszabadítsa Ráma isten feleségét, Szítá hercegnőt, akit egy Rávána nevű óriás elrabolt. Pontosan így fogja Németország az ő majomhadseregével belátható időn belül megtámadni a brit szigetországot; de azt már, hogy miféle hercegnőt akarnak kiszabadítani a német majomkatonák, nemistudom, nemistudom.

Az óriás palotája körüli utcai harcokban kigyulladt Hanumán farka, akár egy robbanótöltet gyújtózsínorja. A majomisten leszármazottai, a mos-tani langúrok manapság is rendkívül hosszú farkat viselnek, és annyi energia van beléjük sűrítve, mint valami robbanótöltetbe. Hanumán az égő
26 farkát a saját arcán oltotta el, pusztá kézzel. Ivadékai azóta is fekete arcot viselnek a fejükön és fekete tenyeret a kezükön.

A langúrok legalább tíz méternyi képesek ugrani. A gyümölcsös-ker-tekben valósággal repülnek fáról fára. Annak idején már Hanumán majom-katonái is átugrották az India és Ceylon közötti tengerszorost, és így megspórolták a sorhajókból és páncélos cirkálókból álló hadiflotta kiépítését. E hosszú farkú mitológiai távolugrók dédunokái gyakran szentélyek környé-kén élnek, és a hívők etetik őket.

Az indiai városokban a langúrok a legfelső emeleten vagy a padláson élnek, míg a házak tulajdonképpeni lakói a földszinten és az alsóbb eme-leteken húzzák meg magukat. A langúrok olyan arcátlanok, hogy nemcsak a kerteket fosztják ki, hanem étkezések idején benyomulnak az ebédlőbe is, és az emberek kezéből kirángatják az ételt.

Ha egy indiai városlakó sértve érzi magát a szomszédjától, és bosszút akar állni, akkor rizst és csicseriborsót szór az ellenség házának tetejére, méghozzá az esős évszak előtti napokban, amikor minden háztulajdonosnak rendbe kell hozatnia a tetőt. Mihelyt a langúrok észreveszik a tetőre kiszórt eleséget, nemcsak az elérhető szemeket tömik a szájukba, hanem felforgatják a cserepeket is, hogy ahhoz a csemegéhez is hozzáférjenek, amely a résekbe hullott. Mármost ebben az időszakban a tetőfedők ki sem látszanak a mun-kából, egyikük sem ér rá, így hát a ház belseje tárva-nyitva áll a felhőszaka-dások előtt, maga a ház pedig Száttjavarata király vizeshordójára fog emlékeztetni, amelyben Matszja, a haldémon kényelmesen körbeúszkálhat, amint a Bhágavata-Purána elmondja nekünk.

A langúrokat súlyos hiba volna népetimológiásan „Langohr”-oknak, vagyis hosszúfülűeknek nevezni, a langúroknak tudniillik kicsi, kerek fülük van. A mi bécsi Hanumánunk is, ha majd holnap délelőtt megpillantjuk, kicsi, kerek fület fog viselni. Szintúgy helytelen volna a „langúr” szó két szótagját külön ejteni, ahogy a magyarok teszik. „Lang úr” magyarul azt jelenti, hogy egy Lang nevű úrról van szó, és Bécsben csakugyan él egy fiatal filmkészítő, akit így hívnak. Teljes neve Fritz Lang, és az a terve, hogy a Nibelung-éneket monumentális filmeposszá dolgozza fel, amelyben egy-mást érik majd a csata-, a tusa-, a kén-, a kín-, a nász-, a gyász, a sárkány-, az eskü-, az átok- és a bosszújelenetek. Hogy az ehhez szükséges, a filmnél nem kevésbé monumentális összeget egy olyan nagy háborúban, amelynek küszöbén állunk, hogyan fogja előteremteni, mégnemtudom, mégnemtudom. Egyvalami azonban biztos, mégpedig az, hogy Lang úr, és Herr Lang

és egy langúr, jelen esetben a mi bécsi Hanumánunk a legkevésbé sem téveszthető össze.

Hanumán, ha majd holnap délelőtt megpillantjuk, kifogástalan tejes-kávébarna nyári öltönyt fog viselni piros pettyes nyakkendővel. A nadrágja hátsó részén ki lesz vágva egy lyuk a farok számára. Kecses kis fején ugyancsak nyáriasan ható mexikói kalapot, úgynevezett sombrero-t fog viselni. Alsó két kezén, amely a tengeri macskaféléknél és más cerkófoknál a kezét helyettesíti, finom kecskebőr kesztyűt fog viselni, amelyet izgatott lelkiállapotban, vagy ha mind a négy kezével meg akar ragadni valamit, villámgyorsan le fog húzni és el fog hajítani.

A Baronesse kezéből udvarias mozdulattal ki fogja emelni a borospoharat, és a bort az utolsó cseppig fel fogja hörpinteni; aztán még tölteni is fog a palackból. A szerkesztő szájából óvatosan el fogja távolítani a szivart, és szép szabályos füstkarikákat fog fújni, amelyek a jelenlevők feje fölött a magasba szállva, önérzetesen fognak végigsiklani az ebédlőn. Amikor hallani fog róla, hogy Konopischtkörnyékén többnapos vadászat zajlott, amelynek során hevesen durrogtak a fegyverek, elő fog rántani gazdjára nadrágzebeéből egy revolvert, egy Nagant M 1910-et, a fegyvert ügyesen kibiztosítja, és többször egymás után elsüti, méghozzá fölfelé, a mennyország és a mennyezet irányába.

Durrogni sajnos nem fog a fegyver, mert a Nagant M 1910 hangtompítóval van felszerelve. Ezért ez a fajta revolver különösen népszerű a bérgyilkosok, a bankrablók és az orosz titkosrendőrség, az Ohrana ügynökei körében.

Sérülésre vagy éppenséggel halálesetre, hála Istennek, szintén nem fog sor kerülni, de a riadalom így sem lesz csekély. A muranói üvegből és hegyikristályból készült huszonnégy karú csillár holnap délelőtt súlyosan meg fog rongálódni, és a mennyezeti freskó egyik angyalájának fél szemét ki fogja oltani egy lövedék.

A jó hangulat mégis hamar helyre fog állni, mert Hanumán olyan ügyesen fogja majmolni Max Th. grófot, aki a majmokat szokta utánozni, hogy az összes jelenlevő úgyszólván dőlni fog a nevetéstől. Ne feledjük, hogy a mi langúrunk még mindig magában őrzi és érzi egykori isteni mivoltának egy szikráját!

Hanumán, ha a gazdját utánozza, sohasem önmagát ismétli, nem a saját mozdulataival és gesztusaival szórakoztatja a jelenlevőket. Utánzó mutatványai közben sohasem produkálja a híres langúr-ugrást. Inkább úgy lóbálja a karját, mint egy orangután, azaz, pontosabban, mint Max Th. gróf, amikor az orangutánt utánozza.

Hanumán mintha pontosan tudná, hogy ezekben a magasztos pillanatokban a „Majommax” sem önmaga, hanem valaki más, egy majom, lehetőleg emberszabású majom, akit még harminc évvel ezelőtt is az emberi lény

karikatúrájának volt szokás tekinteni. Hanumán mintha pontosan tudná, mi a különbség egy csimpánz és egy gorilla között, valamint egy tudásgyaráptási célból végrehajtott utánzás és egy hamisítási vagy kifigurázási célból végrehajtott utánzás között.

28 Hanumán, ha messzire hangzón dobol a mellkasán, akkor a gorillává átváltozó Max Th. gróffá változik át. Ha a „csukló- és bokajárást” imitálja, amelynek során az ember (és az állat) a második és a harmadik ujjpercére támaszkodik, akkor még mindig a gorillaimitátort imitálja. Ha viszont két lábon lépked, két erősen szétálló, rövid lábon, feltűnően magasra emelt állkapoccsal, akkor már egy olyan fiatal és tehetséges arisztokratát utánoz, aki a felegyenesedő csimpánz kissé bizonytalan járását utánozza. Ha viszont sétálni indul a gazdájával, akkor már a kedvtelésből tartott kutyákat, pontosabban a „kutya és gazdája”-szituációt mímeli, amennyiben pórázon kell őt vezetni, máskülönben a Max Th. gróffhoz fűződő, amúgy gondosan elsajátított hűsége úgy olvadna el, mint vaj a forró serpenyőben, ő maga pedig nyomtalanul eltűnne az erdei fák koronái és csúcsai között.

Igen ám, de a póráz nemcsak egy keskeny bőrszíj, hanem egy viszony is, összekötő szál ember és állat, Max és Hanumán között. Nemcsak Max vezeti pórázon Hanumánt, a langúr is pórázon vezeti a homo sapienst sétálni a közeli erdőbe, ugyanis póráz nélkül a teremtés koronája nyomtalanul eltűnne valamelyik zengerájban, kócerájban, krejzlerájban vagy kuplerájban.

„Mechtilde rajong a szőnyegekért” – mondja Sidi elalvás előtt. – „Ott-hon, Troppau (vagy mégis inkább Opava) mellett, a Piros Kastélyban, több tucat egészen különleges szőnyege, kelimje és gobelinje van neki. Mi ketten, te meg én, egyszer majd meglátogatjuk őt a Piros Kastélyban, akkor majd a saját szemeddel is láthatod ezeket a csodálatos mesterműveket.

Ott van az Oroszlán, egy citromsárga szőnyeg rozsdabarna motívumokkal; olyan a tapintása, mintha oroszlánkölyköt simogatnál.

Ott van a Nyolc Ló Szőnyeg, nem sokkal nagyobb egy ágyelőzéknél, lágy és hajlékony. A nyolcból hét lónak kék a teste és mustársárga a sörénye, a nyolcadik földszínű, és indigókék a farka.

Ott van egy harmadik szőnyeg, sárkány- és virágmotívumokkal telis-tele szöve, vagy inkább telecsomózva. A virágok teljesen különbözőek, a sárkányok egymás ismétlődései, mégsem teljesen egyformák, ráadásul szigorú, fenséges bordűr szegélyezi őket.

Ott van aztán két szamarkand, az egyiken sárga a háttér, a másikon halványrózsaszínű, mint a hervadó leandervirág. A motívumok változatainak lélegzetelállító sokasága látszik rajta, határozott körvonalakkal, mint például vízben pihenő halak, mint például virágkelyhek a réten, mint például erzet a márvány felületén, mint például gomolygó felhők az égbolton.

A bordűrök pedig megannyi kezdet vég nélkül, megannyi dal szavak nélkül, megannyi kérdés válasz nélkül. Megannyi jelképe a kicsiny hibákkal tarkított végtelennek, amelyek nagy erények benyomását keltik, a látszólagos értelmetlenségeknek, amelyekben matematikai igazság rejlik, és amelyek különös színárnyalatokat villantanak fel, hirtelen és váratlanul, mint a balszerencse, mégis olyan harmonikusan, hogy csakis örömet okozhatnak.”

29

Egy forró csók és egy hosszan tartó ölelés után Sidi folytatja beszédét:
„A szőnyegek számomra olyanokká váltak, mint egy zongora, amelyen mi ketten, ő meg én, együtt fantáziálhatunk. Az egyik vagy a másik szőnyegen végignyúlva, közösen gondoltuk ki az Egyiptomról szóló pikareszk esszét és azt a regényt, amely a gyermekkort jeleníti meg. Minden szöveget, amely kéziratként növekedni kezdett, minden költeményt – már amennyiben a lelemény és a képzelőerő ismeretlen okokból előnyben részesítette a prózával szemben a kötött beszédet, és a verses formát követelte tőlünk –, mindent, amit a jó töltőtollnak papírra kell vetnie, miután átsétált, átsiklott, átsietett vagy átsuhant a poétika és a logika szűrőjén: mindezt mi ketten, ő meg én, a szőnyegeken találtuk leírva, gyakran olvashatatlanul, még gyakrabban tisztán és egyértelműen, a legragyogóbb írásjelekkel, amelyeket emberi lények valaha is kiötlöttek, hogy érzéseket és gondolatokat rögzítsenek.

Egy elbeszélés vagy regény voltaképpen értelme olyan, mint valamely szőnyeg ornamentikája: ott van az, csak észre kell vennünk, és helyesen kell értelmeznünk. És miközben kitergetjük az epikai szövedék valóságos jelentését, a szőnyegszövedéket is kiterítjük a szobában.

Ha egy átlagos olvasó nem képes a szöveget és a szöveg ilyen módon való feldolgozására, ha sem a szőnyeg mintázatát nem tudja szemmel követni, sem a motívumok közti összefüggéseket nem fedezi fel, akkor segítségre szorul. Hátha valaki – aki régebben ismert valaki mást, aki egy harmadik személlyel, akinek tudomása lehetett a szerző feltételezhető szándékairól, valaha bizalmas viszonyt ápolt – nemcsak alkalmas, hanem hajlandó is továbbsegíteni az átlagos olvasót a megértés nehézségein, és feltárja a szőnyeg mintázatát, vagyis az olvasásra kiszemelt regény kulcsát az olvasó kezébe adja.

Mi ketten, te meg én, egyszer majd meglátogatjuk Mehtildét a Piros Kastélyban, és akkor majd meg kell találnod azt a szőnyeget, amelybe mi ketten, ő meg én, bele vagyunk szöve, sőt inkább csomózva. És akkor majd fel kell tárnod, ki kell teregetned a mi közös történetünket, az övét és az enyémet, az enyémet és a tiédet, a tiédet és az övét, méghozzá úgy, hogy keresgélés, feltárás, értelmezés közben kitergeted Mechtilde fogadó- és hálószobájában a rendelkezésére álló legszebb szőnyeget.”

Holnap délelőtt nemcsak Max Th. gróf és Hanumán fog a kastélyparkban előbukkanni a semmiből. Kicsiny, de választékos társaság tagjaiként lépnek majd a színre. Alice N.-t, Sidi és Charlie ikerhúgát egy kanadai juhar mellett fogjuk megpillantani. Férje, Oskar Saxinsky, vegyészmérnök és egy piper-cikk-gyár résztulajdonosa ott fog állni mellette. Laboratóriumában speciális mészfestékekkel kísérletezik, és dédelgetett terve, hogy új kupolafreskóval és további oldalfreskókkal gazdagítja a prágai Újvárosban álló Zöldhegyi Nepomuki Szent János Zarándoktemplomot. Oskar egy tizenhat éves cseléd lány apátlan fiaként született, és három nő, az anyja, a nagynénje és a nagyanyja nevelte fel. Születésekor a nagynéni tizennégy éves volt, és a nagymama is csak harminckettő. Ezért gyerekkorában Oskar váltig bizonygatta, hogy a nagyanyja valójában az anyja, az anyja és a nagynénje pedig a nővérei. Vajon mi lesz abból, ha most, olyan sok év után Sidivel viszontlátják egymást?

Majdnem biztos vagyok benne, hogy kibékülés lesz a végeredmény. Hiszen a látogatás oka a megnyugvás, célja a megbocsátás lehet. Oskar Saxinsky nyilván fel szeretné venni a családi kapcsolatot fonalát Janowitzcal. A másik két látogató, a felesége és Max Th. gróf ebben a törekvésében szolgálnak erősítésül.

És persze Hanumán is: a mi langúrunk szintén érdekeltnek fog mutatkozni a családi béke helyreállításában.

És, ja igen, hoppá! Majdnem elfelejtettem, pedig fontos: maga Charlie, a fivér is itt fog időzni köztünk holnap délelőtt, csak éppen ő egy virágzó hóbogyóbokor mögött fog állni, és ezért elsőre nem fogom észrevenni.

Micsoda meglepetés!

Karl K. számára mindenesetre a kellemetlen fajtából.

A fivér arcvonásai meglepően hasonlítanak a szeretett Sidi arcán levőkhöz. Csakhogy ez a Sidiéhez hasonló arc vajmi kevés szeretetet fog mutatni Karl K. iránt. Ellenkezőleg. Charlie Sidi-szerű arca megvető, barátságtalan, sőt ellenséges kifejezést fog ölteni.

Vagy talán mégsem. Karl K. talán ebben a tekintetben tévedni fog.

De hiszen Charlie mindig csak ezt a két rövid mondatot ismételgeti: „Kérem, ne zavarjon! Kérem, távozzék!”

Ez igaz. Vagy legalábbis igaz volt mostanáig. De holnap délelőtt a fivér másképp fog beszélni, egy kicsit barátságosabban. Ilyesféle kijelentést fog a bécsi újságíróhoz intézni: „Hallom a húgomtól, hogy Önnek, szerkesztő úr, valami mondanivalója van részemre. Ha így van, szívesen állok rendelkezésére. Most egy kirándulásra kerül sor, amelyen Önt is szívesen látjuk, a Moldvához, és majd azt követően beszélünk!”

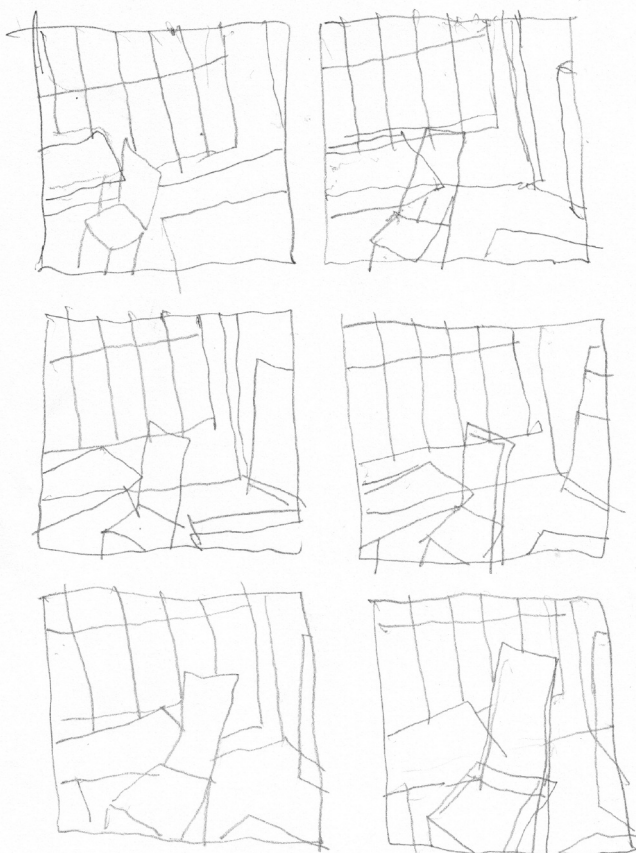
És a bécsi újságíróat vállon fogja veregetni.

A „Reflektorkarlak” eddig még senki sem veregette meg a vállát. Ezt a leereszkedő gesztust ő a legharapósabb gúnnyal büntette volna. De holnap

dél előtt a fivér kézmozdulatait személye elfogadásának és a Sidi-vel kötendő házasságba való beleegyezésnek jeleként fogja értelmezni. Még meg is fogja köszönni a fivérnek a vállon veregetést, és igyekezni fog, hogy minél hamarabb megtegye a kiránduláshoz szükséges előkészületeket.

„A nyelvem, a szájpadról, az ajkaim szép szavakat formálnak 31 a kedvéért” – mondja Sidi elalvás előtt. – „De milyen üres egy szó, ha a sötétbe mondjuk bele, egy szó, mielőtt kiélveznénk a zamatát. Itt van egy kicsi, sötét szó, lágy, mint a bársony. Nem mondható ki a nyelv hegye nélkül, és tető is kell a kimondása fölé, és az egész szájpadról felboltozódva kisimul, amikor a nyelv hegye létrehozza az első hangot. A szó így hangzik: »Te«. Így szólok az én sötétségemhez: »Te«. De ki mondja ezt ki? A nyelv? A szájpadról? Az ajkak? Én mondom ezt ki, a másik ember láthatatlan mellkasán, bele a láthatatlan szemébe. Kimondom, még-sincs hangzása. Egyedül vagyok.”

Új Forrás 2018/2 – Márton László: Az éjszaka szövődése
Egy készülő regényből

B/2016/01 KESZKEMÉNT

• ONK •

A LÁTÁS: ZAVAR

Sorstársam vagyok. Nem kell hát
egyedül belevágnom semmibe,
bár szelídített kígyómat szabadon
engedtem, és megtiltottam a
kertnek, hogy utánam
lopakodjon a száműzetésbe.

De jaj, nem tudtam mit kezdeni
a hatalmasságoktól kicsikart
engedményekkel. Nem múltó
látászavarban szenved, aki
a Délibábszínházat nézi, mert
nem tudja, meddig tart az előadás,
mikor kapcsolják fel a fekete
fényű villanyt ebben a giccses
Black Comedy-ben.

MÍG TÚLJUTUNK

Igék mozdulnak bennem,
mozdítanak engem is: nem engedem.
Megrándul egy ideg, mint a póráz –
mindkét végén én vagyok.

A kertben hintaszék,
bent a lakásban napozóágy,
és bárhol is legyünk e képtelen
színpadon, a kérdés mindig ugyanaz.

Ám toll nincs sehol, hogy leírjuk,
amit kell. Várunk, míg elfogy
belőlünk az indulat, és megvalósul
gyönyörű képességünk, a csend.

34 FEKETE RIASZTÁS

A rettegés alkalmazottjai
szavakat keresnek az alagsorban.
Tömött fiókokat kell kirángatniuk
megszabott idő alatt, miközben
az árnyak őre mindenkit
figyelmeztet a fekete riasztásra.
Az alagsor zsúfolt óvóhellyé
válík, a suttogásban szétfolyó
emberszagot Szép Ernő fogja
megírni egy másik életében.

Szegedi-Szabó Béla 35

A WINNE-HÁZ

(részlet)

Fölém hajolt, szemüvege mögül tudós pillantásokat vetett rám, az orrlyukából két szőrszál kandikált elő, a homlokán, jobbról egy világosbarna anyajegy ékeskedett, frissen borotváltnak tűnt, még érezni lehetett a reggeli fertőtlenítő illatát, szájával olykor enyhén csücsörített, mintha ez segítené a gondolkodásban.

– Ébresztő! – kiáltotta Phillip Winne.

Feltápáskodtam, de alig ismertem rá a szobára, mindent fehér lepedő takart.

– Hol vagyok? – néztem elképedve.

– Nyugodjon meg – hangzott a válasza. – A lepedők azért vannak, mert éppen takarítás folyik.

Csak a bakelit-lemezjátszó pörgött, sustorgott a szekrény tetejére helyezett dobozból. Érdes pizzicato bukfencezett, kitartóan dörzsölve az érzékeny énekhangot.

– Hogy kerültem ide?

– Ha még nem hallott volna róla –, hunyta le a szemét, majd mormolva folytatta –, ez nem más, mint Korngold operája, A halott város.

Próbáltam felkelni, de a combomat az ágyhoz erősítették.

– Csak azért csináltam, nehogy kárt tehessen magában – mondta határozottan, majd a szíjat egy hirtelen mozdulattal eltávolította.

Úgy járkált fel-alá, mint aki folyton analizál valamit, bár lehet, hogy csak a termékeny zene hullámai keltették benne izgató képzeleteinek sorozatát. Teával kínált, karon ragadott, és az ablakhoz kísért. A reggeli kert hamvas képe párállott odalent.

– Érzi?

Itt megállt egy pillanatra, hagyta, hogy engem is átjárjon a fák közti réseket kitöltő, puha köd.

– Különben a saját lábán jött ide.

36 – Milyen nap van?

– A naptárat már régen összekuszálták. Senki sem tudja többé a pontos időt.

Phillip Winne volt a világ legnagyobb mutatóműve.

Az akváriumszerű szoba fülledt zártága azokat a könnyen tenyérbe vehető, gyermekkori, havazós játékokat jutatta eszembe, amelyekben – ha felráztad – a hó-reszelék percekig szálldosott.

Egyszer csak takarítóruhában nem más, mint Lizinka érkezett, eszközeit szétpakolta a földre, majd a fedett íróasztalhoz ment, hogy onnan kezdje a felmosást.

– Hát ön merre csavargott? – fakadt ki. – Egész éjszaka vártuk. Az én Caldovich-om szavalni akart, de nem találta önt sehol.

– Bocsánat.

Phillip mintha meg sem hallotta volna szóváltásunkat, a szoba másik végében guggolt, egy újabb feketelemezt húzott elő elnyűtt tokjából. Lizinka pedig megkezdte kényes munkáját, padlót sikált és törölt. A krétacsíkon túl azonban nem merészkedhetett, láthatóan törvények szabályozták a mozgást a magányos szék körüli területen. Amikor azonban a szoba jobb sarkába érkezett, hogy az utolsó hófehér lepedőt is eltávolítsa a falról, a Phillip megálljt parancsolt neki.

– Nem jön? – nézett rám kissé tanácstalanul a nő.

– Majd én később lekísérem – válaszolt helyettem szemüvegét törölgetve Phillip.

Az asszony ezzel fel is nyalábolta minden eszközét, és bicegve elhagyta a szobát.

– Most figyelj! – szólt immár tegeződve a professzor, s felállt szalmasárga foteljéből.

Centiről centire fosztott meg leplétől egy falon függő tárgyat.

A festményen egy lakatlan, északi táj rajzolódott ki gazdag színekkel telt: az égbolt helyén zöld tenger habjai tajtékoztak, fenséges hatalomként emelkedtek az elhagyatott pusztaság fölé, ahol egy beazonosíthatatlan pálcika-emberke ballagott.

– Ismerős?

Phillip Winne az apró részletekre is figyelemmel volt: egy vékony ecsettel próbálta eligazgatni a zöld égbolt csücskeit. De az apokaliptikus motívumon túl valami angyali gyöngédség párja lebegett a képen: a baljós hanglejtés ellenére csodálatos nyugalommal, bódultan lélegzett a táj.

Magyarázatra vártam, nehezen vettem a levegőt, a tüdőm sípolt a tegnap este elszívott temérdek cigaretta után.

– Mi mindannyian ugyanazt a képet nézzük – mondta, majd leguggolt, s egy lavór langyos vízben – akár a böllér az alvadt vért – ledörzsölte a könyökére és kézfejére csomósodott festékfoltokat, miközben köpenyének alja puha ráncokban terült szét a padlón.

– Árulja el, hol van Robert? – kérdeztem.

– Azt üzenete, amint tud, jelentkezik – oly nyugalommal beszélt, hogy ez szinte felhábortott.

Visszaballagott a méretes képhez.

– Semmi ördögösség nincs a dologban – fordult felém, mellkasa kidomborodott. – Csupán a festészet képlékeny nyelvét igyekszem kihasználni a legvégsőig – tette hozzá határozottan, majd karon ragadva közölte: – Igyekezzed kell!

Az ajtóban szolgálatkészen jelent meg a barna bőrű lányka, akit ilyen közelségből még egyszer sem vehettem szemügyre. Volt benne valami szoborszerű. Gesztenyeszín haja selymesen hullott a vállára. Hosszú, fekete inget hordott, úgy öltözött, ahogy szicíliai temetéseken szokás, talán a zsebében kifogástalanul csillogó koporsószegeket is őrzött. Zavarba ejtően tudott nézni, mint aki a veséjbe lát, ennek ellenére mégis természetes szolgálai alázattal tette a dolgát. Nemes, de szabálytalan tekintetének holdsugarában volt valami antik, de inkább ókeresztény.

– Maria – mutatta be Phillip.

Maria egy szót sem szólt, a süketek jelbeszédét használta, amelyet láthatóan az orvos is jól ismert.

Mondatokat formáltak kezükkel és ujjaiknak játékos mozgásával, aminek eredménye az lett, hogy az orvos bólogatva az asztalához ballagott, majd egy szál cigarettával tért vissza, amit a lánykának ajándékozott.

Miközben dohányoztak és iddogáltak, jeleket váltottak.

– Lassan visszamehet a szobájába – fordult felém. – Úgy hallom, Caldovich nincs valami jó bőrben. Ilyenkor bármi megtörténhet. Önre bízom. Maria majd elkíséri.

Maria finom léptekkel, minden mesterkéeltség nélkül haladt előttem. Sötét, árnyékos helyeken ballagtunk, s a lány, aki otthonosan mozgott, megérintette a kapcsolókat: mire kék neonfény kezdett csordogálni. A keskeny forduló után egyszer csak ott álltunk szobám rézkilincses ajtaja előtt.

Lizinka éppen fátylát varrogatta, Caldovich pedig a tükör felületét tisztogatta egy ronggyal.

A herceg ágya fölött egy új tárgyra siklott a tekintetem: óriási, egyetlenül ácsolt fakereszt függött a falon, elcsúszva, csálén. Temérdek rozsdás

szög állt ki belőle, akár egy sün hátából, amely veszély esetén ezeket pajzs-ként használja.

– Végre, hogy megérkezett, legalább nem marad el a menyegző – szorította magához a foltozásra szoruló menyasszonyi fátylat Lizinka.

38 A herceg szokatlanul frissnek látszott, amint meglátott, abbahagyta a munkát, a rongyot laza mozdulattal ágya szélére dobta, majd asztalára mutatott, helyet kínált.

Egyetlen szót sem szólt, csak ócska cipője elülső részével kopogott ütemtelenül a padlón, újra meg újra ritmust váltva, hogy kizökkenhessen. Mindjobban vizslatni kezdett, egyre kitartóbban és kandin, akár egy tapasztalt spion, miközben én, mintha semmi dolgom nem lenne ezen a világon, az asztalon heverő kártyákat rakosgattam.

Caldovich immár le sem vette rólam a szemét.

A kártyapaklit finoman az asztalra helyeztem, már nem maradt egyetlen, kéznél levő fegyverem sem, csupán csak két fogpiszkáló.

– Amikor még Quebec mellett éltem – folytatta elgondolkodva, miközben a szája szélét nyalogatta – , még igen sok vadkacsa tanyázott arrafelé. A kanadai tőkésrécék igen szép állatok. Tökéletes zsírójuk van, jobb, mint európai rokonaiké.

– A menyegző a legszebb dolog a világon – vágott közbe Lizinka. – A herceg az előbb, amikor Quebecet emlegette, ahol még saját templomról álmodott.

Caldovich ekkor már az ágyán hevert.

– Ne gondolja, hogy nem figyel, csak hamar elfárad, ha úgy érzi, mellőzik.

A herceg úgy fütyörészett a sarokban, akár egy parlagi libapásztor.

– Értem – döbrentem meg magam is, hogy mennyire magától értetődő mindez.

Caldovich, noha ennek semmi jelét nem mutatta, hegyezte a fülét.

Ahogy fölengedett bennem a prés, rögtön eszembe jutott Karin. Megpróbáltam rekonstruálni utolsó párbeszédünket, még éreztem számban csókjának ízét, összerándult a gyomrom.

– Tudja – kezdte az idős hölgy –, minden éjjel egy áldott halraj lebeg keresztül a szobánkon.

Arca hirtelen átalakult, elillant nehézkes és zsíros maszkyszerűsége, a púderen át levegőhöz jutott a sok lélegző pórus és megszámlálhatatlan sejt, egy láthatatlan gyökérzet a száron keresztül friss tápanyagot jutatott az őszi virág minden fakuló részletébe.

– Azt hiszi, bolond vagyok?

Lizinkát először láttam szépnak és kedvesnek: eltűnt a vénséges ballerina. A herceg fészkelődött, vállának ízületeit masszírozta, karja elszibbadt a sok rejtvényfejtéstől.

– Még most is minden hajnalban gyakorolok – folytatta szelíden az asszony –, nehogy elfelejtsem azokat a lépéseket, amelyeket még kislánykoromban, a brüsszeli balettintézetben tanultam.

Akár a szitakötő szárnya, rezzent meg a poros függöny a konyhaajtó bejáratánál.

A rejtvénymániás férfi váratlanul ledobta magáról paplanját.

– Ne zavarjanak! – kiáltotta, majd ágát sarkára állítva tolta elébünk.

– Mindig ezt csinálja? – kérdeztem Lizinkát.

– Caldovich egy kiválasztott! – csapta össze tenyerét.

– Ha nem tudná, ő az utolsó duhobor!

Lizinka ezek után a földre vetette magát, mindezt gyors hajlongás követte, majd fekete imák bugyogtak fel belőle, akár egy feneketlen üstből.

Caldovich-ot a helyzetemből adódóan nem láthattam, csupán csak a vas oldalrácsain át villant fel olykor töredezett haja.

Az öreg hölgy hirtelen egy kendővel tekerte körbe a fejét.

– Csak kárt ne tegyen magában! – suttopta.

Szemlátomást szerelmes volt Caldovich-ba, aki nem bánt vele túl kedvesen, talán nőszülni sem állt szándékában. Pedig Lizinka – mint minden valamirevaló nő a világon – házasságra vágyott, még így félig a föld alatt is.

A herceg ki sem dugta az orrát friss barikádja mögül, pedig szerettem volna közelebről is megismerni, de ő még mindig bosszantónak talált. Nem tudom, hogyan, de hirtelen leküzdöttem minden addigi bátortalanságomat, és merészen megkerültem az orrára állított ágyat.

– Nem segíthetnék a rejtvényfejtésben?

Caldovich mintha kissé megenyhült volna.

– A kíváncsiskodás amolyan rossz és téves szokás – súgta felém Lizinka.

Az utolsó duhobor túlon túl illetéktelennek tartott engem szent ügyekben, talán oly közel tudta magához az igazságot, hogy az emberi létezés ily alacsony foka már meg sem érintette.

– Minden nappal egyre közelebb vagyunk! – mondta.

Előrehajolt, előrenyújtotta széles lapáttenyerét. Meztelen karján vágás- és forradásnyomok tűzpiros rózsái éktelenkedtek.

Lizinka – akár egy vidéki nőegylet lelkes tagja – már ugrásra készen toporgott a másik sarokban, de ekkor az agárarcú az asztal fölé borult.

– Esküszöm, hogy nincs nálam – tiltakozott.

Lizinka azonban nem tárgított.

Caldovich idegesen játszadozott, babrált ujjaival, tekergette és hajlítgatta.

Óvatosan felemelkedtem székemről, hogy jobban láthassam. Megrázta ingujját, hogy kihulljon belőle valami: egy zsilettpenge. Lizinka azon nyomban kis retiküljével a villódzó tárgyra csapott, átnyúlt az asztalon, megragadta Caldovich karját, majd hirtelen sírni kezdett.

40 Még életemben nem hallottam ilyen cérnavékony, cincogó hangot.

A herceg a nap végére némi unszolás után visszaállította az ágát, és úgy tűnt, ezen az éjszakán már nem szolgál újabb meglepetésekkel.

Elalvás előtt még benézett hozzánk Maria, pár percig ott várakozott az ajtóban, majd elfújta az ablakban némán verejtekező gyertyákat.

Magamra vettem a kabátom, belekortyoltam tegnapi kávémba, ami kibíratatlanul keserűnek és savasnak tetszett, égette a torkom. Köszönés nélkül, óvatosan nyomtam le a kilincset. Jobbnak találtam, ha sem az asszony, sem a herceg nem lát elmenni.

Lut Caldovich csaknem meztelenül, pőrén hevert az ágyon, csupán ágyékkötő volt köréje csavarva, takarója a földön, úgy aludt, mint akiből már elröppent a lélek. Konok állán apró foltok éktelenkedtek, talán a borotválkozástól vagy valami ismeretlen bőrbetegség okozta pírtól. Hasának oldalán egy régi operáció nyoma tüntetett, egy régvolt vakbélműtété. Mellkasát itt-ott gyér szőr borította, akár a hangafű a szél borzolta sztyeppéket. A csomókban tenyésző szőrzet egészen nyaka aljáig terjedt, de ott mintha az aránytalanul nagy ádámcsutka hirtelen útját állta volna. Szája kissé tátva, hiányos fogazat, odvas és töredezett, az orr hosszú és vékony, úgy csüngött, akár egy tápanyagban szegény kígyóuborka, mégis uralta az arc közbülső részét. Szemrésén át ki-be járt a fény, Lut Caldovich nyughatatlan és holdkóros szelleme.

– Hová megy? – ült föl az ágyában.

Valósággal áramütés ért.

– Egy kis levegőt kívántam – próbáltam mentegetőzni.

– Akkor velünk jön! – dohogta az ágyából.

Lizinka felsóhajtott, álmos macska módjára dörzsölgette ábrándos szemét.

– Ma kikocsikázunk a kertbe – mondta ellentmondást nem tűrő hangon a herceg.

Az asszony madárfészekre emlékeztető frizuráját kezdte igazgatni a tükörben: ha valamely szétálló tincs nem engedelmeskedett, rozsdás ollójával lenyisszantotta.

Nem tudtam már elmenekülni.

– Kérem, távozzék! – nézett az asszonyra, majd leültetett, az ágyához ballagott, lerántotta róla a lepedőt, derekára csavarta. 41

Vajon mi történhet most a világban? Minden megy a maga megszkott útján, miközben én és Caldovich, meg Lizinka kiradíroztuk magunkat, eltüntettük maradék nyomainkat, lassan csak pusztá emlékké silányul földi jelenlétünk? Ez a rettenetes gondolat most furcsamód inkább elandalított.

Ekkor váratlan dolog történt: a herceg leborult előttem, és hajlongások közepette ünnepelt.

Figyelmeztetni akartam, hogy álljon föl, nyúltam volna már feléje, amikor hirtelen megölelt. Fújtatva lélegzett, hideg ajka fülemhez tapadt, valamit suttogott egy olyan nyelven, amiről fogalmam sem volt, keze remegve tapogatott, drótszerű ujjai bordámba mélyedtek, miközben újra meg újra a földre roskadt.

Igen, valóban, Lut Caldovich kivetkezett magából, és legszen-
tebb óráit nekem ajándékozta.

A következő pillanatban éktelen nagy nevetés szakadt ki belőle. Habzó szájjal rohagált a konyhaajtó és köztem, asztala körül keringve csapkodott, feje, akár a lengő ingaóra, lepedője lebernyegként suhogott, szilaj energiák mozgatta széles talpai a földet tapodták.

– Állítsa meg! – rohant ki a konyhából Lizinka. – Kérem!

Néhány másodpercre megszűntem hallani. A tekintetem lefelé húzott: odalenn vörös cseppek pötytyözték a padlót. Reszketve néztem Caldovich-ra, aki mosolyogva bólogatott.

– Az egész csak pár csepp! Pár cseppre vagyunk a Mennytől!

– Mit csinál?! – ordítottam, majd ledöntöttem a földre, magamhoz ragadtam a tükör előtti gézt, és átkötöztem vele a karját.

– Engedjen! Engedjen el! – kiabálta. – Még nem fejeztem be!

Ütlegetni kezdett, de sikerült addig szorítanom, amíg végleg abba nem hagyta. Miután biztonságosnak véltem a helyzetet, elengedtem, majd lerogytam a földre. Caldovich szeme ragyogott.

A vastagon körbetekert géz, akár a friss hó, szívta magába a vörös folyadékot. A földön akkor láttam meg a zsilettpengét.

– Miért csinálta ezt? – üvöltöttem.

– Ilyenkor érzem a helyes irányt – lelkendezett, majd bekötött kezét úgy forgatta, akár a frissen sült kiflit.

– Irgalmas isten! – kiabálta a konyhaajtóból az asszony.

Láttam, hogy a penge még mindig ott hever a földön, rézsút a szálkás padló részébe fúródva, csontomig beleborzongtam a szörnyű gondolatba, hogyan is csinálhatta.

De Caldovich nem látszott letörtnek, éppen ellenkezőleg.
42 Tátogva vánszorgott elém, beszédes kedvében volt.

– Mélyen a szív tömlőcében ott hever minden – lihegte –, amiről azt hiszi, hogy már régen nincs! Csak én, Lut Caldovich, csak én tudom az egész rohadt világon, egyedül én, hogy az *élő* könyv, amelyet magunkban hordozunk, életre keltheti. Nemsokára Ön is rájön erre, mert megnyílt az áldott ház kapuja, látom a tüzet a tekintetében, lassan elhamvad benne minden földi! És ha eljön az idő, a szívében először üresség támad, de később méhe lesz az egy istenségnek, melynek neve örökre titkos!

Hozzám intézett beszéde alatt valósággal harapdált, a vállamat fogta, szorított és rázott, akár a harangszó.

Nyílt az ajtó, álmos fény szüremlett, majd kirajzolódott egy női alak.

– Itt az idő – mondta lenyugodva.

Caldovich magára vette hatalmas ballonkabátját, majd belehuppant egy tolószékbe.

Maria addigra eltűnt az ajtóból. Csupán csak valami illatokkal teli fénysáv maradt utána, amelyben porszemek lebegtek.

Az őrangyalokról és az ő munkarendjükről keveset tudok, és természetesen az is csak spekuláció, sejtés, hipotézis. *A szelídek városa* második olvasása közben gondolkoztam el rajta – tán azért, mert én magam is abban az életkorban vagyok, mint a költő, Horkay Hörcher Ferenc. De nemcsak abban az életkorban, hanem abban az élethelyzetben is. Ez az élethelyzet nem jó, mert az öregedéssel függ össze. De van valami szomorú szépsége is – mert az öregedéssel függ össze. Ketten szoktak bele-

Kemény István 43

ÜRES FÉSZEK SZINDRÓMA

Horkay Hörcher Ferenc:

A szelídek városa

kerülni ebbe az élethelyzetbe, házastársak, ötvenéves koruk táján. Úgy hívják, hogy üres fészek szindróma. Aki előbb elválik vagy meghal, az ezt nem ismeri meg. Én ismerem. Pont idén kerültem bele. Ezért érzékenyebb vagyok erre az élethelyzetre az átlagosnál.

*Kihűlt az otthon melege. Tél van, a gyerekek
felnőttek és önálló életet élnek, mi a hideg fényű
képernyők előtt ülve pergő ritmusban verjük
a billentyűzetet. Nem örömszene, mechanikus
improvizáció ez, töredékes zenei mondatokban.
(Ötven plusz)*

Az őrangyalok és az ő munkarendjük úgy jön ide, hogy miután első olvasásra felismertem *A szelídek városának* az alaphelyzetét, az üres fészek szindrómát, másodjára már a kötet legelső versénél felvetődött a kérdés, hogy kihez is beszél a költő. A házastárhoz? Igen, a házastárs érezhetően jelen van, de neki harminc év együttélés után az elmondottakat tudnia kell. A könyv képzelt olvasójához szólnának Horkay Hörcher Ferenc versei? Igen, ő is jelen lehet, de egy olvasó mégiscsak egy érdeklődő idegen. Kell lennie itt még valakinek. Nem volt nehéz rájönnöm, hogy ez egy őrangyal. Az új őrangyal. Mert logikus, hogy kell lennie egy őrangyalváltásnak az ember életében akkor, amikor felnevelte a gyerekeit, és azok már megállnak a lábukon, és már egy válás se zavarhatná meg nagyon az életüket. Ilyenkor az eddigi (vagyis a családi) őrangyalok a gyerekekkel és a gyerekek gyerekeivel maradnak, a szülők pedig új őrangyalt kapnak, mégpedig az életkoruknak és az élethelyzetüknek megfelelő: mivel már lekerült a vállukról a felelősség, természetes, hogy nem jár külön őrangyal mindenkinek, hanem egy-egy angyalhoz több,

vagy inkább egy egész csapat még ereje teljében lévő ötvenes nő és férfi kerül. És egy-egy ilyen őrangyalnak (profánul: a közös képviselőnek), amikor megérkezik hozzánk, el kell mondanunk néhány dolgot magunkról, akár tudja, akár nem. Valószínűleg persze tudja, de egy angyalal való meg-
44 ismerkedés is megkövetel bizonyos formákat. Egyszerűbb, ha kérést-
lenül is elmondunk neki pár dolgot magunkról és a családukról, mi magunk járunk így a legjobban: most már, életünk utolsó harmadát meg-
kezdve úgylis szembe kell néznünk önmagunkkal. És amikor az ötvenéves ember szembenéz önmagával, jobb, ha jelen van a házastárs, az olvasó és az angyal. Szébb és megnyugtatóbb, mint például egyedül egy pszichológusnál. A könyv legelső versének a címe: *Szembenézni önmagunkkal*.

*Munka közben sokszor felpillantok, a képek
bátran visszanéznek rám. Fontos dolgokra intenek.
Szembenézni velük hol fájdalmas, hol pedig szép.*

Itt, vagyis a szembenézésnél talán nem árt rögtön elhelyezni a könyvet kortárs magyar és világirodalmi trendek között is: mintha létezne ma (az utóbbi évtizedben) egy olyan írói törekvés, ami két klasszikus műfajt vesz elő, leporolja, majd ötvözi őket egymással: az önéletrírást és a vallomást. Csak három példa: Nádas Péter önéletrajza, Karl Ove Knausgård, norvég író világsikerű *Harcom (Min Kamp)* című hatrészes önéletrajzi regénysorozata és Kun Árpád *Megint hazavárunk*-ja. A *szelídek városában* Horkay Hörcher mintha versben csinálná meg azt, amit azok prózában: száraz, de még véletlenül se üresen kongó stílusban, végtelenül precízen és részletgazdagon, mondhatni fotografikus pontossággal vezet be minket (meg a házastársat és az őrangyalt) a maga világába, családi múltba, saját életbe, vívódásokba – és miután már benne élünk a belső világában, lassan elkezd adagolni nekünk a katarziszokat, egyre „költőibb”, egyre tragikusabb, egyre „szébb” verseket, jeleneteket kapunk. Ciklusról ciklusra halad velünk a szenvedélyesség felé. Az őszinteség műfaji alapkövetelmény, de a legfőbb jellegzetesség ennek az őszinteségnek valamiféle plusz közvetlensége – ezt nehéz megfogni a fentebb felsorolt három írónál is – valahogy nem az az alapállás, hogy én egy író/költő vagyok, és én most őszinte leszek hozzád, olvasóm, de nem is gyónásról van szó, mert a költő nem vár feloldozást és penitenciát. Talán inkább valamiféle olyan természetes normalitás működik ezekben a versekben, amely számára mindig az ember az első, és az író mindig a második.

A könyvnek nagyon is emberien, nagyon is íróian, nagyon is pontosan átgondolt, kiszámított szerkezete van. Hét ciklus, a végén egy Kóddal. Egyáltalán a könyvre jellemző egyfajta zenei elrendezés: az elejének a szikársága után egyre inkább megtelik újabb és újabb hangokkal, regiszterekkel.

Mintha hangszerek lépnének be sorra a könyv folyamán, és ezeket később végig ott halljuk.

Az első, vagyis a családtörténeti ciklus témái közé például az úgynevezett „keresztény középosztály” története lép be, ennek az elmúlt évszázada.

45

*Mi gyerekek sokat nevettünk rajtuk, milyen álszentek
és képmutatóak, pedig csak koruk fordult ellenük.
(Anyai ág)*

A második ciklus az anya öregségéről és betegségéről szól. És a költői beszélő iszonyodásáról a testi öregedéstől, a kórháztól, a haláltól. A gondozásra szoruló, valaha királynői szépségű anya hazatérése a kórházból talán az első igazi katarzisa a könyvnek:

*Ennél is nehezebben szokja azonban,
hogy királynői pozícióját föl kellene adnia.
Elvégre egy beteg mégsem uralkodhat.
Elvégre egy királynő betegén is uralkodó.
(A királynő hazatér)*

És itt vált a cselekmény nagyot, noha hézagmentesen kapcsolódik a királynő-témához. A 16. században vagyunk, a főszereplő Sir Philip Sidney, költő és kalandor, egy királynő (I. Erzsébet) alattvalója. Mintha az anyjától vándorolna el Sir Philip Közép-Európába, a kötetben belül a legmesszebbre. És a költő (*A szelídek városának* a költője) hirtelen egy alternatív életben találja magát: ez is lehettem volna. Kalandor utazó, aki párban hal meg idegen földön.

*Sir Philip Sidney ugyanis híres szoknyavadász,
nem tud ellenállni a szebbik nem ígézetének,
Mintha anyjához szaladna szerető gyermek,
úgy szalad ím most is, szilaj szeretőjéhez.
(Sir Philip Sidney belovagol Krakkóba)*

És Sir Philippel megjelenik *A szelídek városában* az erotika, és ezen az ígéretes ponton be is fejezem a tartalmi ismertetést, mert – egy csúf, de erős szóval – nem akarok spoilerezni. *A szelídek városa* regényként is olvasható, cselekménye van, eseményei, csúcspontjai, titkai, és nem akarom megfosztani az olvasót, hogy maga élje át a könyvet, értelmezzen, adaptálja a saját életére. Annyit azért még elmondok, hogy gyönyörű szerelmes verseken

Új Forrás 2018/2 – Kemény István: Üres fészek szindióna
Horváth Hölcher Ferenc: A szelídek városa

kívül Sir Philipnél érkezik meg *A szelídek városába* egy újabb regiszter is: a horatiusi hangulat, ami viszont visszavezet az alaphelyzethez is, az üres fészek szindrómától szenvedő házaspárhoz.

46 A kötet egyik felejthetetlen verse, amikor tizenöt év után a házaspár Párizsban van újra, és a fényviszonyok bizony nem változtak meg az eltelt idő alatt, a templomba besütő nap fényfoltja pontosan ugyanakkor érkezik ugyanoda, de a két ember, akik ismerik, és várják a fényfoltot, öregebbek lettek tizenöt évvel.

*Most is arra várunk, a színes ablak
által a vaskos oszlopra vetett elmosódott fényfolttra,
a kegyelem kétségbevonhatatlan jelére.*

[...]

*csak épp a varázslat szállt el, mely éppúgy
benne rejtett szenvedéseinkben, mint
a korlátaitól szabadulni igyekvő szerelemben.
Varázslat nélküli szeretet-imát mondunk,
szemben a széttárt karú Krisztussal.
(Első nap)*

És sorolnám a nagy versek címét, idéznék belőlük szívesen, a legvégén az Angyallal, aki bizony tényleg megjelenik a Kódában, a végén, de hely és idő hiányában be kell fejeznem. Csak annyit még: tudom, hogy Horkay Hörcher Ferenc rengeteg más, talán fontosabb üggyel foglalkozott az elmúlt közel egy évtizedben, mint a költészet – vagyis ha belegondolok, nem is igen állhatott volna mással elő, mint egy ilyen opus magnum-szerű, megrendítő erejű verseskötettel. Mégis boldog vagyok, hogy meg is tette. (*Orpheusz, Bp. 2017*)

A bálna nem motívum Zilahi Anna bemutatkozó verseskötete, amellyel a szerző a 2016-ban indult *Időmérték* sorozat újdonsült „tagjaként” olyanokhoz csatlakozott, mint Röhrig Géza (*Az ember, aki a cipőjében hordta a gyökereit*), Jónás Tamás (*Törzs*) vagy Szálinger Balázs (*360°*). Kétségtelenül illusztris név- és címsor, amely bizonyos értelemben teherként is nehezedik *A bálna nem motívum* anyagára – képes-e felnőni a feladathoz?

Halmi Annamária 47

BÁLNÁBÓL KI A PARTRA

Zilahi Anna:

A jónási bálnamotívum „bezártsága” érvényesül a versek terében:

A bálna nem motívum

ideje rájönnünk, hogy valójában mindannyian Jónások vagyunk abban a bizonyos cetben, s mint ilyenek, mindannyian vezeklünk valamiért – hogy miért, azt talán egyikünk sem tudja. „Itt élünk benne, sikamlós testében próbálunk megkapaszkodni.” (*A bálna nem motívum*) Legalábbis Zilahi szövegei erről árulkodnak, s ilyen értelemben véve a bálna valóban nem motívum: világtérlemezés, „világmagyarázat, gyűlölt metanarratíva”, amely szerint mindenki arra vár, hogy valahogyan kijusson a hal száján, vagy arra, hogy legalább a gyomrában boldogulhasson. Az itt megteremtett világrend jellegeből adódóan egyfajta kollektív száműzetésről, büntetésről van szó, amely azonban nem biztos, hogy boldog végkifejletbe fordul, ha kilépünk az ajtón – a bálna szájából. „Hová / induljon, merre menjen, aki végül mégis rájön, / bálnában vagy bálna nélkül, a nyílt / vízen van, a semmi közepén?” (*A kiűzés esélyeinek latolgatása*) Az igazi veszélyt talán nem is a bezártság, a bűnhődés jelenti, hanem a *közegtelenység* fenyegetése. (Az „ember a bálnában” képére helyenként kivételesen szép módon íródik rá az anyaság, az ember az emberben eszméje, s erről az érzékenységről tesz tanúbizonyságot például az *Alapzaj megtéréshez* vagy az *Öröklési rend* is.)

A könyv mottójául választott, a szerző által fordított Jorie Graham-idézet előrevetíti számunkra azt a fajta *alámerülést*, amellyel aztán a kötetben magában is szembesülünk. Ez az alá- vagy elmerülés bizony nyelvi értelemben is megtörténik, amennyiben olyan „egylevegős” (vagy akár *két levegővételt között* megszólaló) szövegekre gondolunk, mint az *Alapzaj megtéréshez*, vagy a *Légzőgyakorlat*. (Utóbbi egyébként metapoétikai szinten kapcsolódik a tárgyához, tudniillik hogy az úszáskor alkalmazott levegővételt, tempót imitálja, ügyes arányérzékkel vezetve a szöveg és a sorok ritmusát.)

Zilahi Anna szövegei időnként úgy működnek, mintha képtelenek lennének a megállásra, ezzel készítve befogadójukat a lassításra: az írás nem

áll meg, de az olvasó kénytelen, hacsak nem áll készen arra, hogy elnyelje őt a versek zaklatott sodrása. Márpedig nem megállni, nem elidőzni felettük hiba lenne, hiszen többségükben kifejezetten kimunkált, hatásos, érdemes szövegekről van szó, amelyek azonban esetenként egy orkán erejével
48 söpörnek el a szemünk előtt. (Lapis József szintén a szó szerinti megállás szükségességéről beszél recenziójában.¹) És ha nem fordulnánk türelemmel, mintegy bizalommal a versek felé, lemaradhatnánk olyan kiemelkedő sorokról és képekről (akad belőlük bőszéggel), mint amilyen például a „vakablak, mint beforrt császármetszés” (*Öröklési rend*), a „jogfosztott fogantatás / ahogy anyátlan mindenki és üresek / szülés után az anyák” (*Alapzaj megtéréshez*) sorhármasa, vagy az „artériaszagú ereszcatorna, / ahogy a vért szállítja most az éjszaka” (*Irtás*) sorpár.

A kötetben szereplő számos, kifejezetten erősnek mondható sor vagy költői kép mellett a versek nyelve bizony hajlamos az időnkénti szét- vagy túlbeszélésre. Ilyen például rögtön a nyitó *Köd* is, amelynek a szövege is igyekszik akképp működni, mint maga a címadás: „[a]mi bennem van, nem én vagyok – / engem körülötte találtak mindannak, / ami bennem van” – mondja, a körülbeszélésnek ez a metanarratív célú használata néhol mégis széttartásba, szétesésbe fullad. Mindez azért is sajnálatos, mert a kötet talán éppen akkor produkálja legfényesebb pillanatait, amikor hallgat a nyelv takarékoságának, pontosságának igényére. Ennek példái a *Humanitárius* és a *Kompromisszum* című szövegek, amelyek éppen (viszonylagos) szikárságukkal, kimértségükkel képesek (a hatás tekintetében) csapást vagy akár ütést mérni olvasójukra. Ahogyan fentebb már utaltam rá, nemcsak ez a fajta körül-, túlbeszélés nehezíti meg az olvasói munkát, hanem az olyan sűrített-ség és tagolatlanság, amely minden bizonnyal szándékos, de ami miatt nem egy alkalommal bizony szükség van egy-egy sor vagy versszak ismételt olvasására. A tagolás elmaradása persze nem értelmezendő automatikusan negatívumként, sőt: több szövegben megteremti a lehetőséget arra, hogy maga a versolvasó szabja meg a mondat- vagy a szintaktikai határokat, ezáltal adva teret a többretegű olvasatnak. Nehézségek ide vagy oda, ez a fajta hömpölygés, sőt zihálás mindenképpen a kötet egyik irányadó jellemzője.

Csúcspontok kinevezése vagy kijelölése helyett érdemes lehet azokról a versekről szót ejteni, amelyekben érezhető egyfajta centrális jelleg, kitapintható, hogy bennük jelentős, önmagukban és a kötet szempontjából is fontos nyelvi történések zajlik. Ilyen, ha már a nyelvet említettem, a *vehikulum kiüresítése*, amely a nyelvtelenségről való beszéd megteremtésének kísérlete, a nyelven túli kommunikáció latolgatása és egyúttal nyelviesítése. (A hallgatás vagy nyelvtelenség kérdésköre több korábbi versben is megjelenik, ilyen a *Hallgatás* vagy a *Várólista*.) Véleményem szerint a hasonló felépítésű (10-10 soros szabadvers) *Várólista* – *Humanitárius* – *Kompromisszum* hármas

az egyik kiemelkedő szegmense a kötetnek, amelynek darabjai struktúrájukban és nyelvükben is hasonlóak.

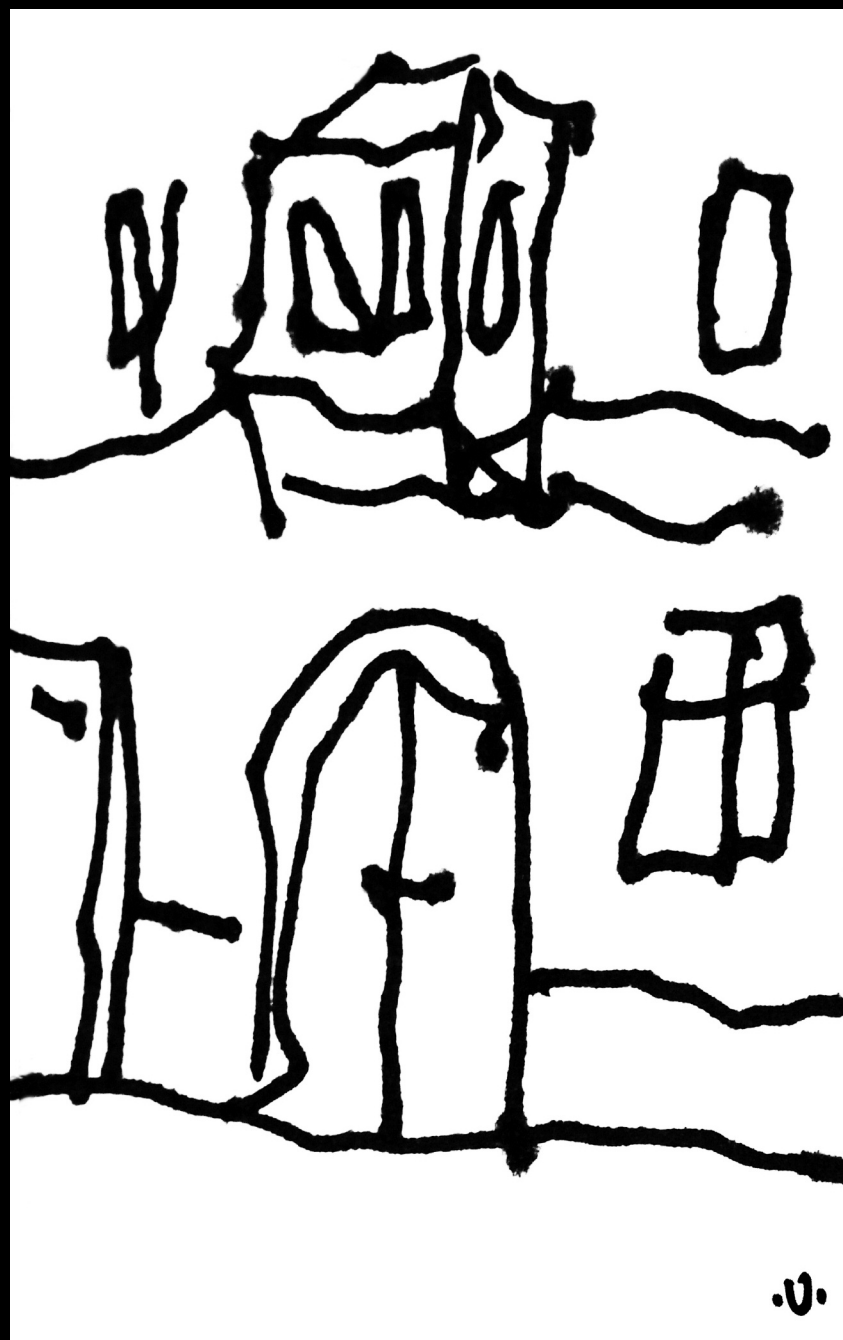
Pályakezdő kötetként *A bálna nem motívum* inkább érződik az első pályaszakaszából kiemelkedőnek ítélt szövegek gyűjteményének, mint egyetlen koherens ívre vagy motívumrendszerre felfűzött anyagnak. 49 Igaz, a bálna (mégis) központi motívummá emelkedik, és számos tematikus csomópontot találunk, illetve könnyűszerrel kiépíthetőek azok a verscsoportok, amelyek azonos poétikai jegyekkel rendelkeznek. Ugyanakkor többféle a hang, a forma, jócskán látszik a tapogatózás, hangkeresés gesztusa, előfordul, hogy egy versen belül is a próbálkozás nyomai érzékelhetők (*Köd, Irtás*). Meglehetősen személyes, az emlékezésre építő és a megszólalót centrumba állító versek mellett férnek meg a személyességet nélkülözni vagy redukálni igyekvő szövegek, a konkrét vagy legalábbis körvonalazható versszituációkat váltják az absztrakt versehelyzetek, a laza asszociációs láncolatok. A könyvet záró három szöveg (*A vehikulum kiürítése, Mielőtt a bálnatetetemet szétfeszíti a metán, Száraz*) mintha teljesen új egységet képeznének, sőt akár egy új kötet kezdetét vagy előszelét jelentenék. Az anyag meglehetősen sűrű, ehhez mérten pedig rengeteg potenciál rejlik benne, talán túl sok is ahhoz, hogy első vagy második olvasás során felfedhető és felfedezhető lehessen minden értéke. Tekintélyes mennyiségű erős és egyedi képet, asszociációt és metaforát termelnek ki a szövegek, amelyeket azonban időnként gyengítik a kevésbé stabil lábakon álló, vagy éppen túlságosan is telített, terhelt versek.

A bálna nem motívum magritte-i pipája maga a bálna: a közös együtt-létezés tere megbújik szinte minden egyes versben, számos darabban pedig központi szerepbe is lép – inkább azt mondhatnánk, nem *csupán* motívum, hanem rengeteg minden más is. A bálna, amely a kikerülhetetlenül tragikus és lemondó emberi létezés közege: benne mind elszigetelődünk a külvilágtól, kívülről azonban a semmi közepén, kapaszkodók és referenciapontok nélkül, egyedül találjuk magunkat. Bezárva lenni a végtelenbe, a mankók nélküli bizonytalan magányba: ez az igazi próbatétel, a *közegtelenység rémálma*.² (*Magvető, Bp., 2017*)

Új Forrás 2018/2 – Halimi Annamária: Bálnából ki a partra
Zilahi Anna: *A bálna nem motívum*

¹ LAPIS József, *Az ének nem dal, a szív nem állat, a bálna nem játék*, Műút 2017/60.

² „Egy még szabadabb közegben / a közegtelenység álma gyötör” (*A kiűzés esélyeinek latolgatása*)

Néhány, az elmúlt években jelentkezett, elsőkötetes költő műveit áttekintve szembetűnő lehet egy sajátosság: a városmetaforák állandó, dinamikus újraírása és a térszimbolika folyamatos mozgásban tartása nemcsak egyes szövegek jellemzője marad, hanem egyenesen kötetszervező erővé lép elő. Elsősorban Juhász Tibor (*Ez nem az a környék*) és Purosz Leonidasz (*A városnak meg kell épülnie*) kötetekre gondolok, melyekben a térszimbolika már a címadás

B. Kiss Mátyás 51

A BERENDEZETT VÁROS

Mizsur Dániel: *Karc*

sztintjén tetten érhető. Bihary Gábor *Városemberek* című kettős kritikájában ezért is állíthatta egymás mellé a két könyvet, rámutatva arra is, hogy a hasonló metaforika ellenére mennyire más módon működtetik a tér jelentésképző akusait. Bödecs László első kötetében (*Semmi zsoldár*) szintén fontossá válik a térélmény többértelműsége, kompozicionális szinten azonban mégsem tölt be olyan jelentőségteljes szerepet, mint az előbbi művekben. A város terének metaforizálhatósága önmagában nem új keletű jelenség az irodalomban (elég Baudelaire-re utalni), de az említett művek talán jelezhetik a városmotívum újraértékelődésének egy lehetséges tendenciáját.

Ha valóban létezik ilyen tendencia, Mizsur Dániel első, *Karc* című kötete kétségtelenül erős referenciapontot jelölhet ki számára a kortárs fiatal irodalomban. Juhász Tibor és Purosz Leonidasz műveihez hasonlóan a térképzetek újraírhatósága, a városhoz kötődő szimbólumok, metaforák és metonímiák stabil jelentésének folyamatos kimozdítása viszi előre a kötetkompozíciót, a térszimbolika első számú koherenciaképző erőként lép működésbe. A kötetkompozíció tekintetében viszont egy hangsúlyos különbség mutatkozik: Juhász és Purosz nagyban épít a ciklikus kötet szerkezetre. Ehhez pedig a tértapasztalat időnkénti átszerveződése is társul, egyes ciklusok kifejezetten új térbeli konstellációkat állítanak fel. Mizsur meglepően rövid (harminckilenc oldalas) kötete azonban egyetlen, tömör ciklus lehetne, ezért mind nyelvhasználatában, mind motívumaiban nagyobb zártságot valósít meg. A kötet szerkezete és a beszédmód tömörségét már a talányosan rövid cím is érzékelteti.

A kötet egészét átszövő, többértelmű városmetafora már a nyitó versben (*Az elcserélt város esélyei*) megjelenik: „Ami innen látszik, mert csak én láthatom: / egy görbe híd, az elcserélt város. És belőle / mindig ugyanaz, egy fénykép négyszögén belül...” A tértapasztalat fonákságát a mediális áttételek is jelzik: a város előbb fényképpé alakul, hogy aztán a kép az ekphraszisz miatt már a nyelvnek is ki legyen szolgáltatva. A *négyszög* szó ebben az

összefüggésben különösen érdekes, hiszen olyan teret foglal egy mértani formával körülhatárolt keretbe, amely már önmagában is geometrikus módon szerveződik – a város képi megjelenítése Mizsur verseiben szorosan összefügg a geometriai formákkal. De már az is árulkodó lehet, hogy a kötet bo-
52 rítója is egy sajátosan geometrizált városi teret ábrázol (a borítón szereplő képek Missetics Mátyás alkotásai).

A második versszakban még bonyolultabbá válik a térábrázolás: „Képzetbeli daruk magasan, forgolódva / rakodják az elcserélt város márvány alapköveit.” A város imaginárius terének újjáépítése zajlik, miközben a térélmény eredeti tapasztalatához már nincs hozzáférésünk: egy folyamatosan újrendeződő, az emlékezet terében újjáépülő várossal találkozunk. Mintha az „elcserélt város” szókapcsolat is az originális tértapasztalat hozzáférhetetlenségét közvetítené. A harmadik versszakban már a külső és belső tér közötti átfordíthatóság is játékba lép, ami a szubjektum határainak felbomlását is magával hozza: „[...] mintha a város lélegezne, nem is én. A torony / ahogyan először csak karcolja, aztán finoman / át is metszi a testes köd alját.” Az idézett szövegrész második mondata kifinomult leírásra vált át (a hasonló leírások végig jellemzőek maradnak a kötetben), miközben a kötetcímet is újra játékba hozza. A ködmotívum más versekben is visszatér, miközben mindig a feledés, a rejtettségbe való visszatérés képzeleti tapadnak hozzá. Így jelenik meg a *Hazafelé* című versben is: „...a reggeli köd / megül a felejtés árkaiban”.

A *Hazafelé* a szinesztézia eszközeivel is bátran él: „A barna szag is csak az / emlékeket csalja elő, ebből tudja, / nem először járhat itt.” Később pedig: „...a sárga / zörgésből pedig kihallani már néhány / keresett szót”. A vers szinesztéziái azért simulnak bele olyan könnyedén a szövegbe, mert a mű a lehullott őszi levelek leírásával indít („borostyánszőnyeg fekszik sápadt / betonfelszínre”), ezeket a színeket keveri össze a hallás és szaglás érzéleteivel. Mizsur fontosabb képalkotási eszköze a szöveggörnyezetbe finoman illeszkedő, megkapó szinesztéziák használata, például: „foszló csend” (*Mindig késésben*) vagy „villanásnyi hang” (*Valami most törik*). Szintén szinesztézikus alapú a kötet egyik legizgalmasabb képe: „Madárhangból kosarat fonnak, / kiteszik az utcára, hátha ráakad valaki...” (*Világos lesz*). Ugyanakkor van a kötetben kevésbé sikerült szinesztézikus kép is: „kongó hiányától” (*Nyom*). Az utóbbi szókép azért nem működik, mert – az előzőekkel ellentétben – nincs benne meglepetés, nem hoz nyelvi újítást, hanem zavaróan konvencionális marad, nem lép ki a nyelv mindennapi, elkoptatott képhasználatából (a *kongó* hang és az *üresség* gyakori összekapcsolása). A „villanásnyi hang” képe első ránézésre szintén kockázatosnak tűnhet, de a versszöveg kontextusába visszahelyezve egyáltalán nem hat konvencionálisan.

A *Valami most törik* a kötet talán legizgalmasabb, legfeszültebb verse: „Ezt is majd újra, / ezt is majd újra kell tanulni, / benézni bátran mély udvarokba, / megbízni rozsdás, kerti tárgyakban, / ahogy ellenállnak, / ellenállnak holdfénynek, hívatlan / tekintetnek.” Az első két sor látszólag a *Fények, nagyváros* című McInerney-regény utolsó mondatát fogalmazza át, miközben az „ellenállás” mozzanata áthidalhatatlanná teszi a szubjektum és objektum közötti távolságot. A pusztá megfigyelővé váló beszélő egyelőre csak a tekintetével van jelen, csak a vers egy későbbi pontján válik valódi, fizikai cselekvővé: „Egy faág beleroppan a sötétbe, / beletöröm a csöndbe – / elég egy villanásnyi hang, / és felveri a gyanakvó utcát.” Ebben a szövegben is szembetűnő lehet a külső és belső tér hermetikus elzártsága, az otthon és a fenyegető külvilág egymásnak feszülése. A versben ábrázolt világ minden szereplője idegen egymástól, mindegyikük a saját belső terét őrzi, erre utal a „gyanakvó utca” szókapcsolat is. Mizsur költői világában még a kerti tárgyak is különös fényben tűnnek fel, miközben megőrzik a maguk titokzatos különállóságát. A vers gyenge pontját az utolsó előtti szövegegység jelenti: „Valaki most felém nyújtja a kezét, / valaki most azt mondja, / ezentúl nem kell félned / ezentúl nem kell félnem / a hosszú utaktól, a véletlentől, / ahogy rám feszül.” Ezek a sorok túlságosan felhígítják a vers szerkezetében kibontakozó feszültséget, ráadásul visszatérnek a nyelv konvencionális, alapvetően képszegény rétegéhez (a kinyújtott kéz képe is zavaróan ismerősnek hat). Ez alól kivételt képez az idézett szövegrész utolsó sora, amely helyreállítja a szöveg végletekig feszült, szinte nyomasztó hangulatát.

A *Karc* verseiben folyamatosan újraíródó városmetaforát a kötet utolsó szövege (*Egyre hangosabban mondhatod*) zárja be: „Csontsoványra fogyasztod a várost.” Mizsur szövegeiben a tér szinte univerzális metaforává válik. Még az emlékezet is bejárható térként jelenik meg (*felidézhető séta*), az *Egyszerű fénysávban* egy „átlagos kisbolt neonfényének” térbeliesült emléke idéz fel egy soha vissza nem térő, ideális létállapotot. Noha nem kötődik szorosan a térábrázolásokhoz, érdemes megjegyezni, hogy az *Újra, megint* című vers magát a nyelvet is egy térbeli, orientációs metaforával jelöli: „megindul a mondat alatti csönd”. De a kötet leginkább képgazdag szövegei szintén térbeli metaforaszerkezetekkel operálnak, így tesz az egymásra zuhanó terek képeit felmutató *A nehezebb úton*, illetve a grammatikai szerkezeteket is fellazító *utolsónak maradtuk*: „elsüllyed minden tér / és beomlik minden rögös arc / minden zavaros nyom / minden követelő mondat”.

A *Karc* nyelvi mikrokozmosza sötét, nyugtalanító és tömör. A kötet legnagyobb ereje a kompozicionális, motivikus és tematikus zártság – egy negyven oldalnál is rövidebb könyvbe egyszerűen nem fér bele töltelékszöveg.

Ugyanakkor a hosszabb kötetekhez szokott olvasóban maradhat némi hiányérzet, ha szeretne alaposabban, nagyobb szövegkorpusz alapján ismerkedni Mizsur Dániel sajátos költői világával. (*FISZ-Apokrif, Bp., 2017*)

Sziji Ferenc a 2014-ben megjelent *Agyag és kátrány* című verseskötet után ezúttal prózaskötettel, mégpedig – a fülszöveg ígérete szerint – realista regénnyel jelentkezik. Habár az *Agyag és kátrány* már műneméből fakadóan egészen más tétellel íródott, azt a szürkés-pasz-tell, erősen anyagi természetű világot, melynek díszleteit az elhagyatott iparterületek és a használaton kívüli vasútállomások adják, mégsem érezzük túl távolinak a *Növényolimpiáétól*. A látás fenomenológiáját, a

Mizsur Dániel 55

OXIGÉNHIÁNY: MAGYAR NÖVÉNY-HATÁROZÓ

Sziji Ferenc: *Növényolimpia*

különbféle állapotok, fények kíméletlen és statikus rögzítését felváltja az én-elbeszélő valódi célállomás nélküli belső utazása, a tűpontos versmondatok az indaként tekeredő-csavarodó, folyamatos szintváltásokat mutató prózaimondatok. Attól még, hogy a *Növényolimpia* úgymond visszavezet az emberi világba, nem lesz kevésbé levegőtlen Sziji legújabb kötete.

A fülszöveg nagy realista regényt ígér, ám a *Növényolimpia* története nehezen rekonstruálható – ami rögzíthető, visszatérő mozzanata a kötet elbeszéléseinek, hogy az én-elbeszélő különféle homályos ügyekbe keveredik, vagy éppen menekül valaki vagy valami elől. Hol távoli rokona, Aranka férjének csontjaival a bevásárlószatyrában, az újratemetés ügyével vetődik kórházakba, irodákba, hol nehezen követhető pénzügyi üzemek alkotják az elbeszélések sajátos hátterét. A kormányfőtanácsos zsebbe ígér pénzt új budapesti turisztikai célpont tervének megvalósításáért, de hogy a főhős hogyan válik érintetté ebben a feketeágazatban, az ugyanúgy nem egészen világos, mint hogy mit keresnek nála voltaképp Aranka megboldogult férjének földi maradványai. Abban sem lehetünk egészen bizonyosak, hogy mindez valójában megtörténik – egyik ügynek sincs eleje, se vége, oka vagy megoldása, alakok tűnnek fel és el. Minden vagy igaz, vagy nem, vagy megtörtént, vagy nem: „emelem el lassan a szemem lassan a Teknokol Karcsiról, fel a fejünk fölött, fák lombjai között hirtelen megszólaló hangszóróra, amely azt harsogja öblös, már-már érthetetlen hangon, hogy valami Zolika, három- vagy nyolcéves, keresi a szüleit vagy a tűzoltókat, nem, mégiscsak a szüleit, mint a megismételt bemondásból kiderül, és nem Zolika, hanem Olivér, de az is lehet, hogy két gyerekről van szó, hiszen korábban már bemondták, hogy csak a mai napon már tíz gyerek elveszett, és legyünk óvatosak, mert olyan eset is előfordult, hogy valakik be akartak tuszkolni egy gyereket egy zsákba vagy egy fekete furgonba, de hogy melyikbe, azt még nem sikerült kideríteni,

se azt, hogy igaz-e.” A fel-feltűnő alakok kiléte is bizonytalan: „azt sem tudom az illetőről, hogy valóban az-e, akinek kiadja magát, mert lehet gondolni, hogy az idő, az alkohol és a kicsapongó életmód senki felett nem repül el nyomtalanul, de hát az embernek minden hányattatás közepette is
56 valamiben mégiscsak ugyanannak kell maradnia”. Az identitás-azonosság nem tárgya azonban a *Növényolimpiának*, kívül esik hatókörén – ebben a világba kizárólag egyazon minta alapján kivágott alakok tűnhetnek csak fel: rés, kivezető ösvény nem nyílik, nem nyílhat ebből a zártra alkotott világból, amelyből jóformán csak disszidálni lehet.

Egyetlen forrás ismert előttünk: az én-elbeszélő meg-megszakított paranoid, ironikus és helyenként teljesen abszurd nagymonológja, melyet nem címez igazából senkinek („Hozzám ne beszéljenek, én se szólok senkihez.”), csak hangzik, formálódik, mintha maga a szó sem lenne valóságos. Mindez persze nem függetleníthető az alkoholtól, az elbeszélő mindig és mindenhol iszik – annak ellenére, hogy az alkohol gőzében kavarnak gondolatai, mondatai tiszták és határozottak. A *Felgyorsult munkálatokban* a pénzestáska mélyéről előkerülő nyúl kérdez vissza: „És akkor mi van?” A kötetnyitó elbeszélés hiányzik, csak a címet olvashatjuk: *Álomszerű tisztánlátás*.

A söntéspult, a kocsmai könyöklő, zárt, fullasztó kórházi és irodai terek a *Növényolimpia* elbeszéléseinek színhelyei. Tipikus Kádár-kori színterek. Nem állítanám azonban, hogy az elbeszélések jelene az államszocializmus időszaka lenne. Feltehetőleg túl vagyunk a rendszerváltáson, de azután mintha megállt volna az idő, a kisember alkoholizmusa és a ragadós szervilizmus felől éppen csak a kommunista hatalom tűnt el, annak karakterei, megalomán elképzelései és formalinba áztatott világa azonban nem. Az államellenes izgatás még mindig valós veszély. Hiába tűnnek el a tankok, és hiába lesz Tanácsból önkormányzat, ha a kormány(tanácsos)urak emberi olimpia helyett növényolimpiát szándékoznak rendezni, és zsebbe fizetnek olyan ócska és nagyzó épületek ötleteiért, amelyeket felépíteni fel tudnak, fenntartani már annál kevésbé.

Ami Párizsnak az Eiffel-torony, Koppenhágának a kis hableány szobra, az a majdani növényolimpia helyszínének, Budapestnek az óriás törpe – ez a főhős nagy ötlete, egy óriás törpe a Svábhegy tetejére, benne állandó kiállítással, mi másról, mint a magyarok nagy találmányairól. Az ötlet persze még nem egészen kidolgozott, a törpe szabadon kicserélhető a non-stop kivilágított Miskahuszárra, vagy egy húszméteres golyóstollszoborra: „Vagy mindegy, csak jó nagy legyen, egy kakukkos óra, de lehet turul is, negyedóránként és minden egész órában gőzduda, Búvár Kund, Dugovics Titusz, Rózsa Sándor, fokhagyma, paprika, Sobri Jóska, mi van még? Köcsögduda, cifraszőr, matyóhímezés, szürke marha, az a lényeg, hogy másnak ne legyen”. Félreérthetetlen Szijj iróniája: egy magát újradefiniálni, múltjától elszakadni képtelen nemzet

hamis önképének méltó szimbóluma a svábhegyi óriás törpe. A főhős tétel-szerűen bőfögi vissza a magyarság mindazon sztereotípiáit, kiüresedett mítoszait, amelyek már réges-rég képtelenek identifikálni ezt a kulturális közösséget, mégis körömszakadtáig ragaszkodik hozzájuk, mint például ezzel a – valóságot ismerve – nem is olyan abszurd, egyszerre megalomán, kisszerű és avított ötlettel. De ha az óriás törpe mégsem épülne meg, a nemzet ópiumának ott van a „növényfesztivál, vagy hogy hívják, világbajnokság”, a növényolimpia, ahol végre megmutathatja az ország, mire képes összefogás terén. Annak ellenére, hogy a kötet alakjai visszatérően hivatkoznak az egyelőre csak gondolat formájában létező eseményre, mégsem tudunk meg többet, mint hogy létezik egy ilyen terv a kormányfőtanácsos urak körében. A növényolimpia így sajnos a kötet kiaknáztatlan lehetősége, hiszen méltó ahhoz, hogy az óriás törpék, a húszméteres golyóstollak bagatell sorába illeszkedve tovább gazdagítsa a kötet abszurd világát.

A növényolimpia kezdetben csak háttéresemény, majd az elbeszélő főhős a második egységtől (*Közjátékok*) elkezdti önmagára vonatkoztatni a növénylét élettani jellegzetességeit, a növénytan nyelve alkalmassá válik egzisztenciális helyzetének leírására. Annak ellenére, hogy homályos pénzügyi ügyletei az emberek közé sodorják, „eleven automataként” a külvilággal (biológiai környezet) csak minimálisan érintkezik, világának emberi viszonylatait a „létezés legminimálisabb szintjére”, biológiai szükségszerűségekre redukálja. A másik, az az organikus pokol: „A növény viszont nem mehet el, túrnie kell, hogy a másik ott lihegjen a nyakán, fújtasson, ráleheljen, hogy szinte megfojtsa őt, vagy egyáltalán, hogy csak úgy ott legyen az a másik, egy másik ugyanolyan vagy teljesen másfajta, és nehéz eldönteni, hogy melyik a rosszabb, az-e, amelyik ugyanarra a tápanyagra, fényre, oxigénre pályázik, vagy amelyik kiszámíthatatlanul viselkedik, és nem tudni, mitől nő, mitől védi meg, még védekezni sem lehet.” A biológiai diverzitás mintái, Tündi, Aranka, Váber Laci, Teknokol Karcsi, a kötet alakjai, őshonos biodíszletei alkotják a fotoszintézis élettani körülményei közt vegetáló főhős biológiai szomszédságát, a többi növényt, amelyektől függetleníteni kell önmagát („nem vagyok másokra utalva, nem vagyok én egy gomba vagy páfrány”), akiket csak gyűlölni lehet. Mindez azonban nem a biohumanoid főhős értékítélete, a *Növényolimpia* alakjai valóban úgy léteznek, mintha csak biológiai-fizikai szükségszerűségek irányítanák őket. Statiszták térülnek-fordulnak egy forgószínpadon, Tündi Váber Laci szeretője lesz, de nem választásból, hanem mintha csak melléfújta volna a szél, mint a virágport: soha nem tudni azonban, hogy egy őshonos növényfaj hogyan is került immáron természetes élőhelyére, zsebpiszokként, köröm alatt, avagy esetleg

valamelyik nagyobb légáramlattal érkezett-e oda, véletlenül. A növényi létezés a főhős egyfajta szabadság-lehetőségeként is értelmezhető, az állati-emberi világ körforgásából való kilépésként, a társadalmi érintkezéstől való radikális elzárkózás megvalósulásaként: „De nekem [...] mindegy, 58 mert én egy növény vagyok, én a halálról előre nem gondolok semmit, én csak úgy elvagyok, amíg lehet, vegetálok, nézelődöm közömbösen, elnézem ezt az állati nyüzsgést, a szüntelen szerzésnek, gyűjtögetésnek, vadászásnak, rablásnak, harapásnak, rágásnak, evésnek, emésztésnek és ürítkezésnek ezt a kavalkádját.” Igaz, valódi felszabadulást aligha jelent a „nyersanyag be, melléktermék ki” bioritmusa.

Növénytani határozó, társadalmi karikatúra, abszurd vagy realista elbeszélés-gyűjtemény – nehezen eldönthető, hogy mi is valójában a *Növényolympia*. Annak ellenére, hogy ismerjük ügyleteit, alakjait és utalásait, politikai-társadalmi térképének koordinátáit, nem látni, hol lennének ennek a világnap az alapjai. Ez nagyban az alkoholgőzben vegetáló főhős narrációjának köszönhető, a racionalitás nyomait felmutató, de végeláthatatlan, fogódzók nélküli nagymonológja nem vezet (ki) sehová. Zárt világa minden irányban zárt, az olvasó felé leginkább. Szíjj elbeszélő nyelvének sajátos világteremtő ereje vitathatatlan, de a fragmentált szerkezet, az alakok volta-képpen láthatatlansága egyáltalán nem könnyíti meg az olvasó helyzetét. Az oxigénhiányos társadalmi valóság ábrázolását folyamatos oxigénhiányos állapotban olvassuk. Háromszázhuszonnyolc oldalon előbb-utóbb elfogy a levegő. (*Magvető, Bp. 2017*)

Makai Máté *Az erőmű* című novellájában az irodalmi művek olvasása korántsem a hagyományos értelemben vett befogadást jelenti, hanem annál sokkal intenzívebb tudat alatti utazásokat. A könyvszalonokba betérő olvasó nem írott szöveget vesz a ke-

zébe: fejére sisak kerül, az érzéstelenítés és a nyúltagy környéki apró szúrás után a beérkező információ az elmében aszociatív módon szerveződő filmfelvétellé áll össze, amely során még

Nyéki Gábor 59

ELMÉLETÍRÁSOK

Makai Máté: *Koriolán dala*

hasznosítható energia is termelődik. A Makai által vizionált (talán nem túl távoli) jövőben mozifilmként pereg le minden, különleges élményeket tartogatva – az irodalom ilyen formában központi helyet foglal el az egyén életében. Ám a novella igazi csavarját az adja, hogy mindez egyúttal azt is eredményezheti, hogy a (be)olvasás folyamata egyre inkább a drogfogyasztáshoz lesz hasonlatos: a fikciós mű szerré válik, amelytől a fogyasztó egyre kevésbé képes függetleníteni magát.

Az előbbieken felvázolt írás remekül összegzi a *Koriolán dala* című novellagyűjtemény főbb pontjait: a közreadott tizenöt szöveg zömében Makai Máté arra keresi a választ, hogy vajon miféle helye lehet a műalkotásnak és az alkotás folyamatának abban a világban, amelyet teljes egészében a technológia határoz meg – amelynek különféle okokból adódóan mégis szerves részét képezi a fikció? Milyen szerepet tölthet be egy regény, egy vers, egy festmény vagy éppen az alkotó személye abban a modernizált világban, amelyben természetessé válik az űrutazás és nemlétező Európa Liga-mérkőzésről tudósít a tévé?

A kötet legjobban sikerült darabjaiban a megfogalmazott kérdések a sci-fi vagy a beatregény zsánerébe ágyazódva kapnak hol komikus, hol tragikus, de mindenképpen frappáns választ. Bár a Makai-szövegek főhősei éppen csak fel vannak skiccelve, a művészetelméleti felvetések vannak annyira erőteljesek, hogy végig fenntartsák az olvasói figyelmet. A *Fegyverkezés a dél-kínai tengeren* című novellában nemzetközi hajsza indul egy szökött szörfbolond katona után, akinek menekülési útvonalát hátrahagyott Fenyvesi Ottó-verssorok mutatják. Nagy a tét, hiszen az idézetek annyira talányosak, hogy akár még hadititkok átírataiként is értelmezhetők. A haditengerészet mellett hamarosan az új-historista filológusok, közép-európai dekonstruktőrök is bekapcsolódnak a versrészletek értelmezésébe (és mindebből még a Brian Jonestown Massacre zenekar sem maradhat ki), így válik az üldözés stratégiai szintű irodalomelemzéssé, majd „minden

idők legmenőbb vers-performanszává” – ez egyúttal elmés fricskál is szolgál az irodalom jelenkori szerepét firtató kérdésekre. Makai fantáziája jó néhány novellában határtalanul csapong, sokszor abszurditásig fokozódik.

60 „Miután a készülékbe bediktált testsúlya és magassága alapján egyeztetve azt a műholdas helymeghatározás által lemért sebességgel és a megtett távval, kiderült róla, hogy átlagon felüli teljesítményre képes, behívót kapott az egyetemi atlétikai klubhoz”, olvasható például a *Tapló*-ban. Életelixírek, máshol múltba látó távcső, legtöbbször furcsán ismerős disztópikus, sokszor budapesti helyszínekkel. A Belvárosi Szalonban bárkibe beleprogramozhatják a legújabb könyvszenzációt, a Hűvösvölgyi Akadémia pedig gondoskodik arról, hogy a kitenyészett sportolók jégfürdőben regenerálódhassanak. Tökéletes és embertelenül kényelmes világok tárulnak fel, amelyekben az irodalom egyszerre jelenthet performanszt, függőséget vagy az önálló gondolkodás, a felszabadulás lehetőségét.

A fülszöveg Pynchon, Burroughs és Philip K. Dick-hatásokat ígér és a kortárs médiaelméleti meglátások mellett tematikus szinten valóban a fenti szerzők dominálnak. Dick legjobb ötleteivel veszi fel a versenyt például a már említett olvasóprogram is; máshol találkozni egy szőrfrock-bandával, akiknek egyetlen célja abban látszik kimerülni, hogy a lehető legrövidebb idő alatt a lehető legnagyobb mennyiségű pszichedelikus kalandba keveredjenek. Hozzájuk hasonlóan pynchoni figura *A jamali fekete lyukban* szereplő Jancsi, aki olyannyira paranoiás, hogy esztétikai témájú doktori disszertációját is „véletlenszerűen összefűzött elméleti diskurzusok kifejtéseként” írta meg. A megidézett szerzők sorát lehetne még folytatni: az említetteken túl Cortázar vagy Borges köszön vissza a *Csapdában*, ahol a bérgyilkos azzal szembe-sül, hogy saját maga is áldozat. Nem lehet nem észrevenni Bradburyt *A ciprusi kísérlet* sorai között, ahol a gondolkodás feleslegességéről és káros hatásairól olvashatunk, és ahol a rendszerellenes megmozdulás a nagy H.H.H. könyvének mondataiból kezd megszerveződni.

A novellák szerzője vitathatatlanul gazdag irodalmi örökségből dolgozik és képzelőereje, illetve az elméleti problémák iránti érzékenysége is szembetűnő, ám ez a sokoldalúság most azt is eredményezi, hogy Makai ahelyett, hogy kimunkálná ötleteit és koherens narratív vázat teremtene köréjük, számos esetben inkább kidolgozatlanul hagyja szövegeinek jelentős részét. A felületesség mikroszinten folyamatosan jelen van. A *Fegyverkezés... hősről*, Hosszúról például megtudjuk, hogy ő a „dél-kínai tenger ezüstpatkánya”, de hogy hogyan vált azzá és egyébként ez a kifejezés mégis mit jelent, arról nem kapunk tájékoztatást –szintén nehezen dekódolható a „szubtrópusi lézerezdő”is. Hasonlóan talányos, hogy vajon miként is képzelhetőek el *Az erőmű* Tommasijának, „a közép-európai post-western igazi mesterének”

könyvei vagy akár a „szoláris pillanatok”. Kétségtelenül virtuóz képekről van szó, de kifejtetlenségük okán inkább tűnnek hangzatosnak, mint művészeknek.

Mindez önmagában persze még nem lenne problémás, csak-hogy a felületesség sajnos a kötet számos további pontján felüti a 61 fejét. Legszenbetűnőbb, amikor a novellák összekapcsolódási lehetőségeit kutatjuk: néhol úgy tűnik, mintha Makai törekedne arra, hogy a *Koriolán* novellái egyazon szövegvilágon belül legyenek elhelyezhetőek, ám ez az írói eljárás nem határozza meg az egész kötetet. Így nehéz eldönteni, hogy mindez milyen funkcióval bír: miért pont azok a szereplők térnek vissza, akik, és miféle szerepe lehet egy-egy ilyen visszatérésnek. Spencer például eszméletlenül kerül el *Az egyetlen biztos dolog* végén, majd egy ugyanilyen nevű karaktert látunk viszont a *Bolondok úrhajójában*, ahol folyton ugyanazt az értelmetlen hangsort ismételteti. Máshol arról olvasunk, hogy Hosszú a haditengerészet elől menekül, pár novellával később már arról mesél, hogyan tépett be Kairóban. Mind-egyik megoldás közül talán a címszereplő karaktere a legtalányosabb: Koriolán a többiekhez hasonlóan éppen csak fel van skiccelve és karaktere nem bír központi szereppel a kötet egészét tekintve. Ilyen formájú kiemelése meglehetősen esetlegesnek tűnik.

A könyvet egyik oldalról remek ötletek és frissnek ható művészetelméleti fejtegetések jellemzik, másrészt viszont mindezt nem minden esetben sikerül koherens egésszé formálni. Az esszébetéteknek is beillő gondolatfutamok, legyenek bármennyire is újszerűek egy szépirodalmi kötetben elhelyezve, inkább esztétikai tanulmányokba kíváncsognak. Az elbeszélőkké tett figurák gyakorta inkább közép-szerű, vázlatosan megrajzolt alakok, akik messze állnak a mitikus hő-sökké váló, ámde úgyszintén csak felskiccelt társaiktól. Dramaturgiai ívet (bár akadnak üdítő kivételek) nem mindig találni, helyette különféle epi-zódok laza összekapcsolása követi egymást, a szerzői ötletek vagy a komikum azonban önmagukban nem képesek biztosítani a történetek érdekességét. Jó példa erre *A gyermekkor vége*, amely egy William Goethe nevű dobistenség megvilágosodását mutatja be. A későbbi grandiózusságnak már a bevezető sorok is megágyaznak: „William Goethe kelet felé fordulása idején kezdődtek a nagy változások. Éppen akkor volt tízezer napja, hogy megszületett egy sárgás-lilás fényeket számláló péntek délutánon, valahol Európában, fark-fekvésből”. Csakhogy a főhős rövidesen eltűnik az egymás után idézett anek-doták sorozatában, amelyek ahelyett, hogy előrelendítenék a cselekményt, szétszabdaltják a szöveg koherenciáját. Előbb egy ázsiai utazásról olvasha-tunk, majd Goethe sakk-vonzalmáról, majd ismét az ázsiai utazásról, aztán egy húszas éveiben rendőrtisztként dolgozó gururól. Ugyanitt az olyan

művészi(kedő) kifejezéseket sem tudjuk megúszni, mint például a sakkozást jelentő „elmélyedtünk a tervezés és kivitelezés absztrakt geometriájában”, vagy a „dolgozni szeretne, ezért állást keres, mert érezni akarja a kötelesség és az akarat feszes tengelyén fennakadó érzelmeket”-sorok esetében, ezek kínossága pedig a szöveg paródiaként történő olvasását is jócskán nehezíti.

A *Koriolán dala* tehát furcsa hibrid: jobb novelláiban megtalálja a hidat szépirodalom és művészetelmélet között, ám az összképet tekintve a letisztultságra és a koherenciára egyelőre várnunk kell. (*FISZ, Bp., 2016.*)

Mikor megkérdezték, hogy mégis miért lopkodott az utcai szárítókötelekről női alsóneműket, csak hümmögött, vonogatta a vállát, és lényegében semmi értelmeset nem válaszolt, úgyhogy azon nyomban rá is csapták az éjszakai fogda rácsos ajtaját, mondván, kap egy kis időt, hogy el tudjon gondolkodni ezen a gusztustalan szokásán. Amint kattant a zárban a kulcs, Arnold felállt, a tiszthez lépett,

Makai Máté 63

ARNOLD LAYNE

beszélni készült, és közben a rácsra tette a kezeit, mint minden rendes rab.

– A dolog nyitja a francia paradoxonban rejtőzik, Biztosúr! – Mondta izgatottan, és egy cseppet sem összetörve amiatt, hogy előre láthatólag a dutyiban kell töltenie az előtte álló éjszakát, minimum. A rendőrt azonban láthatóan nem sikerült meggyőznie.

– Mi a fenéről beszél?

– Higgyen nekem, Biztosúr! – Jegyezte meg Arnold, majd mivel belátta, hogy mindezzel képtelenség párbeszédbe kényszeríteni a rendőrt, öszszeszorította az ajkait, mintha csak vissza akarná tartani a mondanivalóját, elépett a rácsról és leült a raboknak fenntartott padra, szemközt egy teljesen betompult a junkieval, akit józanodni hozhattak be az őrsre, ha már szóra bírni nem tudták, mégis kitől származott az eszetlen cucc, amivel ennyire hazavágta magát.

Az őrkök leléptek, az éjszaka rendje így egy szempillantás alatt beállt, de Arnold nem bírta a seggén maradni és azonnal beszélni kezdett újonnan szerzett félnótás pajtásához.

– A francia paradoxon! Mert azért sokat olvasni a témáról, hogy a vörösbor így meg úgy, hogy nem, most már ez az ukáz, hogy nem jó az alkohol a kajához, mert nem igazán segíti az emésztést. Legfeljebb csak ezt az érzetet kelti a savassága folytán, de nem, nincs így. Az erjesztett söröket esetleg ajánlják, de azokat is kis mennyiségben. Ebben viszont csak részben tudok igazat adni nekik, és tudod, hogy miért? – szegezte a kérdést Arnold a holdkóros nyomihoz, aki legfeljebb a szemöldöke ráncolására volt egyelőre képes. Ez volt az egyetlen olyan verbalitáshoz picit is közelítő jel, amiből esetleg valami, esetleg egy „nem”, vagy afféle „menj a picsába, gőzöm nincs, mi van” leszűrhető lett volna.

Jobb híján Arnold kénytelen volt folytatni a sztorit. – Tudod miért? Mert egyszer már én is pórul jártam. És nincs erősebb bizonyíték, mint a tapasztalat, tudomány ide vagy oda. A faszom! – Kiáltott fel, majd felpattant és járkálni kezdett a ketrecren, és bár ráordított a szemközti cellából egy kigyúrt barom, hogy „kussolj”, Arnold nem tört meg, és valójában még csak

ideges sem volt. – Merthogy egyszer hamburgerezni voltunk a barátnőmmel, meg az ő legjobb barátnőjével és a hapsijával, és folyt, és csurgott a zsír, érted? Húspogácsa marhából és a disznóból, házi paradicsom szósz, és az az igazán tömény cheddar, hozzá krumpli és a mártogatós! A mártogatós, baszki, fokhagymás tejfölből! A legveszélyesebb dolog a világon, 64 éppúgy mint az ecetsavak. Erre való a mustár és a ketchup is, ezek az igazi amcsi találmányok. Mert íze nincs a kajának. Vagy annyira hús íze van, hogy képtelen vagy lenyelni, vagy olyan száraz, hogy órákig tartana megenni. Ezért aztán telenyomod ecetsavas, cukros gennyekkel, így meg aztán csúszik, mint az állat, és te csak nyeled és nyeled, amíg csak bírod. És mi a vége? Na, mi a vége?"

– Kussolj már te faszt! – kiáltott rá a szemközti ketrecből a kigyúrt motoros állat.

– Te kussolj! Agyoncsaplak, te borsóagyú! – torkolta le őt Arnold, mire a motoros rácsapott egy hatalmasat a rácsra, majd Arnoldra mutatott, beigérve neki egy bazi nagy verést.

– Az a bajod, hogy borsóagyú vagy, barátom, és képtelen vagy a tőmondatoknál hosszabb szövegek és beszédek befogadására. Nincs benned semmi eredeti, azazhogy éppenséggel az van, de eszed az nincs, úgyhogy eltiporlak, mint egy bűdösbogarat, ha nem hagyod, hogy végig mondjam.

– Úgy hallom, hogy kis buzi vagy – mondta erre a blackboy, és már elő is vette a hatalmas faszát a nadrágjából, megpörgette a levegőben, majd hozzátette: – Erre nyomjál kecsapot, te kis buzeráns, na gyere! – Mire Arnold kiszállt a beszélgetésből, és visszatért eredeti témájához, az ecetsavakhoz.

– Szóval a baj innen ered, az ízek és a mennyiség természetes rendjének felborításából. Mert, ha az ízek jóval intenzívebbek a kelleténél, több tápanyagot tudsz bevenni, „jobban csúszik,” hogy egy klasszikust idézzek, és hát, ami a lényeg, a borok is erre képesek. De nem a sörök! Mert ezen a hambizós estén, kérlek szépen, betoltam a sajátomat, aztán a barátnőm hússzeletének majd az egyharmadát is, mert ő mindig valahogy kitérja a végét, meg az olajban sült krumpliját is a fokhagymás tejföllel, mire a végén, úgy éreztem, megfulladok. Már-már csillogott a fejem, úgy tűnt, zsír válik ki a homlokomon. És akkor erre jöttek az erjesztett, szűretlen kézműves sörök, aminek az lett a vége, és ehhez persze a vég nélküli ordítózásom és az este során elszívott alkalmi cigik is hozzátették a magukét, hogy bedagadt a nyelvem.

– Mert egy rohadt kis homár vagy, te anyabaszó! – rivalt rá a szomszédból a türelmetlen, feka motoros és a szürke melegítőjén keresztül ismét a tökeihez kapott. Arnold elkapta a tekintetét, és válasza sem méltatta őt.

– Szóval az erjedt sörök, hát mit ne mondjak, szart sem segítenek, hiába írták meg az okosak. És ez ugye a tapasztalat. De a bor! A bor az egészen más. Mondják ugye, hogy azt tanulni kell, hogyan kell inni bort, nem

véletlenül, tanfolyamok és iskolák vannak erre, nade itt a trükk: a franciák húst hússal esznek és...

– Nesze itt van neked egy kis hús – mondta a szomszéd és már megint rántotta volna elő, amikor a sarokban nyomorgó, betokosodott junkie hirtelen felugrott és torkaszakadtából ordítani kezdett, és teljes erőből rugdalta a rácsot, közben pedig mindenféle artikulálatlan baromságok törtek elő belőle. Csapkodott, rúgkapált, hogy „mehkor ej moskos nirge,” hogy majd „mehödli,” hogy „ereje lesz, ahho átmeh, és szétbaha”, és ez volt az egyetlen szó, szétbassza (angolban persze ez így hangzott, nemes egyszerűen: *I'll fuck you*). Majd egyik pillanatról a másikra lenyugodott, feltehetően azért, mert kifogyott belőle a szufla, és kidőlt.

Erre a fekete pasas felállt, és most halkán, higgadtan belekezdett ő is a maga monológjába, mintha csak erre készült volna jó ideje, és amitől aztán mindenki totál hanyatt vágta magát.

– Tudod egyszer tizenkét évig ültem fegyveres rablásért. Betörtünk egy gyémántszaküzletbe, régivágású, oldschoool meló, és elsült egy fegyver is...

– Gyírhos vah – nyűszítette a junkie tesó félig aléltnan, de alig-alig zökkenett ki az ehhez hasonló bekiabálásaival a másikat.

– ... de nem én lőttem le. Mindegy is, a lényeg, hogy bekerültem, és akkor egyik alkalommal bekerült az öregem is, és az öregem még nálam is keményebb figura. Nem arról van szó, agyoncsapnám, ha kéne, de ő nem szarozott, ha valami ügyről volt szó, és meg voltak hozzá az emberei. És mikor ki kellett csinálni az egyik amigót a börtönben, szépen tele injekciózta a pali narancslevét egy kis LSD-vel. Mondjuk, nem is olyan kicsivel, és a fickónak egyszerűen fenn akadtak a szemei, és tudod mi lett vele, kispajtás?

– Gyírrhoos!

– Hát az lett vele – folytatta –, hogy elszállt az agya. És ez lesz veled, ugyanígy jársz majd te is, jobb ha tudod tesókám, úgyhogy szart sem érsz, egy kis piszok itt a budi alatt, annyi se vagy, nekem – mondta a feka motoros, aki már ezzel is fura jelenség volt, hogy afro létére motorozott, de ezzel a dumájával mindenkit levett a lábáról és nem feltétlenül pozitív értelemben.

Eközben a junkie valahogy újratöltötte a tartalékait, felugrott és újból teljes erejéből tombolt és rúgkapált a rácsoknál, és erre már a smasszer is felkapta a fejét. Hozta a slagot és hideg vízzel a sarokba kényszerítette a tomboló démonként csapongó fiút.

Arnold ezalatt az átelles sarokba húzódott. Igyekezett elkerülni a vízsugarat, emellett rendezte a gondolatait, de képtelen volt rájönni, hol is tartott. Mikor a zakója zsebébe túrt, hogy megnézzze, van-e nála esetleg egy cigi, összerándult, mert dohány helyett egy összegöngyölt, testszínű

harisnya volt oda gyűrve, az illatos, nedves arany virzsínia helyett. Eszébe jutott, hogy ez egy egészen más ügy, mert ez még azé a múlt szombati lányé, akivel a *Mélységben* (*Abyss*) futott össze. A lány az este folyamán több helyen

66 kiégette dohányzás közben a harisnyáját, Arnold pedig úgy akart nála bevágódni, hogy ezekbe az alkalmi lukacsákba dugva az ujját megnyújtotta őket. A lány, ahelyett, hogy erre pozitívan reagált volna, dühös lett, majd egy ponton hirtelen lecibálta a lábairól a harisnyát, kibírhatatlanul szexi mozdulatsort végigvezetve ezzel, és Arnold pofájába vágta.

– Tessék, itt van, vidd haza és verd ki rá, te perverz barom! – kiáltotta a lány, mire Arnold valóban zsebre vágta a cuccot, aztán a következő emléke már annyi, hogy az őrszobán csücsül. Arnold dohányos zacsijának nyoma veszett, márpedig így, hogy nem tudott rágyújtani, aligha volt mihez viszonyítani minden mást – például azt a rohadt időt.

– Azt hiszem – folytatta most kissé bátoritan, félve, hogy nem éri el a vehemens néger színvonalát –, könnyedén el tudnék kanyarodni most már a lényeghez, ha valaki megkínálna egy szál cigivel – mondta, majd a junkiehoz lépett, és kedvesen a reszkető kopasz fiú vállára tette a kezét, közben biztató hangon megkérdezte: – Pajti, nincs véletlenül dohányod? – Mire a srác ráemelte a tekintetét, nézett, mit nézett, őrültén belebámult Arnold lelkebe, olyan érzéseket és fiktív villanásokat, pillanatokat plántálva el benne, amitől az úgy érezte, mintha csak egy pillanatra, de váratlanul azonossá vált volna a két személy, amaz és ő, ő és amaz, így aztán kénytelen volt hátra hőkölni és elvetni ennek lehetőségét.

A túloldalra fordult, a motoros azonban megelőzte őt. – Buziknak nem adok, felejtsd el!

– Nem buzi vagyok, hanem transzvesztita – jelentette ki büszkén Arnold, mire a másik rágott kettőt-hármat a rágóján, majd a cella ajtajára könyökölt, szabaddá téve így mindkét hónalját.

– Akkor is buzi vagy – jegyezte meg, ám ekkor, de úgy, mintha csak egy másik személyiség nyilatkozna meg rajta keresztül, a sarokban reszkető, drogos fiú szólalt meg.

– Igazán előállhatnál valami új dumával, mert ez most már kevés lesz, öreg – és ettől aztán még jobban meglepődött mindenki, mint az este folyamán bármitől. Szép kis társaság kezdett összeverődni, az egyszer már biztos – gondolta magában az egyetlen pasas, aki ma még nem nyilatkozott, és aki a sötétségbe húzódva figyelte, és jegyezte az eseményeket, de akiről még a pusztá sejtethető jelenlétén túl semmit sem lehetett tudni. Annyit se, hogy fiú-e vagy lány egyáltalán. Na, mindegy.

– Az egyik fellépésemhez kötődik a dolog. – Folytatta Arnold. – A paradoxon lényege ugyanis, hogy a franciák húst esznek hússal, mégsem híznak el, és nem mutatkoznak rajtuk a vörshúsok túlfogyasztásából fakadó jellegzetes

bajok, a bélbetegségek, a köszvény, a májproblémák, mert evés közben, meg után, végig vörös bort kortyolgatnak. Jó kis bordeaux-i és provence-i leveket, így nem betegszenek meg. És a fellépésemhez ennek úgy van köze, éppen úgy, kedves furcsa, néger motoros úr, akinek ide érzem a hónaljzagát, hogy a fellépés is maga paradoxon, és a lényege éppen az, hogy nem vagyok meleg. Higgye el! – Tette még hozzá, mire a másik képtelen volt megszólalni, talán mert már tényleg érdekelte, hogy ez a baromság tor-kollik-e valamibe, vagy sem.

67

– Mert, ha meleg volnék, semmi értelme nem volna annak, hogy női ruhákba öltözzek, és így tetszelegjek, mert így olyan férfiak fennék rám a fogukat, akiknek a nők tetszenek, márpedig melegként éppen az ellenkezőjét kellene, hogy elvárjam, vagy nincs igazam? Szintiszta logika az egész. Nem, így azoknak kellet, akik ezt a játékot szeretik, ezt a játékot egy valódi férfi feminitásával. Olyan ez, mint a rózsaszín ing divatja, éppen, hogy olyan!

– Az az ing pszichedelikus – mondta egyszer csak a junkie fiú, aki az utóbbi percekben észrevétlenül felállt, és odalopózott Arnold mellé, kezében pedig egy össze-vissza nyomorgatott, de még ép, hófehér cigarettát tartott, az úgynevezett *Bruce Willis*-t. Arnold először összerezett, majd a meggyötört dohánytermék után nyúlt.

– Ez valami furcsa anakronizmus. Érzem, hogy kikökönt az idő, de azért köszönöm! Kár, hogy nem vettem észre, hogy végső soron maga teljesen normális – jegyezte meg Arnold, majd hagyta, hogy a lassan-lassan magához térő, ezúttal már földi emberként mosolygó fiú meggyújtsa neki az agyongyötört, átvizesedett Pall Maltt.

– Szóval az ing. A rózsaszín, pszichedelikus ing! – És itt szünetet tartott, kifújta a füstöt. Mert itt meg kell állni, itt mindig meg kell, mert annál *cool*abb egyetlen kocsmai jelenetben sincs a világon, mint amikor a fontos mondanivalót, a lényegét a cigifüst kifújásával szakítják meg. – Az ing! – folytatta. – Bár hajlamosak a magához korlátolt tuskók úgy gondolni, hogy a rózsaszín, a pink, a magenta, és a többi árnyalat, abból kifolyólag, hogy alapvetően női szín, alkalmatlan a férfiakhoz, ez persze az egyik legprimitívebb, legósibb megkülönböztetése és elosztása színeknek. Már a korházi karszalagok is rózsaszínek, vagy kékek. A maga lelke is korlátolt és kék, ide látom. – Mondta Arnold, mire a junkie eszelősen felröhögött.

– Kééék – kiáltotta, majd a fekére mutatva kivillantotta hiányos fogorát. De aztán hagyta, hogy Arnold tovább mondja, amihez hozzá kezdett.

– De a rózsaszín férfiing lényege éppen abban áll, hogy viselése váratlan egy férfi esetében. A forma, az alatta megbújó test, a szélesebb vállak szokatlan együtttest eredményeznek, és míg egy nő esetében a szín beolvad a formák rendszerébe, egy férfi testén mindez máshogy működik: kiemeli a

férfias alakzatot. A rózsaszín ing mindennél jobban képes kiemelni viselője hozzá illetlenségét, így a férfit magát. Kiválóan állna magának is, barátom – mutatott Arnold a szemközti rácsra támaszkodó férfira, aki ekkor felemelte a tekintetét, és annyit mondott:

68 – Folytasd! – mire mindnyájan összereztek, mert úgy tűnt, ebben a szent pillanatban a világ eresztékei meglazulnak, valami megváltozott.

– Az egyik paradoxon itt most a másiknak az analógiájaként kell, hogy működjön. Már akkor, ha mindent jól csináltam! – Itt Arnold, kissé kapkodva, ismét beleszívott a közben már majdnem leégett cigijébe, nyomatékot adva ezzel a lényegnek, amire már mindenki reszketve, izzadva várt. – Az egyik paradoxon ugyanis megvilágítja a másikat: te kapásból lebuzítottál, mint ahogy a mácsó rendőrök is odakint, holott ez a legegyszerűbb magyarázat. Nem mellesleg a kedvenc könyvem borítója is rózsaszín. Olvastad a *Beépített Hibát*?

– De hát annak a borítója kék – vetette közbe a junkie, amire persze senki nem tudott mit mondani, ez nem az a hely és idő, még, ha a megjegyzés jogos is volt.

– Azt akarod ezzel mondani – kezdett hozzá most már higgadtan, szinte apai megengedéssel a szemközti rácsnál ácsorgó fekete motoros, aki a maga módján szintén egy megtestesült paradoxon inkarnációja volt –, hogy azzal, hogy bugyikat lopkods és beöltöztöl, és énekel, a férfiaságot akarod bizonygatni?

– Énekelek? Ki beszélt itt éneklésről?

– Hát te mondtad, hogy a fellépéshez kötődik a megvilágosodásod, ne szívass!

– Soha nem énekeltem még sehol. A fellépés egészen más! Félreértetted! A fellépés egy kis szeánsz, amit egyedül csinállok, teljes egyedül, otthon éjjel, egy jó kis extázis után. Mert tudod, előkotrom ilyenkor a harisnyákat, és zoknikat, és bugyikat, és közben addig pörgök és forgok, és pörgök és forgok, és zsibbasztom magam, amíg már teljesen kiélesednek az érzékeim, megszűnnek a napi gondolataim, a mindennapi énem, és képes leszek ráfókuszálni valami egészen elemien másra, és akkor felhúszom ezeket a harisnyákat, és hát hogy mondjam, kiverem... – mondta Arnold, de ezt már egyikőjük sem bírta, mert elröhögte magát Arnold és el a szemközti cellában raboskodó keményfiú és a junkie is. Röhögtek mint az állatok, a térdüket csapkodták, szinte hánytak az ordítva nevetéstől, ahogy részegen szokott az ember, miután hallott egy kurva jó viccet.

Ám még mielőtt a nevetést abbahagyták volna, a homályban tartózkodó alak egyszer csak előmerészkedett.

Világosbarna szövetkabátot viselt, roppant elegáns volt és vélhetően eddig még rettegett megmozdulni, nehogy a nagy darab feké magára haragítsa.

Most azonban, hogy Arnold letörte a szarvait, megbátorodott és megnyilatkozott.

– Bocsásson meg, kedves uram, én a *Radio London* munkatársa vagyok, és határozott meggyőződéssel állíthatom, hogy maga őrült, és legszívesebben betiltanám!

69

Ekkor azonban váratlanul kattant egy kulcs, kinyílt egy ajtó és a folyosó végén az ügyeletes tiszt jelent meg, majd jelezte az egybegyűlteknak, míg felnyitotta a fülke rácsos ajtaját, hogy Arnoldért valaki letette az óvadékot, azaz, hogy egészen pontos legyen, visszavonták a feljelentést a feljelentők egy megállapodás reményében, aminek szerinte semmi értelme.

– Ennek semmi értelme, basszameg! – kiáltotta a tiszt, aki, úgy látszik, már előre ivott a medve bőrére, és abban reménykedett, hogy végre bekasztlizhat egy jó kis buzit.

Mielőtt azonban Arnold kiléphetett volna a cellából, a junkie kezét nyújtott neki, és a legőszintébb józansággal, de valami hihetetlenül üres, vallásos áhítattal a szemében az utolsó szavainak adott hangot.

– Ez fenséges volt! Életem legszuperebb éjszakája, úgy érzem, hogy tisztán látok, hogy végre értem, mit jelent embernek lenni. Köszönöm! Arnold, köszönöm! – Mire Arnold anélkül, hogy egyetlen szót is szólt volna, a fiú vállára tette a kezét, majd megpaskolta az arcát, kezét ráztak, és kilépett a cellájából. Búcsúzóul egy puszit dobott a szemközti fülke lakóinak, majd felsétált a lépcsőn, egy furcsa, lebegő állapotban, és a szabadulása felett érzett elégedettség helyett valamilyen utániságot, amolyan tompa ürrel vegyes nyugalmat érezve szinte úszott felfelé az utcaszintre.

Ezt követően aztán egy váratlanul kedves utcai jelenetben volt része. Október volt, sárgás, nedves fények uralták az aszfaltot. A házak oldalában vörösen ragyogtak az agyagszín téglák, a járda szélén a szemétkben egy holló és utcai macska élelem után kutakodott, autók jöttek-mentek. És igen, a szabadság érzése itt már valóságos volt, átélethető, de a nem a börtönből való szabadulás magasztos élménye, hanem inkább az, hogy végre beszélhetett valakivel legbelső titkairól, legféltettebb magányáról. Hiába rejtőzött kis esti elvonulásai mélyén az alkalmi egyedüllét utáni sóvárgása, érezte, hogy már kiégett, valami többre vágyik, és ehhez az első lépés ez volt: beszélni róla valakinek.

Bolond vagy Arnold Layne, hát nem látod? – gondolta. Bolond, és soha nem fogsz tudni változni, ha nem cselekszel!

De hát olyan jól áll!

És látta magát a tükörben, szinte izgalomba jött: ó, igen, ez az, *baby blue*. Márpedig világos volt számára, hogy már ez a kinyilatkoztatás is a

cselekvés egy fajtája volt. Rá ez is hatással van, ő ilyen jellem. Ő, Arnold Layne, milyen mocskos egy pali vagy!

70 Mikor hazaért, ledobta a cipőjét, és azonnal az ágyba dőlt. Komoly, mély, és érzéki álmái voltak egy sosem látott nőről, akibe reggelre szerelmes lett, és míg zabkását kavargatta a tűzhelyen, kotyogós kávéja szörcsögő, hurutos kigőzölgését várta, hiába próbálta felidézni egykori nőismerősei arcát, hátha ráismer valakire, egy korábbi osztálytársára, egykori szerelmére, vagy a szomszédlányra, semmi sem jött elő.

Mielőtt levehetette volna a reggelijét a tűzhelyről, csengettek a lakás ajtaján. Mikor ajtót nyitott, nem nézett a kémlelő nyílásba, így váratlan meglepetés érte. Az ajtóban, két fiatalember állt, akik szigorúan, de valamilyen okból kifolyólag megengedően pillantottak rá. Gombafrizurás palik voltak, az egyik tipikus angol, a másikon pedig látszott, hogy valami furcsán színes jövő túldíszített timpanonján tartja a tekintetét, esetleg egy szivárványon. Jellegzetes cambridge-iek. Inkább ezeket kéne betiltani! – gondolta Arnold.

– Én Roger vagyok, és hajlandók vagyunk megbocsátani neked, öregem, ha megígéred, hogy mostantól leszoksz arról, hogy ellopkodod a szomszédság szárítóköteleiről a harisnyákat és bugyikat. Értve vagyok?

– Értve! – mondta Arnold, és hogy nyomatékot adjon a mondanivalójának bólintott.

– Gyere – csapta mellbe Roger a holdkóros barátját, aki eszelősen vi-gyorgott Arnoldra, amiből ő valahogy arra tudott következtetni, hogy ez a váratlanul őrült figura megérti őt.

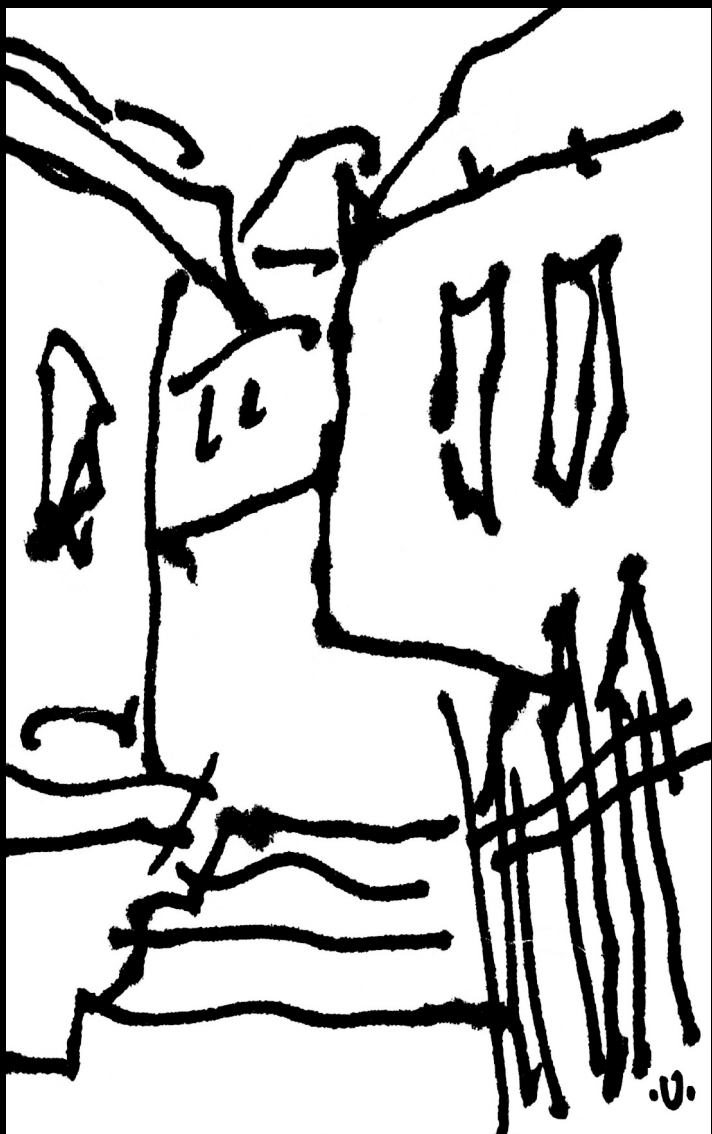
Becsukta utánuk az ajtót, de valahogy az volt az érzése, hogy ezzel az egésznek még nincs vége. Mire aztán a konyhába ért, a zabpehely odaégett, a kávé pedig túlfőtt és már tűzforróan lobogott a kotyogós felső tartályában. Ó, a fenébe, Arnold – mondta magában. *Don't to it again!*

Dühében a mosogatóba vágta az egész felszerelést, és végül pirítóst reggelizett. Beült a nappaliba, a tányért evés közben a kezében tartotta, és mikor végzett vele, a dohányzóasztalra tette. Pár percig így ült, majd hirtelen felismerése támadt.

Talán meglett a lány, aki kísértett álmaiban? Nem valószínű.

Ennek ellenére felállt, a hálószobájába sétált, a fiókjához sietett. A zoknik mögé, a fadoboz végébe túrt, majd előrántott egy fekete neccharisnyát. Kinyitotta a szekrényt és maga elé tartotta az élénk sárga blúzt, hozzá piros nadrágot nézett, meg valami kalapot. A szíve közben vadul vert, átöltözött, a következő másodpercben pedig elhajított mindent, és vadul pörögni kezdett a szoba közepén.

Táncolt, őrjöngött, biztos volt benne, hogy ha látná valaki, őrülnék bélyegezné. De ez most mindegy! Pörgött, forgott, pár perc múlva azonban hányingere lett és elterült a padlón. Közben gurgulázva nevetett, mint egy eszelős. *Ó, Arnold Layne! Arnold Layne!*

FLASHMOB

Képződhet-e közcsend-igény?
Oltári. Ha rengés előtt
elnémul az vājár, olyan.

Futtába megállt csillesor,
félíg fölemelt réselők.
Végzetszerűnek képzelem.

Úgy tűnt, a ledermedteket
szemlélve, a kérdés nem az,
hogyan szép-e az álló idő.

Hogyan szép-e a kővé meredt
brácsás, anyukához ragadt
száj, vagy a majdnem-rugás.

Úgy álltak alá, mint a só-
oszlop. Vagy a gipszöntetek
Pompeiben a magtár kövén.

Nem volt idejük. Mintha a
szubjektivitás se mag
nem volna, se létmódzat.

AMFÓRA-RAJZ

Egy férfi egy indifferens fiú
vállára borul keresetlenül,
majd félguggolásba ereszkedik,
hogyan combja közé tegye falloszát.

Ez minden. Az indifferens fiú
még át se karolja a rádülőt,
saját nemiszerve felé se nyúl,
csak tartja a súlyt, etikett szerint.

Ámulsz, hova lett a kicentizett
súlypont, a reménytelen részarány,
majd elkeseredsz. Sose volt ilyen.

Tagadd le az illúziót, avagy
törődj bele. Hajdani önmagad
kívántad – időkiesést ölelsz.

74 ZARÁNDOK-SZIGET

Lóगतom a lábam
egy *igazából* hamvas lánnyal
a Lough Derg-tóba. Kevésbé
hideg, mint a templom belseje.
A keble sem zavar –
olyan naivan morzsáz a szén-
fekete füzérgyöngyökkel.

Hallगतom. „A házi-
regula (négy nap böjt, virrasztás,
mezitlábasdi) segít, hogy
a testből kitisztulhasson a
gyalázatos.” Tudom-
e, hogy mielőtt eljött, a szem-
zuga tele volt szeplővel.

Ennyi. Nem akart mást.
Kereket old, hogy körben járjon
a szentély fala mentén,
az órával ellentétesen.
A Purgatórium
Bejárata válik légies
körei középpontjává.

Egy nebula tölti
ki a helyét. Lassan csúszkál a
redőződő vizen, aztán
megáll. Nem világos, mit
keresek itt. Talán
egy ósdi, opálos csillogást. –
Nicsak, idejött egy hattyú.

.v.

Ágyas Jani nem törődik a renddel. A Puskás Öcsi poszter alatt feldőlt székek, üvegszilánkok, ha valaki le akar ülni, akkor majd rendezkedik, cipő meg mindenkin van, télen nem lehet mezítláb jönni a kocsmába. Miközben Barna a kiürült sörösüvegről kapargatja a címkét, Ágyas elé tesz két újabb Kőbányait, mélyen ülő szemeivel a kezeimet lesi, ahogyan a pénztárcámba nyúlok, és a kis, cipzáros zsebből előhalászok négy érmét. Érdektelenül figyeli, ahogyan a pultra teszem a százasokat. Ugyanígy nézi a tévét, a néha kirobbanó verekedéseket vagy nyáron a legyeket. Kiszolgálja a kiskorúakat, inni ad az örökké terhes Pirosnak, még akkor sem szólt semmit, mikor Márk egy vascsövet szorongatva rontott be a kocsmába, és ordibálni kezdett, hogy ha még egyszer a Pirosra nézel, ezzel a rúddal verem ki a fejedből a gondolatokat.

Márkról mindenki tudta, hogy hirtelen haragú. Fogatlan felesége sokaknak keltette magát, de senkinek sem volt gusztusa a nőhöz. Az utcabeli férfiak menekültek előle, ránézni sem mertek, mert állítólag elég csak egy tétova pillantás, és teherbe esik. Ez az undor nem zavarta Pirost, dugdosta a farát a fiatalokhoz meg az öregekhez. Azt hiszem, tisztában volt azzal, hogy hatalmas termete és rákvörös arca miatt Márkon kívül senki sem veszi nőszámba. Bosszúból viselkedett így, impotens férjét idegesítette, aki fiatalságába vágyott vissza, és mivel a férfinak minden éjszaka rá kellett döbennie, hogy már semmi sem olyan, mint annak idején, éjjelente az első tárggyal, ami a keze ügyébe került, összeverte Pirost. Viszont ha elkapta a hév, akkor durva volt, órákon keresztül gyömszölte az asszonyt, a petyhüdt hetek és hónapok elfojtott indulatai az agyába szöktek, elvették az esszét. Ezekből az együttlétekből rendszerint gyerekek születtek, és mivel a férfi pár havonta csak összeszedte magát, Piros szinte mindig állapotos volt.

Ahogyan sokan mások, a délelőttök folyamán Piros is betért Ágyashoz, kikerlte a maga szolid kis körtéjét, sörrel. Aznap megpróbálta lehúzni a felest, de valamiért nem ízlett neki, felkavarta a gyomrát, érezte, ki fog jönni, gyorsan ivott pár kortyot, attól jobb lett egy kicsit, de még mindig furcsállta a dolgot. Kért egy újabb körtét, biztos a piával van valami, évek óta csinálja ezt, eddig minden rendben volt. Szaglászgatta a színtelen folyadékot, a fény felé tartotta, de akárhogyan is figyelte, semmi különösét nem vett észre. Gondolt egyet, és hirtelen, hogy még önmaga is meglepődjön, lehúzta a szeszt. Ugyanaz a gyomorforgató érzés kapta el, de most hiába nyúlt a Kőbányáiért, tudta, nem fog segíteni. Elejtette az üveget, kiszaladt a mosdóba, és kiadta a gyomra tartalmát. Velem te nem baszol ki, Ágyas, velem te nem,

Juhász Tibor* 77

ÁGYAS JANI OTTHONAI

rohant vissza a pulthoz. Piros nem elégedett meg a szavakkal, megkerülte a pultot, és Ágyashoz ment, megfogta a férfi gallérját, ráncigálni kezdte, hogy adja vissza a pénzét, mert nem azt kapta, amit kért. De a férfi meg sem mozgott. Mint aki a semmibe mered, úgy nézett Piros szemébe, a nő megbabonázva bámult rá vissza, szinte csodálattal várta, hogy a füléhez hajoló férfi mit fog sügni. Az asszony elengedte Ágyas gallérját, kitá-molygott a pult mögül. Sietősen az ajtó felé lépkedett, és aggódva, mintha attól tartana, hogy követik, vissza-visszatekintgetett. Észre sem vette az idő-közben belépő Paliékat, akik már csak annyit láttak, hogy Piros kijön a pult mögül, Ágyas meg az ingét igazgatja, ne bassz, ember, szólalt meg Pali, a tata előtt, kérdezte, és a helyiség egyetlen vendégére, a Puskás poszter alatt ülő Barnára mutatott.

A pletykának gyorsan híre kelt, Márk egy fél óra múlva berontott a kocsmába. Ágyasnak arcizma sem rezdült, csak bámulta a dühtől remegő férfit, aki ütésre emelt rozsdás fegyverével állt az ivó közepén. Nem sokkal később Márk leengedte a vasat, körülnézett a teremben, hogy nevet-e valaki, de csak lehajtott fejeket látott. Ahogyan a többiek, én sem mertem ránézni, idegen voltam itt, sokkal hamarabb nekem támadt volna, mindenki kerülte a bajt, meg nem is akarták megbántani, aztán kért egy sört, húzóra megitta, és kiment. Paliék röhögni kezdtek, Ágyas meg csak bámult, talán a falat nézte, vagy még azon is átlátott.

A művezetőként dolgozó, mosolygós Ágyasban akkor tört el valami, amikor a kislánya beleejtette a hajszárítót a fürdővízbe, és agyon vágta az áram. Ágyas ordított, mint aki fél a székrekedéstől, leverte a csempét, és a mentősöknek támadt, mert nem akarta, hogy elvigyék a gyermekét. Kiszámíthatatlanná vált, a felesége félni kezdett tőle. Hozzányúlt a megtakarított pénzükhöz, néhány hét alatt elitta és bedobálta a játékgépekbe az egészet, hiszen sosem tudhatod, látod, hogy nem tudhatod, ezen a pénzen meg úgysem fog már tanulni senki.

A felesége szó nélkül ment el. Csak egy levelet hagyott maga után, azt írta, hogy még helyre hozhattuk volna, de Ágyas csak legyintett, inkább fel-dúlta a házat, hátha talál még valahol pénzt. A konyhaszekrényben volt egy kis apró, azt magához vette, és elindult oda, ahonnan jött, a Hangyába, gondolta megpróbálkozik újra a Tornádóval, a múltkor is nyert valamennyit.

Akkoriban nyitott ki újra a Kék Acél. A pultos csendessége félelmet keltett az emberekben, éppen ezért a megadott időre mindig kifizették a hitelüket. Korábbi vadságával együtt hajdani jókedve is eltűnt, közönyössé, rideggé vált. A régi háza még most is megvan, éjszakánként drogosok lakják, a bútorok szétverve, a legnagyobb szoba közepén egy szénfekete kör, a plafonon égésnyomok. Óvszerek, csikkek, üvegszilánkok, a szerteheverő ruhadarabok között talán még Ágyas családjának holmijai is megtalálhatók.

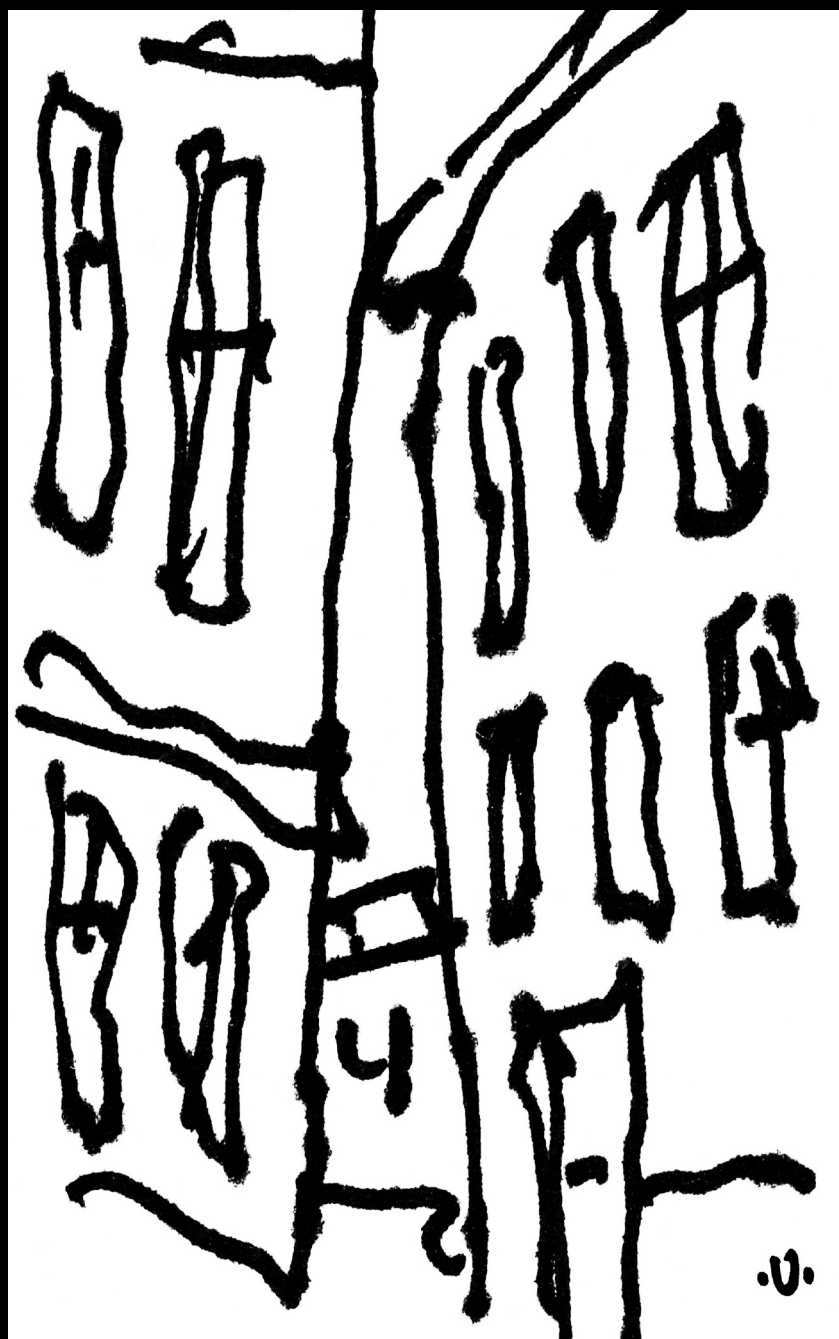
A darabokra tört porcelándíszek és a lemállott vakolat alatt egy fényképre bukkantam. Hárman vannak rajta, középen egy szőke, enyhén szeplős kislány, bal oldalon egy formás vállú, telt mosolyú nő, jobboldalt pedig egy nevető, borotvált arcú férfi, nyakig gombolt ingben, nyakkendőben. Arra gondoltam, hogy elteszem a tárcámba, hátha jó lesz valamire, de végül visszadobtam a többi szemét közé. 79

Megfogom az üvegeket, és visszamegyek Barnához. Résnyire nyitva van a szája, fogai alig vannak, szemei táskásak, lóg rajta a ruha, ha nem ismerném, azt kellene mondanom, hogy egy vénséget látok, akinek még annyi esze sincs, hogy megmondja, hogy hívják. Pedig Ágyas történetét is tőle tudom. Arról nem vagyok meggyőződve, hogy mindig igazat mond, szenilis, és néha kitalál dolgokat, mint most, hogy Feri felakasztotta magát, de Paliék azt sem tudják, mi volt ma reggel, egy értelmes mondatot nem tudnak összerakni, Barna pedig mindig érthetően válaszol a kérdéseimre. Próbáltam ellenőrizni őt. Nem volt könnyű dolgom, hiszen az itteniek szeretik megszépíteni a múltat, nem vallják be a hibáikat, másokat okolnak, akár az Istent is, nem létező személyekre hivatkoznak, a bíróságot, az egészségügyet vagy a rendőrséget teszik meg bűnbaknak. Úgy tűnik, hogy Barna tényleg nem szépít, persze ez még nem jelenti azt, hogy mindenben igazat is mondana. Mindenesetre sokkal nagyobb hitelt tudok adni az ő szavának, mint bárki másénak ezen a hajdani munkástelepen. Még Ágyas volt lakcímével kapcsolatban sem hazudott.

Most gondolkodik. Nem szólok hozzá, figyelem az asztalokat és a székeket, a féltéglát a sarokban. Egy lyukas sparhelt áll az ajtó mellett, egy fémbögre van rajta, mellette pizskavas. Arrébb pár hasáb fa egy nagyméretű, lyukas törülközőn. Aztán a Puskás Öcsi poszter, előtte a feldöntött székek, asztalok, az egyiken pohár. A poszter és a pult mögött a raktár bejárata. A pult után nyílnak a mellékhelyiségek, a fertőtlenítőszeres maró szaga vegyül a szűrős húgszaggal, amit, dacára a vécekbe és a piszoárokba öntött liternyi hipónak, sehogy sem lehet kiűzni onnan. Aztán egy csupasz falrész, rajta barna, fekete, vörös foltok, majd egy újabb poszter, egy rendőrnő tartja a magasba fegyverét, valaki odaírta a papír aljára, hogy én tettem, vigyél el. Az ablak az acélgyár betonfalára néz, a fal felett már csak egyetlen kémény látszik, értelmetlen kitartással a szürke égbolt előtt. Egy légyapapír lóg a lámpabura széléről, ahogy elhaladok alatta, mozogni kezd. Figyelem ezt az ingaszerű mozgást, és várom, hogy Barna belekezdjen egy újabb történetbe.

ÜRES

a képernyőn üres papír
papírimitáción bináris
jelhiány szövegtelen
reggel a hiányban vissza
tükröződő pirkadat sötét
kontúrral én a nincs lapjára
tükröződő felhők között
nem vagyok szöveg sincs
amíg nem írok rá az égre
ég sincs reggel sincs csak
a betűk közt vastagodik a
fény a billentyűzeten csak
a rések mélyülnek a be
gépeletlen szavak között
és buszok dübörögnek
a láthatatlan utcán és fel
szállok néha az üres kép
ernyő üres papírján nem
látható némelyikre és
a felbúgó motor hangjára
nézem hogy úszik el
az élet a papírokon
szóközről szóközre egyre
több megálló minden
mondat között piac
iskola park csók kudarc
és minden mondaton
a reggeli ég mint fólia
egy zsír új élet hártyája
amit csak le kéne tépni
könnyen ahogy írok papírok
lapnyi másában úszó
képernyőnyi tükör
képein de tudom egyre
fehérebb lesz és egyre
üresebb a képernyőn
reggeli felhőkkel meg
mutatkozó égre tükrözött
jeltelen programozhatatlan
és hekkelhetetlen magány

Születésünk előtt mindannyian be vagyunk drótozva. Aztán elveszítjük ezt az igazán közvetlen kapcsolatot a világgal, amikor az orvos elvágja a köldökzsinórt. Én azok közé tartozom, akik megpróbálnak visszatálcálni.

82 Balogh Dávid

TOTALLY WIRED

Azért kezdtem zenélni, mert ösztönösen irtóztam a mondatoktól. Azokat is utáltam, akik sokat beszélnek magukról, és magamtól is undorodtam,

amikor elkezdtem rólam szóló mondatokat formálni. Alany, állítmány: az ember két legnagyobb élethazugsága-gondoltam.

Tizenhat éves lehettem. Zongorán kezdtem, aztán gitárral folytattam, viszont nagyon hamar rá kellett jönnöm, hogy a dallamok is mondatok. Kérdések, válaszok, állítások, tagadások. Eladtam a gitárom egy cimborámnak, aki rockzenekart akart alapítani. Most úgy tudom, autószerelő.

De szerencsére azokban az években hatalmasat fejlődött az elektronikus zene. Nem csak divatos lett egyszerre, de művésziileg is új utakat nyitó előadók jelentek meg. Tízpercekig kitartott hangok, kietlen zajok, egy ember-telen világ embertelen tükörképei. Azt hiszem, csak azután kezdtem el szeretni az életet, hogy először hallgattam végig egy Autechre-albumot.

Gyárkörnyékeken kószáltam egyedül órákig, aztán betéptem valahol a városzélen. Teljes erőmmel arra a fekélyes ürességre fókuszáltam, ami bennem honolt. Végre a helyemen voltam. Legyőzhetetlennek éreztem magam. Aztán a szüleim egy napon rám hívták a mentőt és elvitettek. Harmadik napja nem szóltam meg.

A diliházról homályos emlékeim vannak. Az megvan, hogy természetesen a gyógyszerektől, amiket belém nyomtak, még rosszabbul lettem. A békés, de takaréklángon működőképes némaságomat katatónia-közei magatehetetlenség váltotta fel. Most már tényleg kiszolgáltatott voltam, de legalább jól körülírható volt az összes diszfunkcióm, vagyis volt egy kódomban egy kartonba írva. Rend = béke = egészség. (Ezt írta táblára egy sárga fogú ötvenöt körüli nő valamelyik foglalkozáson.)

Amikor kijöttem, már tudtam, hogy elektronikus zenész leszek. Beszereztem az első kütyüket, egy szintit, meg egy nagyon kicsi hangcuccot. Nem volt még érdemben használható internet, és nem is nagyon ismertem senkit, aki

csinált már ilyesmit a környéken. Külföldi magazinokból tájékozódtem, Németországból rendeltem mindent és kísérleteztem. Vagyis azt tettem, ami nélkül nem érdemes reggel felkelni. „A kísérleti elektronika nélküli élet nem embernek való élet”- mondta volna a görög bölc, ha akkor már létezett volna avantgárd techno.

83

Miért ne raknék össze egy albumot-gondoltam, ahogy kezdtem magabiztosabb lenni. Elvégre levél a művészet, amit ismeretlen barátoknak küldünk szét a világba - mondta valamelyik orosz író. Én pedig pont ebben szenvedtem a legnagyobb hiányt, főleg az intézet után, mikor elterjedt rólam az egész gimiben, hogy „valami pszichopata” vagyok...

„Intézetünk célja a beteg minél hatékonyabb társadalmi integrációja.”

Szerencsém volt, mert aránylag sokan haraptak a földalatti újdonságokra, így az én szerzői kiadású, pár száz példányszámú lemezemet is elkapták, ezáltal kialakult egyfajta kult-státuszom. Nem volt még divatszó az „underground”, vagyis nem aggatták minden idiótára. Voltak mainstream arcok és voltak művészek, kis közönséggel. Én az utóbbi táborba kezdtem tartozni és ez nagyon tetszett. Sok szimpatikus, érzékeny embert megismertem, még barátaim is lettek.

Már egyetemista voltam, de nem jártam be. Leginkább éjszaka voltam fenn, ha nem zenéltem, akkor is kinn lógtam valakikkel. Ekkor indult be csak igazán a hazai drogpia, és én igyekeztem mindent kipróbálni. Ma ismert arcom azokban az években vésődött fel fejem elejére. Hiszen két részletben születünk meg: egyszer a világra hoz minket valaki más, aki építeni kezd minket, aztán mi magunk kezdjük el leépíteni magunkat. Ahol a két folyamat találkozik, az lesz a mi arcunk.

Mai fejemmel már nehezen értem, hogyan, de volt nő, akinek pont ez a konszolidáció (arc) indította be a fantáziáját. Tulajdonképpen ő szedett fel. Akkoriban csak én live-oztam a városban, vagyis sejtésem se volt a fellépések előtt, miből fog állni a műsor. Volt, hogy elaludtam, miközben egy hangot tartottam ki húsz percre. Ennek megfelelően a fellépésem végére csak páran maradtak (maradhattak) a teremben. Ő volt az egyik, két barátnőjét hagyta ott, és beszélgetni kezdtünk. Narancssárga haj, dramaturgnak készül (másodév), csak lenéztek a többiekkel az albiból, tök érdekes, amit csinálok. Nem volt esélyem.

Egy évig voltunk együtt, és azt hiszem, amikor lelépett, én még szerelmes voltam, de ő már nem. Nem tudta megemészteni, hogy tényleg művész akarok lenni, és nem sikeres. Egyszer azt mondta nekem, hogy a patkánylukamban

fogok megrohadni. Erre azt válaszoltam, legközelebb valami DJ-re másszon rá, az a szellemi szint nem tölti majd el kisebbrendűségi komplexussal. Így teltek napjaink, aztán vége lett.

84 Azóta a külföldi fellépéseim díjából tudtam venni egy kis garzont a város peremkerületén. Mivel egyre inkább eltávolodtam a hazai szcé-nától, amúgy sem zavar, hogy nem tudok bemenni a belvárosba olyan gyakran. Kiűtettem a legnagyobb falat, és egy óriási ablakot tetettem a helyére. Minden reggel egy kis Hiroshima: a gyilkos ragyogás megkezdí pusztítását és egész kora délutánig perzseli a falakat, a hangcuccomat, a bútorokat. Nem tartozom azok közé, akik a globális felmelegedés meg az ózonréteg eltűnése miatt nyavalyognak. Én a szerelmese vagyok ennek a folyamatnak, titkon abban reménykedem, megérem az emberiség végső kihalásának kezdetét. Bár erre egyelőre nincs esélyem, a bőrömon évről évre érzem, hogy a halál egyre erősebb állítások formájában üzen. Én minden szavára figyelek, minden cseppjét magamba öntöm annak a méregnek, aminél édesebbet még soha nem kóstoltam.

Már csak külföldön figyel a munkásságomra néhány ínyenc, általában két-évenként gurítok egy lemezt, amit a detroit-i sznobok meg a japán avant-gárd-rajongók az egekbe dicsőítenek olyan lapokban, amiket csak ők olvasnak: *„Nem volt még a kietlenség olyan kegyetlen, az üresség olyan gyűlö-letes, mint ezen a lemezen. Az utolsó óra fájdalom, de nem a haldokló emberé, hanem az embernek, mint olyannak a bomlásáé. Nem a teljesség utáni sóvár-gás, hanem az ínségben való kéjtelgés táplálja azt a művészt, aki erre képes. Ki ő, miért teszi ezt velünk, miért kínozt meg minket és mi miért vagyunk ennyire hálásak neki?”*

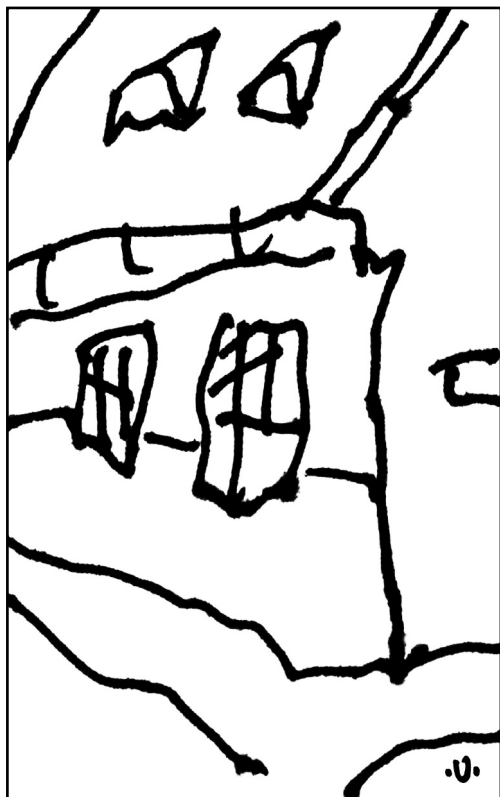
Itthon senki nem foglalkozik velem és ez így van rendjén. Mióta emberek közé sem járok és ők sem járnak hozzám, végre elhagynak a szavak. Az agyam nem használja azt a frekvenciát, ahol az emberek a hétköznapi-okban – a politikában, a magánéleti játszmákban – az örületbe kergetik egy-mást. Kinőttem őket.

Persze azt nem mondom, hogy a külföldi rajongóim teljesen értenek. Egy-folytában azzal jönnek, hogy sivárság, kietlenség meg hasonló. A szerelem szót még egyszer nem láttam leírva egy kritikában sem. Pedig szerelem ez, olyan, amilyenről nem is álmodhatnak ők, akik egy meghaladott történelmi kor polgárai. Fogalmuk sincs róla, mekkorákat élvezek, amíg azok az albumok készülnek, amiket hallgatnak. Érzékiségtől tocsogó, bestiális erotika ez, a valódi szerelem. Egyszer majd felfedeznek – az eljövendő világ profétájaként

fognak emlegetni, akit még nem érthetett meg egy olyan primitív világ, ahol az emberek egymással éltek szexuális életet.

Pár évig még kitart a spórolt pénzem és az az örökség, amit nemrég rám hagytak. Hetente egyszer lemegyek a boltba zöldségekért, tésztaféleségért meg konzervért. (Az automatánál fizetek, nem a pénztárnál.) Nem fogok visszatérni a szó- és fogalomrabszolgák kicsinyes játszóterére soha már. Nem lenne méltó, nem lenne értelme. Azt sem fogom megvárni, hogy éhen haljak: a hangrendszeremből magamba fogom vezetni az áramot egy dróton keresztül, miközben a számítógép rögzíti az egészet. Ez lesz az utolsó album, annak a sorozatnak befejező darabja, amin már most dolgozom.

Most ősz van, nyirkos, korhadó idő, az elmúlás szaga mindenhol embervoltomat idézi, ezért ritkábban járok ki. A télre várok, a mindenhatóra, amikor éjjel hosszú sétákat tehetek, aztán a fagytól és éhségtől remegve hazatérek és elzsibbadok.

Hegedűs Gyöngyi versmontázsai

Váli Dezső mondataiból

kettős portré

Szándékkal különböznek,
sodródó mondatok,
ez is ima ellenfényben.
Első halálomig összekeverhetetlen:
Én, időtlenül Csomay.
Szinte semmit nem látni belőle,
gerincvonala azonos akkori önmagával.
Évek óta lappang,
ha igaz, jövőre beolvad.
Így részben hozzáférhető lesz.
A halál bizonytalan,
talán mi.

2017. október 2.

súlyos előny

teszem ölébe
minden nap
de tényleg minden nap

ahol él
és nem megy
fogva tartja

méhednek gyümölcse
megszüli nála fejlettebb utódját
aki aztán felfalja anyját

háromszor börtön
és tized rózsafüzér
annak a zseninek
aki a szöveget kitalálta

88 Talán hadnagy

(Kann man die Zeit ohnemichgeniessen, odermuss man sietodschlagen?)

Váratlan volt vécére menet apámmal találkozni.

Az ezüst feszület előtt hadifogság.

25 évesen maradt egyedül. Illetve velünk. Nem.

Ez álkatalógus. Egyedül Istennel.

Zöld posztófelület, talán hadnagy.

Beszélgetni valónk belemerevedve az öröklétbe.

Szabadka – †

Sokáig siratta.

Ő mindent tud rólam, én talán megkérdem:

Keretbe, vagy kukába?

Fürdőszobai lavór. Ólomkristály virágváza.

Csillog a parkett,

aminek egyébként

semmi értelme nincsen.

Körtéri fotó,
szemközt távolból
látszik 5. emeleti ablakom, ahol első 30 évem.
Egy kisfiú az ötödik emeleten.
Tehát fölülről tervezett provokációval indul.
Értelmezhetetlen, mikből tanulja
a messzi távolságot, a vonzó-ijesztő
végtelen térélményt,
mint később Armstrong trombitája: trombóziskörnyék.
Kézzel senki semmit nem csinál,
lűktet a táj.

Nyilván emlékezetből csak odahúzódik.
Úgy tűnik, immár véglegesen.
A cserépfoghíj mögül apjáról beszél:
Krisztusarcú ember.
Bizonyos fokig áldozatai is vagyunk.
Vett egy telket,
megalkudtak 50-ben.
Ötven római kori sír.
Temetők mutatóba.

Nem mondta azt,
hogyan maradjanak együtt,
de utalás egymásra.
Csak az opusszám fogja
elkülönböztetni őket.

90 Alvásidőben asztalépítés

Nem olvasni szeretek.

Hanem hogy egy jó könyv
az asztalomon, várakozóan.

Fölvétel előtt meg kell csókolni.

Utasítás-rajzszöveget beszúrni.

Nagyon nehezen hatolnak be, tompa hegyűek.

K maradt, én éjfélre Pesten.
Itthon vagyok, csak a K meghajtón.
Akkor most mi legyen:
helyet kér, betüremkedik.
Mellette szól a bátranfestett ege.
Érdemes *magamnak* újra láthatóvá tenni?
Nagyszabású emlék,
veszélytelen, tiszta szerkezetű
minden dimenzióban.
Kiszedtem a keretből.
Rendetlenségemet, kaptam,
gyönyörű, kapjon teljes méretet.
A sok fehérben az a néhány szín;
teljesen önkényes.
Semmi pepecselés, ecsetlendület
s mégis részletgazdag.
Elképesztő, egyikünk sem merné hitelesíteni.
Ilyen utazást kívánok mindenkinek, aki
álom. Hosszabb szó itt gondot okozna.

92 nem én mondtam

(Ézsau imája)

Uram, botladozom és gomolygok,
nem ide valóan.
valahogy nem jön össze.
e percben üres a part.
elbúcsúzunk egymástól.
nem akarom a belső képet
látvánnyal keverni.
a lét kellős közepén
hatalmas dadogás:
Jákob.
a párom.
Igen, AZ
megyek, indítom.

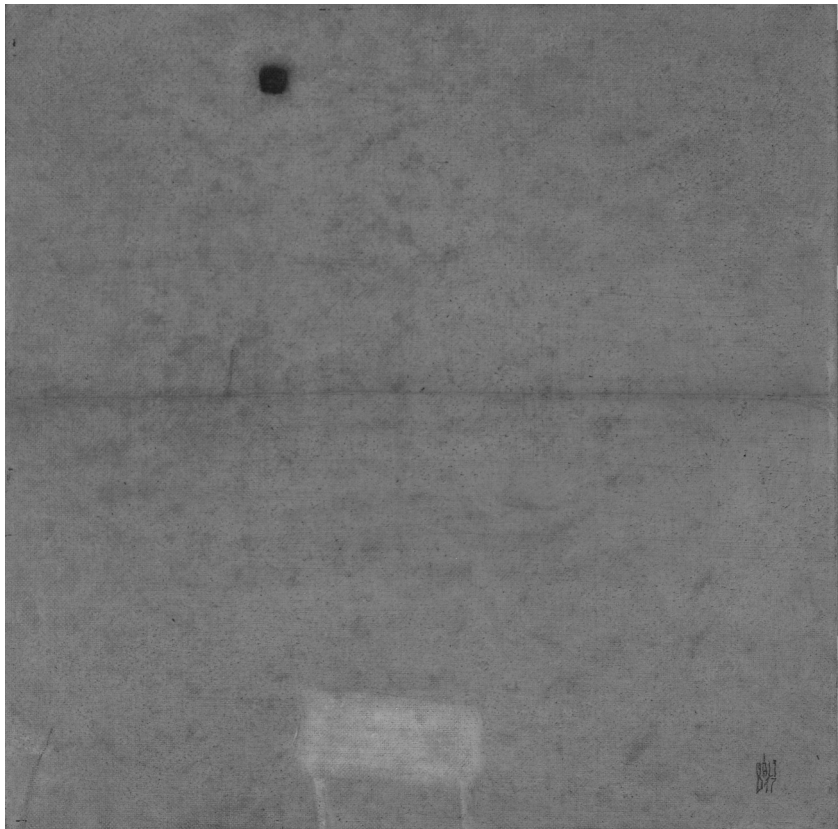
Mondom, mi marad.
Az örök dilemma: ég nélkül.
Kiiktatva az a rondaságos *hetes* szám
Útközben percenként
sikerül azonnal eltüntethetőre megcsinálni.

Mondom, mi marad.
Az örök dilemma: ég nélkül.
A szemközti fal fehérsége
a kép, amit néznék.
A velünk született szabály,
ellensúlyok se kellenek.
Papíron tervezni én ilyet nem tudok.
Minden csomópontja tiszta szerkezet.

Mondom, mi marad.
Az örök dilemma: ég nélkül.
A szokásos. A hat tehetség mellé hiányzó *hetedik*.
Reng-visszarúg,
mondhatni zajtalan.
Beleszúrok két fehér rajzszöget.
Felpolcolt lábbal könnyezem ezentúl.

Mondom, mi marad.
Az örök dilemma: ég nélkül.
Fiamat hívják
csendben, a terem sarkából.
Három nap vele.
A biztos pusztulástól mentettem meg,
ha nem is feltétlen az életre.

Mondom, mi marad.
Az örök dilemma: ég nélkül.
Választhat tőlem egy képet.
Majdnem az összesből.

VÁLIKÉP(P)EN. Tudom, hogy amit látok, az nem az. Annyira letisztult a kép*. A horizontot vékony, fekete vonal választja szét, de valójában ugyanolyan színű az ég és a föld. Ez nagyon tetszik. Ami fönt van ugyanaz, mint ami lent. Valójában nem tájkép, hanem enteriőr. A pad nem pad, üresen. A nap vagy a hold nem fekete égitest. Egy szerzetesi cella belseje üresen. Műteremtés. Drapp színű semmi. Angyali jelenlét egy üres szobában. A fehér asztalon ül. Mivel angyal, nem látszik. Csupán a festő, Váli Dezső festette rá, mert ő látta. És amúgy is valamivel ellensúlyozni kellett a felső, sötét négyzetet, mint fényforrást. Ahogy kékesen izzik.

*A Váli Dezsőtől kapott, választott ajándék képről van szó. (A szerző)

Folyóiratunk a
NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM és az EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA
anyagi támogatásával jelenik meg.
Terjeszti a Budapesti, a Nemzeti és a Vidéki HIRKER RT.
és alternatív terjesztők

Szerkesztők
JÁSZ ATTILA – Csendes Toll (főszerkesztő, kiadóvezető)
PAPP MÁTÉ (költészet rovat: mahbija@gmail.com, Zene online rovat)
REICHERT GÁBOR (kritika rovat: reichertgabor87@gmail.com)
SZÉNÁSI ZOLTÁN (főszerkesztő-helyettes, felelős szerkesztő, próza rovat: szenazol@gmail.com)
SZÜCS BALÁZS PÉTER (Füstjelek online rovat)

Lapterv és műszaki szerkesztés
SELLYEI TAMÁS OTTÓ

Munkatársak
ACSAI ROLAND
BUCSI-KOVÁCS ANIKÓ
MURÁNYI SÁNDOR OLIVÉR
TURI MÁRTON
POGRÁNYI PÉTER

Tiszteletbeli munkatársak
BUJI FERENC
CSEKE ÁKOS
MONOSTORI IMRE
MUZSNAY ÁKOS
VASADI PÉTER

ÚJ FORRÁS
IRODALMI, MŰVÉSZETI ÉS TÁRSADALMI FOLYÓIRAT
ALAPÍTÓ A KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT
JÓZSEF ATTILA MEGYEI KÖNYVTÁRA

Megjelenik évente tízszer
Alapítva ezerkilencszázhatvankilencben
Alapító főszerkesztő: PAYER ISTVÁN

Szerkesztőség: 2836 Baj-Szőlőhegy 2722/4
E-mail: jasz.attila@ujforras.hu. Interneten olvasható: www.ujforras.hu
Előfizethető az Új Forrás szerkesztőségi címén. Előfizetési díj egy évre 5000 Ft.
ISSN 0133-5332
Kiadja a József Attila Megyei Könyvtár. A kiadásért felel: Új Forrás Kiadó Nonprofit Kft.
Készült a Sollers Kft. nyomdájában Tatán.